

Proeve eener geschiedenis der Chambre mi-partie, in de tweede helft der XVIIde eeuw te Mechelen en Dordrecht gevestigd

<https://hdl.handle.net/1874/299101>

7e 5
PROEVE EENER GESCHIEDENIS

DER

CHAMBRE MI-PARTIE,

IN DE TWEEDE HEELT DER XVII^{de} EEUW TE
MECHELEN EN DORDRECHT GEVESTIGD;

DOOR

F. J. K. VAN HOOGSTRATEN.

~~~~~  
ACADEMISCHE VERHANDELING

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN DOCTOR IN DE BEIDE  
REGTEN AAN DE UTRECHTSCHÉ HOOGESCHOOL; IN HET OPEN-  
BAAR TE VERDEDIGEN OP WOENSDAG DEN 14<sup>den</sup> NO-  
VEMBER 1860, DES NAMIDDAGS TE 1 URE.

~~~~~  
UTRECHT,

KEMINK EN ZOON.

1860.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

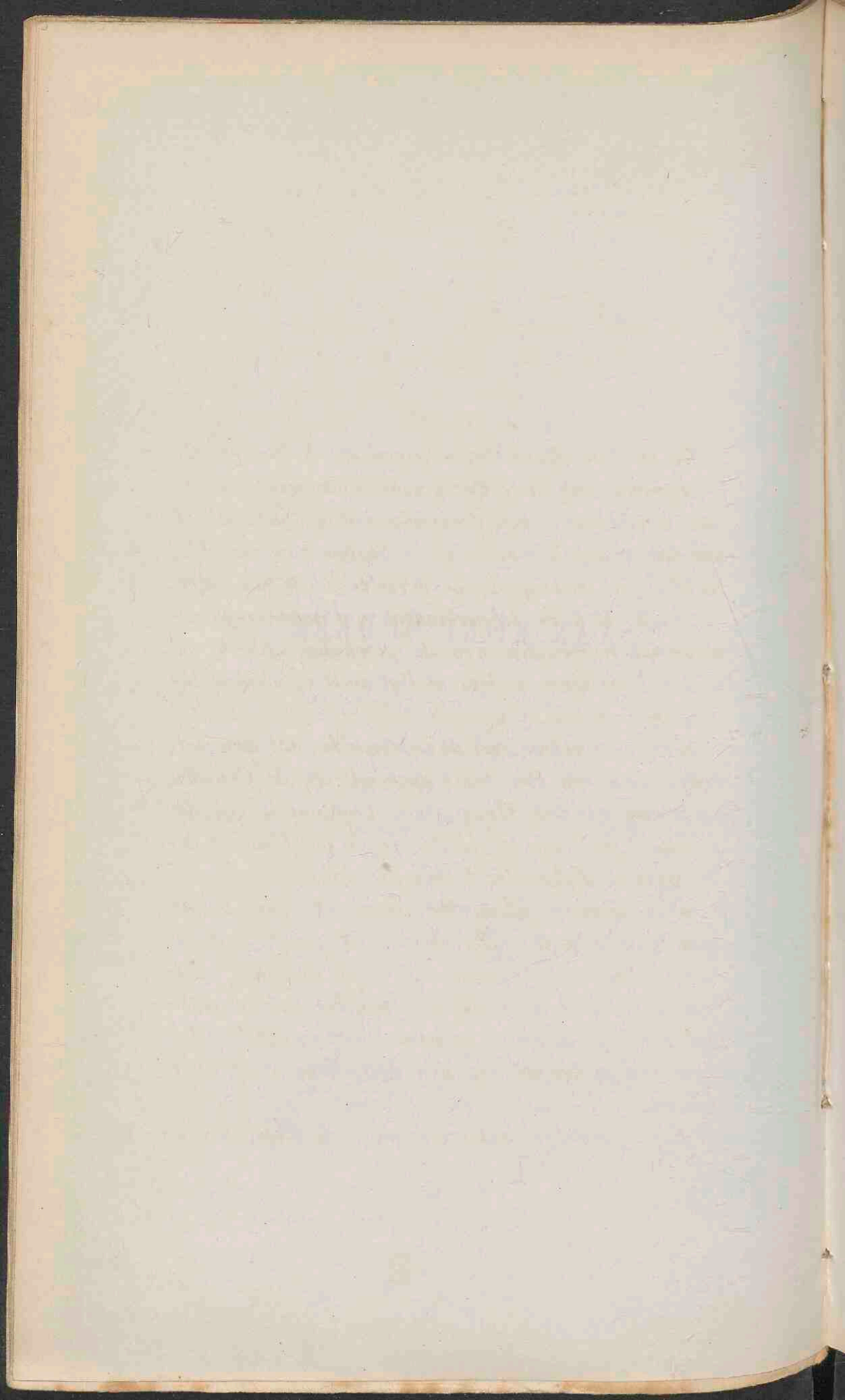
THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

AAN MIJNE OUDERS.

De grootste Staatslieden zoowel als de theoretische beoefenaren van het Europesche Volkenrecht zijn te geenen tijde van het denkbeeld vreemd geweest, of het ook mogelijk ware, al de Staten van ons Werelddeel, of althans eenige derzelve, door een internationaal Hof zóó te verbinden, dat men langs diplomatiek-regterlijken weg de geschillen afdeed, tot welker beslechting anders al ligt naar de wapens zou gegrepen worden.

Schaarsch echter zijn de voorbeelden, dat men werkelijk zulk een Hof heeft opgericht; en de Chambre mi-partie van het Munstersche Tractaat is een der weinige, die zich tot hiertoe in de geschiedenis der Europesche diplomatie hebben opgedaan.

Mag daarom alleen het onderzoek naar de geschiedenis van dit Hof belangrijk geacht worden, met te meer recht meende ik er de aandacht op te mogen vestigen in onzen tijd, waarin de diplomatie gedurig hare krachten inspant om op eenigerlei wijze door tijdige bemiddeling den dreigenden krijg af te wenden.

Een opzettelijk onderzoek naar de lotgevallen en

verrigtingen der *Chambre mi-partie* werd, — zoo ver mij bekend is, — nog nooit ingesteld; trouwens, de bronnen hiertoe zijn weinige en schraal, daar de eigenlijke *Archiven* van het Collegie schijnen verloren te zijn geraakt, zoo als ik in den aanhef van mijn derde Hoofdstuk heb aangewezen. Waarschijnlijk is ook de poging, door een onzer vaderlandsche *Genootschappen* voor ettelijke jaren in het werk gesteld om door het uitschrijven eener prijsvraag over het bestaan der *Chambre mi-partie* eenig licht te verspreiden,¹⁾ afgestuit op de onbekendheid der zaak en de onvolledigheid der berigten, die den navorscher harer geschiedenis ter dienste staan.

Is elke bijdrage tot naauwkeuriger kennis onzer vroegere betrekkingen met het buitenland en onzer voormalige *Regterlijke Collegiën* welkom, zoo moge ook deze een welwillend onthaal vinden.

Utrecht,
November 1860.

F. J. K. VAN HOOGSTRATEN.

---

¹⁾ *Handelingen van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noordbrabant over den jare 1849; bl. 74.*

I N H O U D.

EERSTE HOOFDSTUK.

	blz.
DE OPRIGTING DER CHAMBRE MI-PARTIE	1.

TWEEDE HOOFDSTUK.

ZAMENSTELLING EN WERKKEING DER CHAMBRE MI-PARTIE .	38.
I. Het personeel der Chambre mi-partie	39.
II. Plaatsen van bijeenkomst der Chambre mi-partie. . .	58.
III. Werkzaamheden der Chambre mi-partie, vorm en ten uitvoerlegging harer gewijsden.	61.

DERDE HOOFDSTUK.

HANDELINGEN EN LOTGEVALLEN DER CHAMBRE MI-PARTIE.	68.
---	-----

EERSTE HOOFDSTUK.

DE OPRIGTING DER CHAMBRE MI-PARTIE.

Tachtig jaren hadden de Geüniëerde Provinciën den strijd tegen Spanjes overmoed en dwingelandij gevoerd, toen de Munstersche Vrede dien eindelijk in 1648 zou doen ophouden. Het was voorwaar niet te verwonderen, dat men, na zulk een „langdurig vervolg van bloedige oorlogen, die zoo vele jaren hadden gedrukt de Volken, Onderdanen, Koningrijken en Landen van den Heer Koning van Spanje en de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden,”¹⁾ — dat men niet alleen „den aangenamen goeden en opregten vrede en de zoete vruchten van volkomene en vaste ruste”²⁾ bij het vredestractaat zocht te verkrijgen, maar ze ook voor

---

¹⁾ Aanhef van het Tractaat van Munster, 30 Januarij 1648.

²⁾ Ibidem.

de toekomst trachtte bestendig te maken. Om hier-
 toe te geraken maakte men in de eerste plaats in
 artikel 3 van het Verdrag de noodige regeling om-
 trent de verdeeling der Landen, die aan Spanje of
 de Staten-Generaal zouden behooren. In de vol-
 gende artikelen kwam de bepaling voor van alles,
 wat de vaart op Oost- en West-Indië aanging; wat
 de tollën, de uitgaande en inkomende regten bui-
 ten de grenzen van ieders gebied, en op den Rijn,
 de Maas, de Zeeuwsche stroomen, enz. betref; wat
 betrekking had op de sluiting der Schelde, op han-
 delsvrijheden, op zout-belasting en op eerbiediging
 der Godsdienst van ieders onderdanen. — Maar om
 dit alles kracht te geven, en wat hierbij nog te
 voorzien viel tot stand te brengen, bepaalde art. 21
 van het Tractaat de oprigting van eene „*Chambre*
mi-partie,” bestaande uit van weêrziiden in gelijken
 getale gekozene regters, die hun verblijf zouden
 hebben in de Nederlanden en „opzigt nemen” over
 de handelingen der ingezetenen en over de lasten
 en impositiën, die van beide zijden op de koop-
 manschappen zouden geheven worden. Dit „opzigt
 „nemen” zou van dien aard zijn, dat, — zoo zij
 bevinden mogten, dat in het een of ander aan eene
 van de beide zijden, of wel aan beide te gelijk,
 „exces” werd begaan, — zij dit exces moesten
 „*reguleren en modereren.*” Hunne voornaamste taak
 zou echter bestaan in het „examineren der kwes-
 „tiën over de non-executie van het tractaat en de

„contraventiën van dien, die in tijden en wijlen
 „zouden mogen komen te rijzen, en daarop *sum-*
 „*marie* en *de plano* disponeren en uitspreken, 't geen
 „zij in conformiteit van het Tractaat zouden bevin-
 „den te behooren.” Hierdoor hoopte men voor het
 vervolg verwijdering en vredebreuk te voorkomen:
 eigenrigting en represailles zouden hierdoor afge-
 sneden zijn; en men zou voortdurend in vrede en
 rust kunnen leven. Het artikel bepaalde verder,
 dat deze regters bij beurten nu in de Spaansche,
 dan in de Noord-Nederlanden hunnen zetel zouden
 hebben; dat hun eene Instructie en eene Commis-
 sie ¹⁾ zouden gegeven worden; en dat zij bij de
 aanvaarding van hun ambt volgens een van weër-
 zijden vast te stellen formulier beëdigd zouden
 worden. Hunne vonnissen zouden binnen den tijd
 van zes maanden door de „*ordinaris justitie*” wor-
 den ten uitvoer gelegd ter plaatse, waar de „con-
 „traventie” geschied was, of tegen de personen der
 „contraventeurs,” naar gelang der omstandigheden.

De *Chambre mi-partie* zou dus een Gerechtshof of
Raad (zoo als men de Hoven van Justitie toen veelal
 noemde ²⁾) uitmaken, waaraan de regtspraak zoowel
 tusschen de regeringen van twee landen, als tus-

¹⁾ D. i. een brief van opdracht van hun ambt.

²⁾ Men denke slechts aan den *Grooten Raad van Mechelen*, den
Hoogen Raad van Appel in Holland, den *Raad en Leenhove van*
Brabant, den *Raad der Beroerten*, enz.

schen de wederzijdsche ingezetenen was opgedragen. Men wenschte een internationaal Hof op te rigten, dat volkenregtelijk beslissen moest en tevens het vredestractaat ten uitvoer leggen, waar de bewoordingen of beschikkingen van hetzelfde aanleiding tot verschil van meening geven mogten. — Was de vestiging van zulk een hof, het inlasschen van een artikel als het boven vermelde in een Tractaat, iets geheel nieuws? of wel, had men reeds vroeger ligchamen van denzelfden aard gekend, en was het denkbeeld, om er eigenrigting en vijandelijkheden door te voorkomen, bij de diplomaten dier dagen geene onbekende zaak? De beantwoording dezer vragen en een kort onderzoek naar den oorsprong van den naam der *Chambre mi-partie* zullen, geloof ik, hier niet ongepast zijn.

Al dadelijk ontmoette ik hier te lande eene instelling, die, hoewel niet geheel aan de *Chambre mi-partie* volgens de definitie van art. 21 gelijk, er echter eenige overeenkomst mede had. Ik bedoel de vergadering der *Commissarissen-Deciseurs* te Maastricht.¹⁾ De Bisschop van Luik en de Hertog

---

¹⁾ Zie over deze *Commissarissen-Deciseurs*: EUG. DEFACQZ, *Ancien droit Belgique*, 1re Livr., p. 18. *Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden*, D. II. bl. 365, 377. J. F. F. DE JONG VAN BEEK EN DONK, *Bijdrage tot de Geschiedenis van den Raad en Leenhove van Brabant en Landen van Overmaze* (1591—1795), bl. 50 en volgg.

van Brabant bezaten de stad Maastricht *pro indiviso*, en de wijze, waarop men de gemeenschappelijke souvereiniteit uitoefende, was in 1283 geregeld. In de XVI^{de} eeuw maakte Keizer KAREL V, als Hertog van Brabant, omtrent deze regering met den Bisschop van Luik nadere beschikkingen, en na 1579 werden de wetgeving en de hoogste regtspraak, in naam der beide vorsten te zamen, door personen geoefend, wederzijds in gelijken getale benoemd en den naam dragende van *Commissarissen-Deciseurs*. Zij waren vier in getal: twee door den Prins-Bisschop van Luik voor hun leven benoemd, en twee door den Hertog van Brabant voor iedere bijeenkomst aangewezen.¹⁾ Hunne bijeenkomsten hadden om de twee jaren plaats; „met malkanderen de „oppermagt over Maastricht verbeeldende,” waren zij werkzaam in het veranderen der regering, het regelen der regts- en bestuurszaken, het hooren en sluiten der stadsrekening, en het in hoogste ressort beslissen van alle burgerlijke regtsgedingen, bij beroep van het Collegie van Burgemeesteren en Gezworene Raden voor hen gebragt.²⁾ — Zij maakten

¹⁾ Nadat Maastricht bij het Tractaat van Munster aan de Staten-Generaal der Vereen. Nederlanden was afgestaan, benoemden H. Ho. Mo. twee der Commissarissen-Deciseurs in plaats van den Hertog van Brabant, om, — zoo als SLINGELANDT (*Staatkundige Geschriften*, D. II. bl. 187) het kort en bondig uitdrukt, — „te decideren „de appellen in die tweehceerige stad vallende.”

²⁾ Zie F. W. PESTEL, *Comment. de republ. Batava*, Lugd. Bat.

dus wel in zooverre eene „Midgeeelde Kamer” uit, als er door twee verschillende Staten leden werden afgevaardigd tot het vormen van één Collegie, tot welks bevoegdheid o. a. ook eene regtspraak behoorde; maar hunne bijeenkomst miste het karakter der *Chambre mi-partie* van het Munstersche Tractaat, daar hare bemoeijingen zich niet uitstrekten tot het ten uitvoer leggen van een vredestractaat, het voorkomen van vijandelijkheden, of het beslissen van internationale geschillen.

Meer overeenkomst met art. 21 van het Tractaat van Munster heeft art. 9 van het Tractaat van Bestand, in 1609 tusschen de Aartshertogen en de Nederlanden gesloten. Dit art. toch bepaalde ten aanzien van „de handelingen der Nederlanden en „die lasten en impositiën, die geheven zullen worden „op de koopmanschappen,” dat, zoo er bevonden werd, „dat daarinne is excess en dat die geïncomeerde „modeert wordt,” er op de eerste requisitie Commissarissen zouden worden gedeputeerd, om die lasten en impositiën „te *reguleren* en te *moderen*,” zoo mogelijk „bij gemeen advies,” zonder dat

---

1782. p. 478: „Quot biennii Trajectum ex pacto anni 1579 conveniunt quatuor viri litibus judicandis (*Commissarissen-Deciseurs*), „bini Leodienses perpetui, bini ex coetu O. O. G. G., quot biennii „lecti. Referunt majestatem imperantium, mutant magistratus, rationes civitatis exquirunt, appellationes in causis civilibus alias conjunctim, alias separatim, terminant. Decreta majoris momenti praeter „solutum communiter facta O. O. G. G. approbatione indigent.”

het bestand zou gebroken zijn, als men het niet eens werd.

Voor al echter meenen wij, dat als precedent der *Chambre mi-partie* niet mag worden over het hoofd gezien het 9de art. van het provisionele Tractaat tusschen den Keurvorst van Brandenburg en den Vorst van Neuburg, den 9^{den} Maart 1629 te Dusseldorp gesloten. ¹⁾ Dit art. schreef voor, dat, zoo er tusschen de contraherende Vorsten onderling, hunne Raden, Officieren, Dienaren of Onderzaten, eenig misverstand mogt ontstaan, men niet *de facto* procederen zou, maar eerst de Officieren en Raden bij elkander doen komen, en naar billijkheid de geschillen beslechten laten. Waren echter de moeilijkheden van dien aard, dat dit niet kon geschieden, dan zou men van beide zijden in gelijken getale „schikkelijke en genoegzaam ge„qualificeerde luiden” kiezen, die „daar tusschen „handelen en in der goedheid de zaken afdoen „moesten.” Bleek ook deze weg van bemiddeling onvoldoende, dan moesten deze gekozene regters door een „expedijt, onpartijdig en kort proces,” waarin beide litigerende partijen ieder niet meer dan twee geschriften mogten wisselen, en dat niet langer dan één jaar mogt aanhangig zijn, het geding beslissen.

---

¹⁾ *Verhael van de Nederlandsche Vreedehandeling*, 's Gravenhage bij JAN VEELY, anno 1650, D. I. bl. 107.

Nog een ander precedent der *Chambre mi-partie* levert ons art. 13 van het Tractaat tusschen de Engelsche en Nederlandsche Oost-Indische Compagniën in 1619 gesloten. Dit art. bepaalde de oprigting van eenen Raad van Defensie ter bescherming van den handel op de Molukken, Banda en Amboina. Deze Raad zou uit acht leden bestaan, door de eene en de andere Compagnie in gelijken getale te kiezen, en die bij beurten presideren zouden. In de „*Ordre op de executie*” van eenige artikelen van dit Tractaat werd omtrent dit presideren bepaald, dat het van maand tot maand zou verwisselen, en Engeland het eerst den rang van voorzitter bekleeden. Het valt gewis niet te ontkennen, dat er eene groote overeenkomst bestaat tusschen deze bepaling en die omtrent het voorzitterschap in de *Chambre mi-partie*, zoo als wij die in het tweede hoofdstuk bij de behandeling der Instructiën van dit Collegie nader zullen ontwikkelen.

Was dus de instelling zelve niet geheel onbekend, de naam der *Chambre mi-partie* was reeds zeker meer dan eene halve eeuw oud.¹⁾ De Hoven in Frankrijk, waarin Protestantsche nevens Roomsche leden zitting hadden, daar zij geroepen waren tot de regtspraak in geschillen, waarin belijders van

¹⁾ WAGENAAR noemt ze: „*Tweeledige Kamer*.” VAN AITZEMA: „*Chambre mij partij*.” de *Tegenwoord. Staat*: „*Midgedeelde Kamer*.” De Latijnsche benaming is: „*Camera bipartita*.”

beide Godsdiensten betrokken waren, droegen den naam van „Chambres mi-parties.” Zij kwamen o. a. (hoewel niet onder dezen naam) in het edict van Nantes van 1598 voor.¹⁾ MERLIN geeft er de volgende definitie van:²⁾ „*Chambres mi-parties* s'est dit des „Chambres, qui furent autrefois établies dans la „Guienne, le Languedoc et le Dauphiné pour juger „les causes dans lesquelles étaient intéressés les su- „jets du Roi, qui professaient la religion prétendue „réformée: elles différaient des *Chambres de l'édit*, en „ce que dans celles-ci il y avait au plus deux ma- „gistrats, suivant la religion prétendue réformée, et „que dans les autres les Catholiques n'étaient qu'en „nombre égal avec les réformés.” Van den zelfden aard waren ook de *Chambres tri-parties*: „on les „appellait *tri-parties*, parce que les deux tiers des „magistrats qui les composaient étaient Catholiques, „et l'autre tiers était de la religion prétendue ré- „formée.”³⁾

¹⁾ Art. 31 volgg. van het Edict.

²⁾ *Répertoire*, T. II. p. 173. Zie nog: *le grand Dictionnaire de MORÉRI*, T. II. in voce: „Chambre mi-partie.” *Mémoires du Duc DE ROHAN*, p. 100, waar de naam *Chambre mi-partie* voorkomt in art. 24 van het *Coyer de l'assemblée à Saumur, l'an 1611*.

³⁾ MERLIN, t. a. p. p. 174. Men zie ook nog: *Mémoires Journaux par PIERRE DE L'ESTOILE*, Tôme III. (Collection PETITOT, Tome XLVII), p. 99, waar de naam *Chambre mi-partie* reeds in 1594 of nog vroeger voorkomt: „Il (le Roi) avoit auparavant rabroué „fort rudement (et sagement) ceux de la religion, qui lui avoient „demandé l'édit de Janvier, des *Chambres mi-parties*, et un protecteur.”

Uit al het bovenstaande blijkt, dunkt mij, genoegzaam, dat art. 21 van het vredetraactaat van 1648 geene geheele nieuwigheid in het Europesche volkenregt dier dagen invoerde, en nu zou ik gevoegelijk tot de behandeling van de geschiedenis der oprigting van de *Chambre mi-partie* kunnen overgaan, indien ik niet vooraf nog de vraag wenschte te beantwoorden, hoe en langs welken weg dit artikel in het Traactaat gekomen is, eene vraag, die, — vooral met het oog op de oprigting der Kamer zelve, — gansch niet van belang ontbloot is. Het is mij toch gebleken, dat de Staten-Generaal geene stappen tot het sluiten van den vrede gedaan hebben, of zij laschten steeds in de punten van deliberatie er één in, dat de oprigting eener *Chambre mi-partie* bedong. Vooral meen ik hierop te moeten wijzen en dit nog nader uit een te moeten zetten, daar in het vervolg blijken zal, hoe het juist de Staten-Generaal waren, die de oprigting der *Chambre* tegenhielden, nadat zij ze bij den vrede en de vredesvoorstellen steeds gevraagd hadden. Zoo bedong art. 15 van de in het laatst van 1632 te Brussel door H. Ho. Mo. aan de Gecommitteerden der Staten-Generaal der Zuid-Nederlanden voorgestelde punten van deliberatie, dienende om, zoo mogelijk, tot eenen vrede te leiden: ¹⁾

---

¹⁾ *Verhael van de Ned. Vreedeh.*, D. I. bl. 219; — alwaar abusiefelijk dit art. als het 16de opgegeven wordt. Uit de door mij

„dat de kwestieën over de non-executie van het te
 „maken Tractaat en van wege de geannoteerde en
 „geconfisqueerde goederen, binnen behoorlijken daar-
 „toe te beramen tijd, zullen worden getermineerd
 „bij eenige Regters, ten wederzijde te verkiezen.”¹⁾
 Dit artikel werd in de ten volgenden jare (1 April
 1633) te 's Hage beraamde, en naar Brussel aan
 de Gecommitteerden des Konings en der zuidelijke
 Staten-Generaal overgezondene punten van delibe-
 ratie, waarop men een categorisch antwoord ver-
 langde, aldus uitgebreid: ²⁾ eenige Regters, in gelijk
 getal door beide partijen in Nederland (en niet el-
 ders) aangesteld, zouden gezamenlijk binnen behoor-
 lijken tijd de kwestieën over de non-executie van het
 Tractaat, en over de geannoteerde en geconfisqueerde
 goederen beëindigen; zóó echter, dat de vonnissen,
 die de zaken in Nederland betroffen, dáár volkomen
 effect zouden sorteren, en dat de Spaansche Gecom-

---

gebruikte officiële stukken en ook uit het op bl. 232 van genoemd
 werk vermelde antwoord op deze punten, blijkt, dat art. 15 de
 hier ingelaschte bepaling bevatte, en de artt. 8 en 9 op bl. 217
 onder één nommer, 8, behoorden gesteld te wezen. — Men zie
 voorts ook *Verhael*, bl. 232, 233.

¹⁾ Art. XV: „Que les débats et questions pour la non-exécution
 „du traité à faire et des biens annotez et confisqueez seront décidés
 „endéans certain temps, qui se préfigera; et ce par Juges à choisir
 „de part et d'autre.” *Points proposés*, 25 Décembre 1632. De
 Spaansche, of liever Zuid-Nederlandsche, Gecommitteerden gaven
 dit punt in hun antwoord van 25 Januarij toe.

²⁾ *Verhael van de Ned. Vreedeh.*, D. I. bl. 255.

mitteerden zouden gehouden zijn de goede hand te bieden, opdat de vonnissen betrekkelijk de zaken buiten de Nederlanden alom ten uitvoer zouden worden gelegd. — Dit punt (het 13de van de 18 „Pointen en Articulen”) werd aldus door de Spaansche Gecommitteerden beantwoord: „op het 13de punt „wordt toegestaan, dat nopens de Materie Civile „en reparatie van schaden en interessen bij wege van „Justitie, de geschillen, die vallen zullen op de „*non-executie* van het Tractaat, en de geannoteerde „en geconfisqueerde goederen, zullen gedecideerd „worden bij Regters, aan beide zijden in gelijk „getal te kiezen, en te stellen in Nederland en niet „elders. Waarop behoorlijk reglement onderling zal „geraamd worden; wel verstaande, dat dezelve Reg- „ters geene kennis zullen nemen, dan ter oorzaak „van contraventiën, misbruiken en gepretendeerde „ongelijken, gedaan bij autoriteit publijke bij laste „van Zijne Majesteit of van de Heeren Staten van „de Vereenigde Provinciën. En nopens de contra- „ventiën van particulieren zal gevolgd worden het „31ste artikel van de voorgaande Trèves.”

Het kwam echter ook na de pogingen in 1633 in het werk gesteld niet tot dit gewenschte einde van eenen nu reeds gedurende vijf en zestig jaren gevoerden krijg. In 1645 deed men weder stappen tot verzoening: de Heeren VAN GENT, PAUW, DE KNUYT, VAN REEDE, VAN DONIA, RIPPERDA EN CLANT werden naar Munster afgezonden om zitting te nemen in

het aldaar te houden Congres tot „het vinden van „eene generale ruste in de Christenheyt,” en ontvingen eene uit 116 artikelen bestaande Instructie, ter vergadering van H. Ho. Mo. den 28sten October des zelfden jaars vastgesteld. Het 32ste dezer artikelen bevatte hunnen last om onder de vredesvoorwaarden de oprigting der *Chambre mi-partie* te beedingen, hier het eerst bij dezen naam genoemd.¹⁾ De hoofdinhoud van dit artikel kwam hierop neder: eenige regters zouden van weêrzijden in gelijken getale worden gecommitteerd als eene *Chambre mi-partie*; de residentie-plaats van hun collegie zou zijn in de Nederlanden; de plaatsen hunner bijeenkomst zouden bij onderling goedvinden der beide Mogendheden worden aangewezen, nu in Noord-, dan in Zuid-Nederland. Bij het aanvaarden van hun ambt zouden zij eene Commissie ontvangen, die hun, even als eene hun ter hand te stellen Instructie, tot rigtsnoer bij hunne werkzaamheden strekken zou. Hunne taak zou bestaan in het toezigt op de handelingen der ingezetenen in de beide Nederlanden, en op de lasten en impositiën, die van beide zijden op de koopmanschappen zouden geheven worden. Mogten zij bevinden, dat men aan den eenen of anderen kant de maat hierin overschreed, zoo moesten deze regters dit „*modereren en reguleren*,” en voorts *de plano* en *summarie* regt spreken over de

¹⁾ *Verhael van de Ned. Vreedeh.*, D. I. bl. 583.

kwestiën omtrent de non-exccutie en de overtredingen van het Vredestractaat zoowel in de Noord- en Zuid-Nederlanden, als in de „ver afgelegene koning-„rijken, landen, provintiën en eilanden in Europa.” Hunne vonnissen zouden eindelijk door de „*ordinaris Justitie*” worden ten uitvoer gelegd, dáár, waar „de contraventie” geschied was, „of wel jegens „de personen van de contraventeurs, naar dat zulks „naar gelegenheid zal worden gerequireerd,” en binnen zekeren nader te bepalen tijd, nadat dit haar was opgedragen.

Dit artikel ging in zijn geheel over in de lijst van 70 artikelen, door der Staten Gecommitteerden den 17^{den} Mei 1646 aan de Spaansche ten grondslag der onderhandelingen over den vrede overhandigd. ¹⁾ Het maakte daarvan het twintigste uit en bevatte de bijvoeging, dat de Gecommitteerde Regters op de hun te geven Instructie en commissie den eed zouden doen, zoowel aan den Koning van Spanje als aan de Staten-Generaal; welk voorschrift echter door H. Ho. Mo. in zooverre gewijzigd werd, dat zij bepaalden, dat het formulier van den eed door beide magten vastgesteld moest worden. Het bepalen van den oningevulden termijn van tenuitvoerlegging der vonnissen werd aan de Plenipotentiarissen overgelaten. ²⁾

---

¹⁾ *Verhael van de Ned. Vreedeh.*, D. II. bl. 61.

²⁾ *Ibidem*, D. II. bl. 154, 155.

Aldus veranderd werd het artikel in het Tractaat van Vrede als het 21ste overgenomen. Het is nu, geloof ik, duidelijk gebleken, hoe de Koning van Spanje nooit den voorslag heeft gedaan om in het Tractaat de bepalingen van art. 21 in te lasschen, maar hoe de Staten-Generaal daarentegen steeds de zaak hebben voorgesteld en eindelijk verkregen; — eene daad, die gewis nog al een contrast oplevert met hunne latere handclwijze, toen zij (zoo als nu blijken zal) het oprigten der Kamer zoo lang mogelijk tegenhielden.

Naauw was de Munstersche Vrede geteekend, of de oprigting der Chambre mi-partie bleek volstrekt niet overbodig te zullen zijn, daar alras het eene geschil het andere opvolgde; hoewel juist de vraag, of sommige kwestien al dan niet aan haar oordeel moesten onderworpen worden, hare oprigting vertraagde. Wij rekenen daarom een overzicht dezer geschillen en van de diplomatieke betrekkingen tusschen Nederland en Spanje van 1648 tot 1654, toen de Kamer hare werkzaamheden begon, alhier niet misplaatst: te meer, daar dit ons tevens in de gelegenheid zal stellen, de geschiedenis harer oprigting naauwkeurig uiteen te zetten.

Reeds spoedig nadat de oorlogvoerende partijen tot rust waren gekomen, en nog in het jaar 1648, klaagden beide, dat het verdrag, waarbij de vrede gesloten was, niet werd nagekomen. De Staten-

Generaal beschuldigden Spanje van het heffen van tollén op de Maas, en het daardoor belemmeren des koophandels, in strijd met art. 12 van het Verdrag; — van het opbrengen van Nederlandsche koopvaardij-schepen, op Frankrijk varende, in de haven van Ostende (welke handel volgens een afzonderlijk additioneel artikel van het Tractaat vrijstond „als te voren”)¹⁾; — voorts, dat de Koning den stroom de Zoute niet deed afdammen, tegen art. 71; — dat hij de sterkten in Vlaanderen niet deed slechten, tegen art. 68; — dat hij geene kennis gaf van een door hem met Groot-Britannië gesloten Tractaat, en dat hij de titels nog voerde der Gewesten, die hij plegtig had afgestaan, en waarvan hij in art. 1 van het Verdrag verklaard had, dat hij er niets meer op te eischen zou hebben. Eindelijk had het Hof van Brussel Wachtendonk en eenige andere sloten, landerijen, regten en tollén van het Overkwartier van Gelderland te koop geveild, hoewel bij het Tractaat bepaald was, dat dit kwartier binnen zes maanden na de oprigting der Chambre mi-partie tegen een „Equivalent” zou worden verruild.²⁾

De voornaamste dezer klagten, die omtrent de genomene „Franschvaarders,” werd door de onder-

---

¹⁾ Verg. over de beteekenis dezer woorden in het Tractaat: WAGENAAR, *Vaderl. Historie*, XII^{de} deel, bl. 23 vlgg.

²⁾ Art. 52 van het Tractaat.

handelingen van den door de Staten-Generaal naar Antwerpen afgezondenen Commissaris JOHAN COPEs met de Graven van FUENSALDAGNA en PEGNARANDA gestild, en de opgebragte schepen werden teruggegeven, hoewel niet zonder tegenkanting van den Aartshertog LEOPOLD, hetgeen een nieuw Verdrag van Zeevaart en Koophandel, meer algemeen als het Marine-Tractaat bekend, in 1650 ten gevolge had. ¹⁾

Van hunnen kant klaagden de Spanjaarden insgelijks, dat de Staten-Generaal het Verdrag niet nakwamen; zij zonden den beroemden Raadsheer PETRUS STOCKMANS herwaarts, die als redenen zijner zending opgaf, dat de Staten verscheidene Brabandsche geestelijken in de Meijerij van 's Hertogenbosch van hunne tienden ontzet hadden; — dat zij het gebied der Meijerij te ver uitstrekten; — dorpen, tot het kwartier van Antwerpen behoorende, aan het Markgraafschap van Bergen-op-Zoom zochten te trekken; — dat der Staten ambtenaren in die oorden veel geweld pleegden, zich alles toeëigenende, wat zij konden magtig worden, en de geestelijken met meer strengheid behandelende, dan waarmede de pricsters in de Vereenigde Gewesten bejegend werden. ²⁾ STOCKMANS voegde hierbij, „dat dit de weg

¹⁾ Dit Marine-Tractaat is o. a. in zijn geheel te vinden bij L. VAN AITZEMA, *Saken van Staat en Oorlogh*, 's Gravenhage 1670. D. III. bl. 480 vlgg.

²⁾ Verg. WAGENAAR, t. a. p. bl. 25. WICQUEFORT, *Histoire des Prov. Unies*, Livre II. p. 107, 108. Éd. de 1719.

„niet was, om de ruiling van het Overkwartier van „Gelderland te bevorderen, en dat de Staten in de „Landen van Overmaze hunne eigene regters waren, „in plaats van de uitspraak der Chambre mi-partie „af te wachten.”¹⁾ Tot regt verstand van dit laatste zij hier opgemerkt, dat artikel 3 van het Vredestractaat bepaald had, dat de drie kwartieren van Overmaze, te weten: Valkenburg, Daalhem en 's Hertogenrade, in den staat zouden blijven, waarin zij bij het teekenen van den Vrede waren, namelijk in handen der Staten, tot dat de Tweeledige Kamer opgerigt zou zijn, en, „in cas van dispute en con- „troversie,” hare uitspraak zou hebben geveld.²⁾

Der Staten antwoord was, dat zij niets gedaan hadden, dat hun krachtens het Tractaat niet vrijstond, waarbij hun immers in art. 3 de Meijerij van den Bosch was afgestaan; dat voorts de opgezetenen der Meijerij geene vreemde bescherming noch voorspraak verzoeken mogten, en de Koning zich niet te steken had in hetgeen tusschen hen en hunne hooge overheid te doen viel; dat men zich eindelijk omtrent de overige punten naar de uitspraken der Tweeledige Kamer zou gedragen.³⁾

¹⁾ WAGENAAR, t. a. p. bl. 25.

²⁾ Men zie nog over de zending van STOCKMANS: BRITZ, *Mémoire sur l'ancien droit Belgique*, p. 200 (Tôme XX des Mémoires couronnés de l'Académie royale des sciences, des lettres et des beaux arts de Belgique).

³⁾ WAGENAAR, t. a. p. bl. 26.

In 1649 benoemde de Koning van Spanje ANTONIE BRUN tot zijnen Gezant bij de Republick; hij werd met de gewone eerbewijzen ontvangen,¹⁾ doch, hoewel hij zeer op de oprigting der Chambre mi-partie aandrong, kwam er ook in dit jaar weder niets van. De schuld van dit vertragen schijnt mij dan ook toe, geheel aan de Staten-Generaal gelegen te hebben; Spanje klaagde er onophoudelijk over, terwijl BRUN dadelijk na zijne aankomst zijne handen vol werk kreeg, daar de Staten de punten, waarover men oneens was, met hem langs diplomatieken weg wilden afdoen, in plaats van ze aan het oordeel der Tweeledige Kamer te onderwerpen. Den 13^{den} April 1650 had BRUN eene langdurige conferentie met de Gedeputeerden van H. Ho. Mo., waarna hij eene reeks van klagten overgaf, allen overtredingen van het Tractaat van vrede betreffende, en waarvan de volgende de voornaamste waren:²⁾ „de „Hoog Mogende Heeren hadden een placaat ge- „maakt dat den geestelijken verbod in deze landen „te komen, en er diensvolgens twee gevangen ge- „nomen, tegen het 2de, 4de en 11de art. van het „Tractaat; — men troubleerde den Koning in de „landen van Overmaze, tegen het 3de art.; — men „saisisseerde in Limburg 's Konings domeinen, tegen

---

¹⁾ De geloofsbrief, hem door den Spaanschen Koning medege-
geven, is te vinden bij VAN AITZEMA, t. a. p. bl. 343.

²⁾ VAN AITZEMA, t. a. p. bl. 409.

„hetzelfde art.; — men roofde 's Konings sche-
pen, tegen het 4de art.; — men weigerde de
„Chambre mi-partie op te rigten, tegen het 21ste
„art.; — men executeerde vonnissen tegen perso-
nen, die niet vooraf verhoord waren, tegen het
„22ste art.;" enz. Van hunnen kant trachtten de
Staten-Generaal deze klagten te ontzenuwen door
weder zelve te klagen over Spanjes verwijl in het
nakomen van het Tractaat, en droegen de redactie
van deze hunne grieven aan den Raad van State
op. Hierop kwam in 1651 BRUN nog vóór het ope-
nen der Groote Vergadering weder met een aantal
verwijten aan: over het niet oprigten der Chambre
mi-partie, over de landen van Overmaze, enz.; ter-
wijl hij na het sluiten der vergadering klaagde, dat
men het Marine-tractaat van 1650 schond. Deze
klagten werden door de Staten beantwoord, die
omtrent eenige punten voldoening beloofden. ¹⁾

In 1652 klaagde BRUN weder vooral over de
„excessen en violentie," die hij zeide, dat de offi-
cieren van dezen Staat in de landen van Overmaze
begingen; terwijl hij verklaarde, dat de Koning van
Spanje bereid was, de beslissing van deze en andere
geschillen aan de Chambre mi-partie te onderwer-
pen, waarom hij ook vroeg, dat zij nu dan toch ein-
delijk mogt worden opgerigt. ²⁾ Van den kant der

¹⁾ WAGENAAR, t. a. p. bl. 373 vlgg. VAN AITZEMA, t. a. p.
bl. 640, 641.

²⁾ VAN AITZEMA, t. a. p. bl. 757.

Staten-Generaal verweert men daarentegen den Spaanschen hunne inlegering in die landen; men voerde aan: „dat de drie kwartieren bij het sluiten des vredes aan dezen Staat behoorden, zonder dat de Koning er een' voet gronds in had, in welk bezit geene „stoornis had behooren gedaan te zijn, hetgeen „nogtans vele malen was geschied; de landen hadden moeten blijven in den staat, waarin zij zich „toen bevonden, krachtens art. 3 van het Tractaat, „namelijk in het bezit der Geünieerde Provintiën.”¹⁾ De Staten-Generaal stelden daarop voor, om, vóór het oprigten der Tweeledige Kamer, in der minne de volgende punten af te doen:

- 1°. de landen van Overmaze;
- 2°. de grensregeling in Vlaanderen en elders, volgens art. 67 van het Tractaat;
- 3°. de zaken van den dam bij St. Donaes tot stopping der Zoute, volgens art. 71;
- 4°. art. 8 van het Tractaat (rakende belastingen en eenen door den Koning gedurende het Bestand gehevenen twintigsten penning);

---

¹⁾ Over deze vexatiën in de landen van Overmaze dient vooral te worden vergeleken de hoogstbelangrijke, hoewel niet altijd even naauwkeurige, verhandeling van den Heer A. L. PÉLERIN, na zijnen dood uitgegeven door de Société historique et archéologique à Maestricht in de eerste série harer *Annales* (Maastricht 1853), onder den titel van: *Beschrijvinge van het Staatsland van Overmaze in 't generaal en van het land van Valkenburg in 't bijzonder, met betrekking tot desselfs regeering en politique toestand*; — en aldaar bl. 12 en vlgg.

5°. art. 9 van het Tractaat (tol- en handels-vrijheden);

6°. de zaak van het Overkwartier van Gelder, volgens art. 52.

In Maart drong BRUN wederom aan op het oprigten der Tweeledige Kamer, en eindelijk werd den 12^{den} Julij ¹⁾ hare Instructie met de Commissie- en eedformulieren van weêrzijden gearresteerd. De Regters werden echter nog niet benocmd, noch de Kamer opgerigt, hoewel, nu de Instructie dáár was, de kans hiertoe beter scheen. In dit jaar hield men evenwel eene vergadering van Gecommitteerden te Mechelen, om het tarief der regten te regelen, van den kant van Spanje en Nederland op de Schelde en in Vlaanderen te heffen; omtrent welke vergadering ik eenige meerdere bijzonderheden meen te moeten mededeelen, zoowel daar zij als precedent van de Chambre mi-partie belangrijk is, als omdat er tot nog toe door onze geschiedschrijvers geen of weinig licht over haar bestaan en hare verrigtingen verspreid is. Alleen WAGENAAR verhaalt van haar: „dat zij weinig uitrigtte, „daar men het over de wijze van handelen niet eens „kon worden.” ²⁾ Nu heeft het mij echter mogen gelukken in het Rijks-Archief het rapport te vin-

---

¹⁾ En niet, zoo als de Heer PÉLERIN op bl. 13 van zijn boven aangehaald werk zegt, den 20sten Julij 1653.

²⁾ T. a. p. bl. 376.

den van de dezerzijds gedelegeerde Commissarissen, door hen den 2^{den} Mei 1653 ter vergadering van H. Ho. Mo. overgelogd, en hieruit is mij in hoofdzaak gebleken, dat WAGENAARS meening juist is, en men niets tot stand gebracht heeft. Volgens dat rapport waren door de Staten-Generaal gecommitteerd: Jhr. AMELIS VAN DER BOUCKHORST, Heer van Wimmenum, Baljuw en Dijkgraaf van Rijnland, eerste Curator van de Leidsche Hoogeschool; NICOLAAS VERBOLT, ¹⁾ Burgmeester van Nijmegen; PIETER DE HUYBERT, Raad en Thesaurier van Middelburg; Jhr. ALEXANDER VAN DER CAPELLEN TOT BUDELOFF (BOEDELHOF) EN MEERVELT, Heer van 's Heeraartsbergen, Rigter der stad en van het ambt Doesburg, en ALWYS VAN HALEWYN, oud Raad der stad Dordt en Gedeputeerde ter vergadering van de Staten van Holland. ²⁾ Tegenover deze vijf Nederlandsche Gedeputeerden stonden de volgende vier Spaansche: ANTOINE L'HERMITÉ, President van den Grooten Raad van Mechelen; JOHAN BAPTISTA DE STUCKER, Raadsheer in het Hof van Gelderland; VERHEYEN, Raadsheer in den Grooten Raad, en SPONRAEY, Raadsheer en gewoon lid van de *Chambre des Comptes*. Blijkens het *pouvoir* door H. Mo. Mo. aan hunne Gedelegeerden mede gegeven, dienden

---

¹⁾ Zijn naam komt niet onder de signaturen aan het slot van het rapport voor.

²⁾ De vier overigen waren allen Gedeputeerden ter Staten-Generaal.

hunne conferentiën „tot bevordering van de ont-
 „lasting der rivieren, als anderzins;” of, zoo als het
pouvoir van den Aartshertog LEOPOLD het juister en
 meer omstandig uitdrukte: „pour y traicter par en-
 „semble sur la cessation des charges, qui durant
 „les guerres passées ont esté imposées sur les ri-
 „vières de ces provinces, comme aussy sur l'égalité
 „de celles des portes de Flandres avec l'Escaut, et
 „autres bouches de mer.” Op dit laatste *pouvoir*
 hadden de Staatsche Gedeputeerden aan te merken,
 dat het uit naam van den Aartshertog LEOPOLD en
 niet uit dien des Konings was afgegeven, zoo als aan
 het hoofd er van te lezen stond; terwijl toch dat der
 Staatschen uit naam van H. Ho. Mo. was uitge-
 vaardigd. De Aartshertog bewilligde in het verzoek
 der Nederlandsche Gedeputeerden om dit te ver-
 anderen.

Uit het rapport blijkt verder, gelijk wij reeds
 opmerkten, dat deze bijeenkomst tot niets leidde.
 Den 29sten Maart 1653 namen de Gedeputeerden van
 elkander afscheid, „en zijn wij,” zoo als het rapport
 luidt, „alzoó wederzijds met veel complimenten en
 „gewoonlijke beleefdheden in zulke occasie gebrui-
 „kelijk van elkander gesepareerd, om aan onze
 „heeren principalen te refereren het gepasseerde in
 „de voorz. confrentie.”

Den 24sten Junij 1652 bragt de Heer VAN WIM-
 MENUM eenige „kleine remarques” ter tafel van H.

Ho. Mo., hem door den Secretaris van den Heer BRUN op de bewoordingen der Instructie en der Commissieformulieren gemaakt; in het voldoen waaraan de Staten-Generaal toestemden. Verder kwam het echter in dit jaar weder niet met de oprigting der Chambre mi-partie. In April 1653 drong de Spaansche Ambassadeur er weder op aan. In dezelfde maand ¹⁾ rapporteerden de in het vorige jaar naar Mechelen gecommiteerden, dat aldaar alles naar de Chambre mi-partie was gerenvoyeerd, en dat de hiertoe van de Spaansche zijde gecommiteerde Regters allen „zeer gaauwe lieden en regtsgeleerden” waren. Dit gaf hier te lande wederom vrees en vertraging in het oprigten der Kamer, „alsof,” zegt de geschiedschrijver, aan wien ik deze bijzonderheden ontleen, „hier zulke gaauwe lieden niet waren!” ²⁾ De Spaansche Ambassadeur stelde nu nog voor, over de voornaamste punten in conferentie te treden, doch dit wilden de Staten-Generaal ook niet. Hierna drong BRUN in den loop dezes jaars nog herhaaldelijk op het oprigten der Chambre mi-partie aan,

¹⁾ VAN AITZEMA, t. a. p. bl. 869. De overlegging van het schriftelijke rapport geschiedde op den 2^{den} Mei.

²⁾ In den zelfden geest zegt HUBER (*Instit. Historiae Civilis, Pars III. Lib. II. a. 1648—1650*): „Institutum Camerae Bipartitae, „de quo *instrumento pacis* dictum, ad finiendas ejusmodi quaestiones, „etsi ab Hispanis urgeretur, a Foederatis tamen impetrari non poterat: ne viribus ipsi potiores juris disceptationi suae, quae certa „rebantur, committerent. Forte quod etiam ut postea res docuit, usum „ejusmodi Tribunalis non habiturum esse facultatem praeviderent.”

en in October gaf hij aan H. Ho. Mo. eene lijst over van de door den Koning van Spanje in de Kamer benoemde Regters.¹⁾ Zij waren de volgende: GUILLIAM LOTTAIN²⁾ Raadsheer in den Hoogen Raad; AERNOUT VERHEIJEN, Raadsheer in denzelfden Raad; PETRUS STOCKMANS en JAN CUIJERMANS, Raadsheeren in den Raad van Braband; JAN STUCKER, Raadsheer in den Raad van Gelderland; DENIJS VAN DER BEECKEN en CLAISSONE, Raadsheeren in den Raad van Vlaanderen; JAN BAPTISTA EDELHEERE, Raad en Pensionaris van Antwerpen. Als Griffier werd van de Spaansche zijde benoemd JULIUS BOCCABELLA, Heer van Ophombeke, Secretaris van den Koning van Spanje. — De Staten der verschillende Gewesten benoemden nu ook hunne Gecommitteerden, en wel de volgende:

Uit Gelderland den Heer VAN GENT, lid der Staten-Generaal;

uit Holland de Heeren DOUBLET, Raadsheer in den Hoogen Raad, en RICCEN,³⁾ Pensionaris van Purmerend;

---

¹⁾ De Instructie van 1652 had hun getal op acht van iedere zijde bepaald en als plaatsen van bijeenkomst aangewezen Mechelen voor het eene en Dordrecht voor het andere jaar. Iedere zijde moest eenen secretaris of griffier en eenen deurwaarder benoemen en aan het personeel der Regters toevoegen.

²⁾ VAN AITZEMA (III. bl. 871) noemt hem GUISLAIN, Raad in den Hoogen Raad.

³⁾ Eerst was de vader van JOHAN DE WITT, JACOB DE WITT,

uit Zeeland den Heer CROMMON, Raadsheer in
het Hof van Holland en Zeeland;

uit Utrecht den Heer PARMENTIER, Canunnik;

uit Vriesland den Heer JACOB BOURICIUS;

uit Overijsel den Heer OOR, Heer van Sallik of
Zalk;

uit Stad en Lande den Heer LUCAS CLANT.

Als Griffier werd aan deze zijde de Advocaat-
fiscaal GRASWINCKEL benoemd.

Deze naamlijst van gedelegeerde Regters is door
mij aan den geschiedschrijver VAN AITZEMA ¹⁾ ont-
leend en verschilt eenigzins van die, welke BALEN
in zijne *Beschrijving der stad Dordrecht* (D. I. bl.
126, 127.) mededeelt. Er hadden ook werkelijk
nog vóór de opening der Chambre mi-partie eenige
veranderingen in haar personeel plaats, die wij bij
de behandeling van die opening zullen mededeelen.

Bij de aanbieding van bovengenoemde lijst vroeg
de Spaansche Ambassadeur tevens, of de Staten-
Generaal wilden toestaan, dat een eenmaal aange-
vangen proces tot rigtige afdoening van hetzelfde
door dezelfde personen werd aangevangen en uit-

---

benoemd; maar toen deze in extraordinaire ambassade naar Lubeck
moest vertrekken, werd de Pensionaris van Rotterdam MOONS in
zijne plaats gekozen, die weder, op dringend verzoek van de rege-
ring der genoemde stad om hem van deze benoeming te ontslaan,
door RICCEN vervangen werd. Zie de Brieven van DE WITT, V^{de} deel
bl. 57—61.

¹⁾ T. a. p. bl. 871.

gemaakt. Hij vond tot deze vraag aanleiding in den wensch der Staten, om de aanstelling der regters niet perpetueel te doen zijn. Hierbij verzocht hij of H. Ho. Mo. eindelijk eens eenen bepaalden dag voor de opening der Kamer wilden vaststellen; en verlangde hij verandering gebragt te zien in de wijze van bezoldiging van haar personeel, en wel door het instellen eener soort van *poena temere litigantium*, namelijk eener veroordeeling in de kosten, waarmede dezulken gestraft zouden worden, die bevonden werden ligtvaardiglijk te hebben geprocedeerd.¹⁾ Nu werd er den 17^{den} October 1653 eene nieuwe Instructie bij die van 1652 gevoegd, die eenige punten nader regelde of veranderde, o. a. het zoo even genoemde, en tevens bepaalde, dat het geschil, hetwelk het eerst moest worden beslist, de kwestie der landen van Overmaze zou zijn. Haren verderen inhoud zullen wij in het volgende Hoofdstuk te gelijk met dien der eerste Instructie ontwikkelen.

En nu was dan eindclijk het oogenblik daar, waarop de Chambre mi-partie hare zittingen zou aanvangen. De Ambassadeur BRUN en de Staatsche Gecommitteerden ter regeling van de zaken der Tweeledige Kamer hadden den 1sten December 1653 tot hare opening bepaald, en bij Resolutie der Sta-

---

¹⁾ VAN AITZEMA, III. bl. 871. Resolutiën der Staten-Generaal October 1653, passim.

ten-Generaal van 20 October werden de Noord-Nederlandsche gedeputeerde Regters opgeroepen om tegen half November te 's Hage te komen en aldaar hunne Instructiën en Commissiën te ontvangen. Hun vertrek werd echter van dag tot dag verschoven, zoodat de maand December aanbrak, terwijl de regters nog te 's Hage aanwezig waren, hoewel zij nu van plan waren den 3^{den} dier maand af te reizen. ¹⁾ Van den 3^{den} werd evenwel hun vertrek tot den 8sten uitgesteld, toen eene ligte ongesteldheid van den heer LINTELO, (die in den loop der vorige maand in de plaats des Heeren VAN GENT door Gelderland was afgevaardigd), ook dit onmogelijk maakte, en zes der acht gedelegeerde Regters met den Griffier en der Staten Gecommitteerde ter beëdiging van de Spaansche en Nederlandsche leden der Chambre mi-partie, den Heer HUYGENS, op den 10^{den} December uit 's Hage vertrokken, ²⁾ na alvorens op den 5^{den} van H. Ho. Mo. afscheid genomen te hebben. Deze zes regters waren de volgenden: LINTELO, RICCEN, CROMMON, PARMENTIER, CLANT en BOURICIUS. De Heer DOUBLET was wegens ziekte genoodzaakt achter te blijven, en kwam eerst den 24sten December te Mechelen aan. ³⁾ De achtste Regter, de Heer VAN

¹⁾ *Brieven van JOHAN DE WITT*, D. I. bl. 44.

²⁾ *Ibid.*, bl. 51.

³⁾ De meeste van deze en de volgende bijzonderheden omtrent

oor, uit Overijsel gedeputeerd, had bij missive van den 9^{den} November aan H. Ho. Mo. de „on-„gelegenheid,“ waarin hem zijne benoeming bragt, bekend gemaakt; waarop de Staten-Generaal op den 22sten dier maand besloten aan de Staten dier Provincie te verzoeken, of zij zoo spoedig mogelijk iemand anders wilden benoemen, welk verzoek den 30sten December herhaald werd. Dan, dit geschiedde niet, zoodat de te Mechelen aanwezige Regters zich den 13^{den} Februarij 1654 genoodzaakt zagen, aan H. Ho. Mo. te schrijven, „of toch het „behoorlijk getal van regters in de Kamer niet „langer mogt blijven defectueus.“ Zij wezen er op, hoe hun dagelijks zaken voorkwamen „van consi-„deratie ten aanzien van de competente jurisdictie „hunner Kamer,“ en hoe in deze volgens hunne Instructie geen regt kon gedaan worden met minder aantal, dan met „zes heeren,“ ter wederzijde aanwezig. „Nu zoude,“ schreven de regters verder, „de „hooge wijsheid van H. Ho. Mo. wel bevroeden, „dat zeer ligtelijk door ziekte en andere ongelegen-„heid van een of twee heeren van onze zijde oor-„zaak kan gegeven worden van stilstand van de be-„soignes van den geheelen Raad, ter merkelijke

---

de opening der Chambre mi-partie dank ik aan het officiële rapport van den Heer HUYGENS en de gedelegeerde Regters omtrent deze opening op den 9^{den} Jan. 1654 ter tafel van H. Ho. Mo. gebragt, mij in het Rijks-Archief te 's Hage verstrekt.

„ondienst van partijen, die er haar regt veeltijds uit
 „ver afgelegene kwartieren kwamen vervolgen, en
 „tot groote bezwaarnis en inzonderheid tot disrespect
 „van den Staat van H. Ho. Mo.” Hierop rigtten
 H. Ho. Mo. zich regtstreeks tot den Heer VAN OOR, en
 vroegen hem, of hij zich ten spoedigste naar Meche-
 len wilde begeven om den hem opgedragenen last
 te aanvaarden. Ook aan dit verzoek werd geens-
 zins voldaan, zoodat men de gewigtigste zaken in
 de Kamer, die niet dan met een volledig aantal
 Regters konden worden afgedaan, moest laten liggen.
 Hoe deze zaak gedurende dit en het volgende jaar
 verder verliep, zullen wij hierna gelegenheid vin-
 den te vermelden: keeren wij tot de reis der Reg-
 ters terug.

Den 10^{den} December vertrokken deze naar Rot-
 terdam,¹⁾ waar zij hunnen introk namen in de
 beide jagten door de admiraliteit aldaar op ver-
 zoek van H. Ho. Mo. voor hunne reis verstrekt.

---

¹⁾ Denzelfden dag stelden de Staten van Holland de volgende
 niet onbelangrijke Resolutie vast. H. Ed. Mo. vonden goed, dat,
 daar de uit hunne provincie gecommiteerde Regters „zonder eenig
 „ander aanzien, dan als personen in materie van regten en in
 „de politicke zaken wel ervaren, gepresenteerd en geëligeerd wa-
 „ren en speciaalijk de Heer RICCEN in dezen niet als een lid van
 „deze vergadering ofte een gedeputeerde van de stad Purmerende
 „in dezelve vergadering zitting hebbende, is geconsidereerd,” — dat
 daarom de Heer DOUBLET vóór den Heer RICCEN rang en présé-
 ance hebben zou. — Zie de gedrukte Resolutiën van de Staten
 van Holland, a^o 1653. p. 749.

Zij verlieten deze stad den volgenden morgen te 5 ure en kwamen reeds des avonds van den 12^{den} voor Antwerpen aan, waar „het kanon ter hunner „eere gelost werd.” Den daarop volgenden dag, 13 December, bevonden zij zich te Mechelen nog tijdig genoeg om reeds denzelfden dag door twee der Spaansche Regters, VERHEIJEN en EDELHEERE, verwelkomd te worden. Den 15^{den} werden zij van wege de stedelijke overheid door twee burgemeesters en den pensionaris „verwelkomd en zeer vriendelijk ge-„complimenteerd;” en den 16^{den} door de gezamenlijke Regters van de Spaansche zijde op heusche wijze begroet, bij welke laatste plegtigheid echter de Heer CLAISSONE ontbrak, daar deze zich om ongesteldheid van het ambt van Regter had geëxcuseerd. De volgende dagen verliepen met het wisselen der Commissiën; men wenschte de Kamer op den 20sten December te openen, terwijl intusschen nog eenige voorbereidse- len voor hare ontvangst aan het gebouw, waarin zij zitting zoude houden, te bewerkstelligen waren, en men de komst van den Heer DOUBLET steeds wachtte. Intusschen bragten de Heeren PARMENTIER en RICCEN den burgemeester MIERBEEK op den 18^{den} een tegenbezoek, en werd FILIPS RIJCKEWAART, Heer van Tijberchamps, in de plaats van CLAISSONE door den Koning van Spanje benoemd. Nu deed weder een klein verschil en daardoor noodzakelijke verandering in de Commissiën de opening tot den 23sten uitstellen, tegen welken dag zij bepaald en de Reg-

ters tevens uitgenoodigd werden om na afloop der plegtigheid aan eenen gemeenschappelijken maaltijd deel te nemen, hun door de Spaansche Regters en den Magistraat der stad Mechelen aangeboden.

Nu had dan ook werkelijk den 23sten December 1653 de plegtige opening der Chambre mi-partie en de beëediging harer Regters en Griffiers, zoo verre zij aanwezig waren, op het Oude Paleis ¹⁾ te Mechelen plaats. Wij merkten reeds op, ²⁾ dat deze stad bij de Instructie van 1652 ³⁾ tot eerste residentie-plaats der Kamer was aangewezen. De ced werd den Regters volgens een daartoe vastgesteld formulier door den Ridder en President van den Grooten Raad van den Koning van Spanje, ANTOINE L'HERMITÉ, en den Gelderschen Afgevaardigde ter Staten-Generaal, Ridder RUTGER HUYGENS, afgenomen. ⁴⁾ Deze laatste reisde daarop naar 's Hage terug en deed van zijne verrigtingen op den 2^{den} Januarij 1654 ter vergadering van H. Ho. Mo. verslag; terwijl waarschijnlijk de nu invallende Kersvacantie het houden der eerste vergadering tot den 7^{den} Januarij deed uitstellen. ⁵⁾

¹⁾ „Zijnde een oud kasteel, eertijds gebouwd bij Hertog CAREL van Bourgoigne, staande en gelegen omtrent de Groote Markt.” (Rapport van HUYGENS, c. s. van 2 Jan. 1654).

²⁾ Zie noot 1 op bl. 26.

³⁾ In art. 13.

⁴⁾ Zie M. BALEN, *Beschrijving der stad Dordrecht*. I. bl. 126, vlgg.

⁵⁾ De vergaderingen vingen dus niet, zoo als de Heer PÉLERIN

Zes jaren waren er alzoo nagenoeg verloopen sedert het teekenen van den Munsterschen Vrede, eer er aan eene zijner meest gewigtige en, oogenschijnlijk althans, heilzaamste bepalingen werd gevolg gegeven. Naar wij hopen, hebben wij de redenen, die de oprigting der Chambre mi-partie vertraagden, en de verstandhouding tusschen beide Mogendheden gedurende het genoemde tijdvak, naar eisch uiteengezet, en omtrent die oprigting zelve alles medegedeeld, wat de officiële stukken, de geschiedschrijvers en de overige ter harer plaatse aangehaalde bronnen ons aan de hand gaven. Meermalen maakten wij daarbij van de Instructiën der Chambre gewag, zonder nogtans haren inhoud te hebben medegedeeld. Wij gaan daarom in het nu volgende hoofdstuk hiertoe over, na echter eerst nog eene missive van de dezerzijds gecommitteerde Regters te hebben vermeld, die aan H. Ho. Mo. gericht was en waarover deze op den 24sten November 1653 beraadslaagden.

Alvorens te vertrekken hadden de Regters gemeend nog eenige punten aan H. Ho. Mo. te moeten herinneren, en hun het een en ander te moeten verzoeken; waarom zij dienstig vonden, hun dit bij eenen uit aller naam gestelden brief kenbaar

---

in zijne aangehaalde verhandeling, bl. 13, meldt, in October 1653 aan.

te maken. De inhoud van dezen brief kwam hierop neder: *Vooreerst* verzochten de Regters copie authentiek van het Tractaat te Munster gesloten; *ten tweede* begeerde ieder hunner voor zich copie van „het nader adjustment” van de Instructie voor de Heeren Regteren tot de Chambre mi-partie, „om achter de Instructie te schrijven, en alzoo op „het een en ander den eed te doen.” *Ten derde* drongen zij aan op de opening door de Heeren van Holland te doen omtrent de Advocaten en den Procureur, ter dienste van 's Lands zaken te employeren. *Ten vierde* verzochten zij aan H. Ho. Mo., of deze den Ambassadeur wilden schrijven „om paspoort, dat de meubelen, boeken, pampieren en andere goederen van de Heeren Regteren, „den bodem van Zijne Majesteit van Spanje rakende, „mogen vrij passeren en repasseren, in conformiteit „van het 5de art. van het nader adjustment van de „Instructie voor de Regters.” *Ten vijfde* gaven de Regters aan H. Ho. Mo. in bedenking, of men niet van hier door eenen correspondent zou kunnen verwittigd worden van het „zekerste en notabelste,” dat hier mogt voorvallen. *Ten zesde* verlangden zij *dépêche* van de Commissie, Instructie en verdere actes. *Ten zevende* vroegen zij om paspoort van H. Ho. Mo. tot den vrijen uitvoer van hunne goederen heen en weder, en *in specie* om paspoort van de Admiraliteit in Zeeland aan den Commies op Lillo. *Ten achtste* wenschten zij, dat aan den

Heer PARMENTIER geschreven zou worden, of hij, nu nog afwezig zijnde, den 27sten November te 's Hage present wilde zijn, daar men den 3^{den} December dacht te vertrekken. *Ten negende* verlangden zij, dat alle „Resolutiën, acten en actitaten, „tot die materie ¹⁾ dienende,“ bijeen gezocht en vervolgens in één *volumen* gesteld mogten worden, dat dan steeds als legger zou kunnen dienen. *Ten tiende*, was hun verzoek, dat eenige voorraad van penningen voor den Griffier tot de kosten van de griffie, van de klerken, als anderzins, mogt bijeengebragt worden; — en eindelijk gaven zij *ten elfde* kennis, dat hunne keus op den Heer DE MEIJ, predikant te Middelburg, gevallen was, „om de Gods-„dienst aldaar (te Mechelen) voor de Heeren te „verwaeren.”

De Staten-Generaal lieten zich al deze punten welgevallen, uitgezonderd het vijfde, dat tot den volgenden dag werd opgehouden. In de Resolutiën van den 25sten November of van lateren datum komt er evenwel niets omtrent voor. Voorts bepaalden H. Ho. Mo., dat bij de in het zesde punt verzochte stukken ook nog de *dépêches* zouden gevoegd worden, aan den Heer HUYGENS gegeven, toen hij op 22 Junij 1652 (?) ter beëdiging gecommitteerd werd. Het paspoort, sub n°. 7 verzocht, zou behoorlijk uitgegeven en tevens aan de respec-

---

¹⁾ Nam. der Chambre mi-partie.

tieve Collegiën ter Admiraliteit geschreven worden, dat ze deszelfs inhoud door hunne subalterne officieren getrouw moesten doen nakomen. Omtrent het tiende punt bepaalden H. Ho. Mo., dat men de Staten van Holland zou verzoeken, de gevraagde penningen aan den Griffier in mindering van diens tractement ter hand te stellen.

TWEEDE HOOFDSTUK.

ZAMENSTELLING EN WERKKRING DER CHAMBRE MI-PARTIE.

Volgens ons plan zullen wij thans een overzicht trachten te geven van de inrigting en den werkkring der Tweeledige Kamer, krachtens de beide voor haar vervaardigde Instructiën. Deze laatste alhier letterlijk en in haar geheel weêr te geven rekenen wij nutteloos en overbodig, daar haar hoofdzakelijke inhoud ons van zelf blijken zal, en zij meer dan eens gedrukt en alzoo onder ieders bereik zijn.¹⁾

---

¹⁾ Zoo vindt men ze in haar geheel met alle er bij behoorende formulieren bij VAN AITZEMA, t. a. p. III. bl. 1133. Zij zijn ook afzonderlijk uitgegeven met de Tractaten van Vrede, van Bestand en van Marine, de Instructiën van den Grooten Raad te Mechelen en den Hoogen Raad te 's Hage, bij de ordinaris drukkers van H. Ho. Mo., de Wed^{we} en Erven van wijlen HILLEBRANDT JACOBSZ VAN WOUW; 's Gravenhage 1656.

Wij gaan daarom nu aan hare hand ons achtereenvolgens bezig houden met:

- I. Het personeel der *Chambre mi-partie*;
- II. De plaatsen harer bijeenkomst;
- III. Hare werkzaamheden, den vorm en de ten uitvoerlegging harer gewijsden.

I.

Het personeel der Chambre mi-partie.

Volgens het 1ste artikel der Instructie van 12 Julij 1652 bestond het aantal Regters der *Chambre mi-partie* uit zestien „gequalificeerde” personen, ¹⁾ „in de politie en de justitie wel ervaren,” van welke er acht door den Koning van Spanje en acht door de Staten-Generaal benoemd werden. In „zaken „van Staat en grooter importantie” moest dit personeel steeds voltallig zijn; terwijl in kwestien van minder aanbelang met bewilliging *hinc inde* een minder aantal kon zitting hebben en vonnis vellen, behoudens echter dat dit getal nooit minder mogt bedragen, dan zes ter wederzijde, en allen onafgebroken van het begin tot het einde over „het zien

---

¹⁾ Bij Resolutie van 12 Junij 1654 besloten H. Ho. Mo., dat aan de *Chambre mi-partie* van wege dezen Staat zou geschreven worden met dezelfde qualificatie, als waarmede aan den Raad van Brabant geschreven werd.

„en lezen” van het proces moesten gezeten hebben. Naar luid van art. 20 moest het getal der regtsprekende Regters steeds aan beide zijden hetzelfde zijn.

Alvorens hunne waardigheid te aanvaarden ontvingen de Regters van den Koning en van de Staten-Generaal eene Commissie, (of eenen brief van opdragt van hun ambt, waartoe de formulieren gelijklopend waren gearresteerd,) ¹⁾ en deden zij den eed, ²⁾ van hun ambt volgens hunne Instructiën en Commissiën getrouw en zonder aanzien des persoons te zullen waarnemen; ³⁾ terwijl zij tevens van hunne bij vroegere ambten afgelegde eeden van getrouwheid aan den Koning of de Staten-Generaal ontslagen werden, „voor zooveel aangaat hunne functie, „die zij volgens hunne Commissie zullen hebben te „doen, en hetgeen daarvan dependeert;” zoo dat b. v. de Spaansche Regters als goede en getrouwe onderdanen van hunnen Koning dezen vrijelijk in het ongelijk konden stellen. — De hun opgedragene last kwam in de Commissie in deze woorden voor: „ . . . . gevende den voornoemden N. N. volkomen

1) VAN AITZEMA, t. a. p. III. bl. 1135.

2) Art. 2 der Instructie van 1652.

3) De eed werd hun (zoo als op bl. 33 gezegd is) door de Heeren L'HERMITÉ en HUYGENS afgenomen, terwijl de Staten-Generaal den 19^{den} December 1653 den Heer LINTELO, of bij diens afwezen een' der overige Regters, magtigden den nu nog ontbrekenden (DOUBLET en den Overijselschen gedeputeerden Regter) bij hunne aankomst de Commissiën te overhandigen en hen te beëedigen.

„last, magt, autoriteit en zonderling bevel, ter
 „manisse van den president in der tijd zijne opinie
 „te geven, en te verstaan tot consultatie en expe-
 „ditie van de zaken en affaires, die in de meer-
 „gemelde Chambre mi-partie opkomen, getracteerd
 „en in deliberatie gesteld zullen worden, en voorts
 „alles te doen, wat een goed en getrouw gedele-
 „geerd Regter toestaat en behoort te doen, tot de
 „wedden, eeren, preëminentien, prerogativen, regten
 „en vrijheden, daartoe staande en behoorende.” —
 De Regters mogten ¹⁾ elkander noch als vader en
 zoon, noch als broeders, noch als broeders- en zus-
 ters kinderen, of in gelijke graden van aanverwant-
 schap bestaan. Wekelijks werd uit hun midden één
 tot Voorzitter aangewezen, die de stemmen opnam;
 de eerste week presideerde Spanje, de tweede de
 Nederlanden, en zoo vervolgens van week tot week. ²⁾

Het 5de art. der Instructie van 1653 verzekerde
 den Regters bij hunne reis of bij het vervoer hun-
 ner meubelen, boeken, papieren en andere goede-
 ren naar den zetel der Chambre mi-partie, eene
 volkōmene vrijheid van lasten: wederzijds zouden
 deze goederen „comptoiren vrij, zonder eenige re-
 „cherches of betaling van convooijen, licenten of
 „andere lasten mogen passeren en repasseren.”

Gebeurde het, dat een der Regters gedurende de

---

¹⁾ Art. 3 der Instr. van 1652.

²⁾ Art. 4, 5 der Instr. van 1652.

behandeling eener zaak door ziekte of om andere redenen buiten staat geraakte daarbij verder tegenwoordig te zijn, dan werd door zijnen committent een ander in zijne plaats afgevaardigd. ¹⁾ De President moest echter eerst den afwezige bij eenen brief oproepen, en kon dan daarna, als deze niet terug kwam, door het meerdere getal met het mindere gelijk te maken of door aanvulling van dit laatste aan te vragen, zoo als telken reize raadzaam geoordeeld zou worden, in het gebrek voorzien. ²⁾ Opdat er nu nooit vertraging zijn zou in de afreize van zulk eenen nieuw benoemde door het niet voorhanden zijn der noodige Commissiën, beloofde de Ambassadeur BRUN bij art. 2 der Instructie van 1653, zorg te dragen, dat hem door den Koning van Spanje een goed aantal Commissiën werd ter hand gesteld: „om niet alleenlijk voor de Regteren van wege de „Heeren Staten-Generaal al bereids tot de bekleeding van de voorz. Chambre gecommitteerd, maar „ook door anderen, die bij de eene of andere occasie in derzelve plaatse mogten worden gesurrogeerd, met insertie hunner respectieve namen zonder „tijdverlies of interruptie van de besoignes van de „voorz. Chambre geëmployeerd te kunnen worden.” En opdat de benoeming van nieuwe Regters den gang der zaken niet zou belemmeren, bepaalde dit zelfde

---

¹⁾ Art. 27 der Instr. van 1652.

²⁾ Art. 21 der Instr. van 1652.

artikel, dat zoo veel doenlijk de gedingen, waarvan het onderzoek door de Regters eens begonnen was, door dezelfde personen zouden worden beslist. — Deed het geval zich voor, dat een of meer der Regters de partijen of eene van deze zóó na in den bloede bestonden, dat er billijke reden tot verschooning of wraking was, dan schreef het 22ste art. der eerste Instructie de vervanging voor van de zoodanigen door de regering, die hen benoemd had.

Het was den Regters even als den Griffiers ten strengste verboden,¹⁾ voor of na het vellen van een vonnis, direct of indirect eenige giften, gaven of geschenken te ontvangen of te genieten, of ook te „profiteren van eenige dingen, ook van eet-„waren, spijs of drank, en dat van iemand, 't zij „Provinciën, Steden, Collegiën, Personagiën of par-„ticuliere personen, die zij wisten proces of regts-„vordering voor de Chambre te hebben of appa-„rentelijk te zullen gekrijgen.” Indien zij „eenige „der verbodene giften ontvangen hadden van eenige „personen en goede vrienden, die zij namaals ver-„namen eenig proces in de voorz. Kamer te heb-„ben, 't welk zij ter tijd van het ontvangen der „giften niet en hadden geweten,” legde het zelfde artikel, dat hun het zoo even vermelde verbod, hun de verpligting op, om den President hiervan

¹⁾ Art. 28 der Instr. van 1652.

te verwittigen en de ontvangene giften of de waarde van dien, naar goedvinden der Kamer, aan de Armen uit te keeren, terwijl zij over het geding geene zitting mogten hebben, dan na door den President en de andere Regters toegelaten te zijn. Als strafbepaling voegde het artikel er ten slotte bij, „dat „diegenen, die zich in dezen te buiten zouden mogen hebben gegaan, zouden zijn en verklaard „worden infaam, eerloos en meinedig, en vorders „worden gestraft naar exigentie van zaken.” ¹⁾ Ter nadere toelichting van dit 28ste art. der Instructie van 1652 bepaalde art. 4 der Instructie van 1653 nog, dat onder de dispositie van het eerste vooral moesten begrepen worden de Koning en de Staten-Generaal, „en dat overzulks ook de meergemelde „Regteren van dezelve geene de minste vereeringen „zullen mogen nemen of ontvangen.”

Art. 19 der eerste Instructie bepaalde den tijd, gedurende welken de Regters iederen dag moesten werkzaam zijn, op drie uren vóór en drie uren na den middag; alsdan moesten zij „naarstiglijk be- „soigneren, tot dat de zaken hun aanbevolen zul- „len wezen afgedaan;” — waren zij eens zóó ver, dan mogt ieder zich naar de plaats van zijn gewoon

---

¹⁾ Bijna woordelijk dezelfde strafbepalingen komen voor in het 10de art. der Instructie van den Hoogen Raad van Appel in Holland. Verg. ook art. 19 en 20, van de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, 20 Julij 1814.

verblijf begeven. Het 8ste art. der tweede Instructie stond hun jaarlijks eene vacantie van 5 of uiterlijk 6 weken toe.

Reeds meer dan eens maakten wij in dit en in het vorige hoofdstuk melding van de *Griffiers* der *Chambre mi-partie*. De aanstelling dezer regterlijke ambtenaren was bij art. 8 der Instructie van 1652 bepaald. Bij dit art. werd voorgeschreven, dat aan de Kamer twee Secretarissen of Griffiers zouden verbonden zijn, van weêrzijsden één; even als de Regters zouden beiden hunne Commissiën ontvangen en den eed doen,¹⁾ en bij beurten van week tot week hunnen rang en zitting nemen. Volgens dezen rang teekenden zij ook de stukken: de eene week de Spaansche, de andere de Nederlandsche Griffier het eerst.²⁾ Beiden waren mannen van ééne qualiteit en deelden de profijten der Griffie gelijkelijk. Bij alle verrigtingen der Kamer moesten beiden tegenwoordig zijn; van alles, wat er voorviel, pertinente notulen en register houden; te zamen over het stellen der gewijsden³⁾ „besoigneren,” deze teekenen, en voor iedere helft der Kamer een authentiek Register maken, dat bewaard werd ten

---

¹⁾ Zie de formule van dezen eed o. a. bij VAN AITZEMA, t. a. p. III. bl. 1136, en in het op bl. 38 vermelde werkje.

²⁾ Art. 7 der Instr. van 1653.

³⁾ „De Extensie van de Sententiën,” art. 8 der Instr. van 1652.

behoefte der belanghebbende partijen. — Deze hunne werkzaamheden en pligten waren in hunne Commissie aldus uitgedrukt: „. . . . . Gevende hem „(den Griffier) volkomene magt, autoriteit en zondertling bevel, 't zelve officie te houden, exerceren „en bedienen; alle opene en beslotene brieven, sententiën, definitieve en interlocutoire, en andere „acten, die hem bij den President en andere gedelegeerde Regteren in de meergemelde Chambre „mi-partie geordonneerd en bevolen zullen worden, „te depescheren en teekenen; Partijen, dien 't behoort, daarvan goede expeditie te doen; van alle „deliberatiën en conclusien, die in de Chambre „mi-partie zullen genomen worden, mitsgaders van „alle acten en appointementen, sententiën en andere zaken, die aldaar zullen voorvallen, goed „authentiek register te houden; de zaken en processen van Partijen getrouwelijk te doen bewaren, „en bij Ordonnantie van den President ten buffette „te brengen om gevisiteerd en getermineerd te worden. En voorts generalijk alles te doen, wat „een goed en getrouw Griffier toestaat en behoort „te doen volgens de Instructie van de meergemelde „Chambre mi-partie, albereids gemaakt of nog te „maken.” — De Spaansche Commissie voor den Griffier was, even als die voor de Regters, van gelijken inhoud als de Nederlandsche.

De boven vermelde verpligting der Griffiers om beiden steeds bij alles, wat de Kamer ambtshalve

deed, tegenwoordig te zijn, gaf tot de vraag aanleiding, of wegens het onwillekeurig afwezen van ééner Griffier de werkzaamheden der Kamer geheel moesten stilstaan. Volgens de letter van art. 8 der eerste Instructie zou dit het geval geweest zijn; maar om hierin te voorzien bepaalde het 6de art. der tweede Instructie, dat bij ziekte of andere verhindering van één' hunner iemand anders in diens plaats door de Regters van zijne zijde mogt worden gesurrogerd, of wel de handelingen der Kamer met den aanwezigen Griffier mogten voortgezet worden, geheel naar het goedvinden der Regters.

Het opzigt over het onderhoud der Kamer, waar de Regters vergaderden, het bewaren der rol en het doen der exploiten binnen de plaatsen, waar de Kamer resideerde, was bij art. 9 van de Instructie van 1652 aan *twée Deurwaarders* opgedragen, waarvan weder iedere Staat er ééner benoemde. Van den kant des Konings van Spanje werd HERMAN JACOBZ, door de Staten-Generaal HENDRIK LAMBERTZ DE BRUIN aangesteld.¹⁾ De exploiten, die te doen vielen buiten den tijdelijken zetel der Kamer, werden door de gewone deurwaarders bij de Hoven van Justitie beteekend, volgens hetzelfde 9de artikel. De deurwaarders, die de exploiten der Kamer deden ter plaatse harer residentie, moesten zich hierbij

---

¹⁾ Zie BALEN, t. a. p. I. bl. 129.

gedragen naar het reglement van den Grooten Raad van Mechelen, zoo de Kamer op het grondgebied des Konings zitting had, en als zij op dat der Vereenigde Gewesten vergaderd was, naar dat van den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en Vriesland.

Uit deze drie klassen, Regters, Griffiers en Deurwaarders, bestond alzo het personeel der Chambre mi-partie. Eer wij nu overgaan tot de beschouwing van de bij het Collegie als pleitbezorgers werkzame advocaten en procureurs, zullen wij nog op een paar artikelen der Instructiën het oog vestigen, die niet van belang ontbloot zijn en genoemd personcel van nabij betreffen. Het zijn die, waarbij de bezoldiging van de verschillende ambtenaren geregeld wordt. Het 29ste art. van de Instructie van 1652 legde den Regters, zoolang zij ter behoorlijker plaatse aanwezig waren en hunne Commissie duurde, de som van acht gulden daags toe en den Griffiers vier gulden; beide sommen door de wederzijdsche regeringen aan de regthebbenden te betalen; terwijl zij van de verschillende partijen vier en twee gulden daags zouden ontvangen. Deze gelden zouden, volgens het zelfde artikel, ook dien Regters toekomen, die als Commissarissen met de Griffiers op de rol vaceerden, (welke Griffiers dan ook hunne gewone bezoldiging ontvangen zouden,) of die zich met het expediëren der Mandamenten bezig hielden; mits zij steeds drie uren vóór en drie uren

na den middag werkzaam waren. Daarenboven kwam den Griffiers voor alle acten hun salaris van partijen toe volgens een te vervaardigen tarief; terwijl zij zelve hunne klerken moesten betalen. ¹⁾ De bezoldiging der Deurwaarders bedroeg twee gulden daags. ²⁾

In deze bepalingen bragt het 9de art. der Instructie van 1653 eene groote verandering, reeds vroeger door ons met een enkel woord aangeroerd. ³⁾ De inhoud van dit art. kwam op het volgende neder: daar er vele bedenkingen waren gerezen op de vier en twee gulden daags, door partijen te betalen, zouden de Regters in eens twaalf gulden en de Griffiers zes van hunne committenten genieten. In het geval echter, dat de eene of andere partij bevonden werd „notoire calumnieuselijk en ter kwa-„der trouw” te hebben geprocedeerd, werden de Regters gemagtigd, haar in eene boete, naar omstandigheden te begrooten, te veroordeelen. Deze boete mogt niet hooger zijn, dan een tiende van de waarde der zaak, waarover het geding liep, zoo deze in geld waardeerbaar was, of anders niet meer dan 1000 Carolus guldens; terwijl in geen geval haar bedrag dat van de vacatiegelden der Regters en Griffiers mogt te boven gaan. Uit deze „*poena te„mere litigantium*” (zoo als de Staten-Generaal zelve ze noemden), werden de Regters en Griffiers dan

¹⁾ Art. 30 der Instr. van 1652.

²⁾ Art. 3 der Instr. van 1653.

³⁾ Op bl. 28.

geheel of gedeeltelijk bezoldigd, en de Koning en H. Ho. Mo. voor zóó ver ontheven van hun aandeel in de „wedden.” Het 10de art. van deze Instructie droeg aan de Regters het vervaardigen van het bovengemelde tarief voor de Griffiers op, waaromtrent ik echter in geene verdere bijzonderheden zal kunnen treden, daar het mij niet heeft mogen gelukken dit tarief ergens te vinden.

Men gevoelt ligtelijk, dat de betrekking van *advocaat* of *procureur* bij dit internationale Hof even eervol als gewigtig was. Geene van de Instructiën gaf echter met een enkel woord omtrent de benoeming of de pligten van deze pleitbezorgers eenigen wenk of de minste aanwijzing. Alleen bepaalde art. 23 der eerste Instructie in algemeene bewoordingen, dat het aanleggen en vervolgen der zaken, die onmiddelijk den Koning van Spanje of de Staten-Generaal aangingen, zou geschieden door hen, die zij daartoe over en weder zouden magtigen. De processen, die de „Staten van de particuliere „provintiën, steden en leden van dezelve,” of ook aanzienlijke personen en particulieren aangingen, zouden beleid worden door hen, die daartoe last en procuratie hadden; behoudens des Konings en der Staten vrijheid, om zich steeds met partijen in het geding te voegen; van welke voeging bij speciale acte moest blijken. Het 3de art. der andere Instructie voegde hierbij, dat de procureurs

bij het uitoefenen van hun ambt even als de Deurwaarders in de Spaansche Nederlanden, het reglement van den Hoogen (Grooten) Raad van Mechelen, en in de Noord-Nederlanden dat van den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en Vriesland moesten in acht nemen.

BALLEN geeft in zijne *Beschrijving van Dordrecht* (I. bl. 129) omtrent de advocaten en procureurs geene andere mededeeling, dan dat van Spanjes zijde Mr. JACOB CLOUPS „het regt des Konings als „advocaat heeft waargenomen,” en van die der Staten-Generaal de Heeren CORN. CAU EN RICHARD VAN DIJCK advocaat en procureur geweest zijn. „En,” voegt hij er bij, „zijn eenige van de procureurs „uit de voorz. verblijfplaatsen van de Chambre tot „het gemelde ambt aangesteld na het doen van „behoorlijken eed.”

Meer bijzonderheden omtrent de advocaten en procureurs, althans wat de door H. Ho. Mo. aangestelde betreft, leveren de Resolutiën der Staten-Generaal ons op. Uit deze blijkt, dat op den 3^{den} December 1653 H. Ho. Mo. tot advocaten bij de Chambre mi-partie de volgende Lands-advocaten benoemden: Mrs. JOHAN VAN ANDEL, MAARTEN PAETS, ADRIAAN VAN STRYEN, PANDELAAR EN CORNELIS CAU, en tot procureur RICHARD VAN DIJCK, opperklerk ten kantore van den procureur DE ROODRE. ¹⁾ Hun

¹⁾ Toen in het volgende jaar de Kamer met de behandeling van

werd toegestaan, hunne „ordinaris residentie” te 's Hage te blijven behouden, zonder genoodzaakt te zijn hun verblijf te Mechelen of elders te vestigen, als zij slechts zorg droegen, dat zij steeds aanwezig waren, wanneer er een pleidooi te doen was of hunne tegenwoordigheid om eenige andere reden vereischt werd. Eene Resolutie van 2 Maart 1654 bragt hierin eenige verandering, bepalende, dat er steeds één advocaat te Mechelen moest blijven. Onderling mogten de advocaten dit schikken, hetzij zij verkozen, dat er altijd één en dezelfde aldaar zou blijven wonen, hetzij zij elkander liever wilden afwisselen. — Den advocaten werd toegezegd, dat zij voor hunne „besoignes,” bij zoodanige gelegenheid te doen, zouden worden „gesalarieerd „en getracteerd” op gelijke wijze, als wanneer zij in zaken van steden, collegiën of particulieren hun beroep uitoefenden. De procureur VAN DIJCK moest van tijd tot tijd declaratiën inleveren van het hem verschuldigde loon. Was het bedrag van dit loon over een geheel jaar minder, dan 1000 Carolus guldens, dan werden hem deze toch uitbetaald.

---

de zaken der landen van Overmaze eenen aanvang maakte en de Lands-advocaten daarin toelichting behoefden, droegen H. Ho. Mo. aan de Heeren Mrs. PESTERS, RUSEN en CUCHLINUS, advocaten te Maastricht, op, zich naar Mechelen te begeven en den Lands-advocaten ter zijde te staan. Hun salaris zou door de ingezetenen der Overmaassche landen betaald worden. Vgl. Resolutiën der Staten-Generaal van 23 en 26 Mei 1654.

Daarenboven mogt hij zijne bediening nog uitoefenen ten behoeve van „particuliere provinciën, stedden, collegiën, corpora of private personen,” wanneer dit „zonder prejudicie of ondienst” van den Staat zou kunnen geschieden. — Den 15^{den} December 1653 werden de Heeren VAN GENT en DE WITT verzocht de advocaten en den procureur te ontbieden, om hun de noodige stukken te overhandigen; den 2^{den} Januarij 1654 werd aan deze gelast te vertrekken, en reeds den 10^{den} derzelfde maand dienden zij eene memorie in, de zaken der landen van Overmaze betreffende, en een verzoek bevattende om de kopijen van verschillende acten en munimenten aangaande die landen. Eene som van 1200 gulden werd hun den 16^{den} Januarij op hun salaris vooruit betaald ter bestrijding hunner reiskosten, en den 19^{den} verschenen ter vergadering van H. Ho. Mo. genoemde regtsgeleerden VAN ANDEL, PAETS, CAU, PANDELAAR en de procureur VAN DIJCK om, in gevolge eener Resolutie van den 10^{den}, den eed van getrouwheid en secretesse te doen. CAU PANDELAAR en VAN DIJCK stonden alstoen op hun vertrek, en verzochten bij deze gelegenheid hunne paspoorten tot vrij transport hunner meubelen, zonder betaling van 's lands „gerechtigheid,” welke hun werden toegezegd.

Den 9^{den} Februarij 1654 stelden H. Ho. Mo. eene procuratie voor VAN DIJCK vast: „om van „hunnentwege in qualiteit als procureur *ad lites*

„waar te nemen en te defenderen voor de Chambre
 „mi-partie het regt en de gerechtigheid van dezen
 „Staat jegens den Koning van Spanje, en alle an-
 „deren, zoo collegiën, steden, dorpen als particu-
 „lieren, van wat staat, conditie of qualiteit die
 „zouden mogen zijn.” Deze volmagt werd aan de
 te Mechelen vertoevende Lands-advocaten verzonden,
 om door hen aan VAN DIJCK overhandigd te worden,
 ten einde deze zich daarnaar zou regelen. Daaren-
 boven ontvingen de advocaten last om, „zulks en
 „daar 't behoorde, aan te dringen, dat de Procureur-
 „generaal van Braband aan de andere zijde
 „*mutatis mutandis* gelijke procuratie van den hoogst-
 „gemelden Koning van Spanje uitbreng; zonder dat
 „zij nogtans zullen supersederen met de bevoorde-
 „ring van den voortgang der proceduren, die zon-
 „der zoodanige procuratie kunnen worden geavan-
 „ceerd.”¹⁾ Voorts werd den procureur „wel expres-
 „selijk en scherpeijk” verboden, „eenige stukken,
 „geschriften of papieren, noch groot, noch klein,
 „den staat dezer landen eenigzins rakende,” aan

---

¹⁾ Toen deze Procureur-generaal van den Raad van Braband zijne Commissie bij de Chambre mi-partie van den Aartshertog LEOPOLD had ontvangen, en niet regtstreeks van den Koning van Spanje, protesteerden de Staten-Generaal hiertegen, daarbij verklarende, dat hij met deze procuratie voor het oogenblik kon volstaan, mits hij binnen behoorlijken tijd eene volmagt van den Koning zelve uitbragt. Vgl. Resolutiën van de Staten-Generaal, 21 Februarij 1654.

de Kamer over te leveren, voor en alcer hij die aan de Lands-advocaten te Mechelen had medegedeeld en deze ze geëxamineerd en goedgekeurd hadden. Met deze verplichting mogt VAN DIJCK niet in gebreke blijven: „op poene, dat, hij contrarie doende, H. Ho. Mo. zulks zullen opnemen en houden voor „een groot crimen, dat hij zal moeten verantwoorden.” De toen te Mechelen aanwezige Lands-advocaten, PANDELAAR en CAU, en de procureur hadden hunne werkzaamheden reeds begonnen: immers werd op denzelfden dag, 9 Februarij, een verbaal van hen ter tafel van H. Ho. Mo. gebragt omtrent het voorgevallene en hun bejegende sedert den dag hunner aankomst; welk verbaal met de daarop betrekking hebbende stukken in handen van den Heer VAN RAESFELD en de andere Gedeputeerden van H. Ho. Mo. tot de zaken van Overmaze gesteld werd, die daarover weder met de te 's Hage aanwezige Lands-advocaten „in besoignes treden en van alles rapport „moesten doen.” Den 2^{den} Maart keurden de Staten-Generaal alles goed, wat de procureur VAN DIJCK reeds gedaan had in het belang van 's lands zaken vóór het ontvangen der bovengemelde, op 9 Februarij gearresteerde, procuratie; terwijl men hem opdroeg om met de advocaten te bewerken, dat de Procureur-generaal van den Raad van Brabant te Brussel gelijke ratificatie zijnerzijds uitbragt voor alles, wat hij vóór den datum zijner procuratie had verrigt.

Den 26sten November 1654 stelden H. Ho. Mo. eene Resolutie vast, die de taak door de Landsadvocaten te verrigten onmiddelijk aanging, en daarom hier niet onvermeld mag worden gelaten. De Staten-Generaal vonden goet hun te gelasten, bij voortduring onderzoek te doen en zich te laten inlichten omtrent de zaken, waarin men van wege dezen Staat „bevoegd en gefondeerd” was, om tegen den Koning van Spanje voor de Chambre mi-partie cisch en conclusie te doen, even als zulks dagelijks van de zijde des Konings tegenover dezen Staat geschiedde. Den 5^{den} December werd door de advocaten daarop geantwoord: dat alle zaken, die het H. Ho. Mo. geliefd had hun toe te zenden, om voor de Chambre mi-partie aanhangig gemaakt te worden, met behoorlijke zorg en naarstigheid werden waargenomen; maar dat, — daar de kwestien, die van den kant der Noord-Nederlanden nog tegen Spanje zouden kunnen worden geoperd, zouden moeten bestaan óf in betwiste grenscheiding in de Provinciën Braband en Vlaanderen, (waarvan zij advocaten geene kennis konden hebben zonder voorafgaande informatic,) óf in non-executie van het Tractaat van Vrede, (waarover door de geïnteresseerden zou moeten worden geklaagd,) — dat zij deswegens aan H. Ho. Mo. in bedenking gaven, of het tot bereiking van hun doel niet noodig zou zijn, dat van hunne Resolutie van den 26sten November aan de voornaamste offi-

cieren en rentmeesters in de Provinciën Vlaanderen en Braband kennis werd gegeven, en deze door H. Ho. Mog. werden gelast en bovendien „door „belofte van recompense aangepord,” om zich te informeren en te laten informeren, of in die beide Provinciën door die van de andere zijde eenige plaatsen of goederen in bezit mogten zijn genomen of gehouden. — Tot deze aanschrijvingen besloten H. Ho. Mo., en nog in den loop dezer maand werden zij beantwoord door de ontvangers HAUSMAN te Breda, FLORENTIUS SCHUIJL te 's Hertogenbosch en BARTHOLOMEÛS DIRCKS te Oostburg.

Tot ons leedwezen kunnen wij, na deze mededeelingen aangaande de advocaten en den procureur van der Staten zijde, omtrent de door den Koning aangestelde geene bijzonderheden aan het licht brengen. Wij vermeldden reeds, dat BALEN als advocaat JACOB CLOUPS, Heer van Harssy, Raad ordinaris van den Souvereinen Raad van Braband, noemt, en uit het nu en dan uit de Resolutiën aangehaalde bleek, dat het ambt van procureur aan den Procureur-generaal van den Raad van Braband was opgedragen. Zien wij dan nu, wat er omtrent de zetels van de Chambre mi-partie in de Instructiën bepaald was.

II.

*Plaatsen van bijeenkomst der
Chambre mi-partie.*

Het 21ste art. van het Tractaat van Vrede had omtrent de plaatsen der zamenkomst van de Tweeledige Kamer niets verordend, dan dat deze om beurten in de Noord- en Zuid-Nederlanden zouden zijn, zoo als dit bij onderling goedvinden zou bepaald worden. Deze bepaling bij „onderlinge bewilliginge,” geschiedde in het 13de en 14de art. van de Instructie van 1652, naar luid van welke artt. de Regters voor de eerste maal in Commissie zijnde hunne vergadering zouden houden op het gebied des Konings en voor de tweede maal op dat der Staten-Generaal. ¹⁾ Was men in de Spaansche Nederlanden echter eens één jaar achtereen vergaderd geweest, dan zou men naar Noord-Nederland vertrekken; in de eerste was Mechelen, in het tweede Dordrecht de residentie-plaats der Kamer; alles onder voorbehoud der hooge Partijen, om later hierin nog verandering te brengen. ²⁾ De Koning moest, volgens art. 15 der zelfde Instructie, zorgen voor „goede commoditeit en logement” voor de Regters te Mechelen, terwijl hij alle onkosten van vuur, licht en noodwendigheden

---

¹⁾ Art. 14.

²⁾ Art. 13.

moest dragen, even als de Staten dit op hun grondgebied moesten doen.¹⁾

Toen de zittingen der Chambre mi-partie voor de eerste maal op Noord-Nederlandschen bodem zouden gehouden worden, rees er van den kant der Spaansche Regters vrij wat bezwaar tegen het gaan naar Dordrecht. Den 29sten October 1654 schreven zij te dier zake aan H. Ho. Mo., met bericht, dat zij van allen, „die die stad van Dordrecht gehanteerd „hebben,” vernomen hadden, dat zij tot het ontvangen van hun Collegie zeer ongeschikt was, zowel om hare „gelegenheid,” als om de „zware, „waterachtige lucht,” die hun te meer zou tegen staan, daar zij zoo gewoon waren aan „goede, zoete „lucht.” Dit zou, meenden de Regters verder, hunne gezondheid zeer „in hazard stellen,” vooral omdat zij al „tot hunne jaren gekomen waren;” en niet alleen de hunne werd bedreigd, maar ook die van allen, die zich aldaar zouden bevinden „tot „directie van de affaires, die zij in de Kamer hebben te handelen.” Bij dit alles kwam nog, dat de Regters ook verstonden, dat men in die plaats geene „bequaemheyt” vond om koetsen en paarden te houden, en nu geloofden zij niet, dat het de

---

¹⁾ Te Mechelen hadden de vergaderingen plaats in het Oude Paleis, te Dordrecht eerst in de eetzaal van het Augustijnen-Klooster, daarna, in 1658 en volgende jaren, in den Kloveniers-Doelen, alwaar in 1618 en 1619 de Synode-nationaal hare vergadering had gehouden. Vgl. BALEN, t. a. p. I. bl. 129.

intentie der hooge Partijen was, dat zij zich om de dienst van het land in zoodanig „dangier en in „commoditeit” zouden begeven, weshalve zij H. Ho. Mo. met schriftelijk consent van Zijne Majesteit „instantelijk” baden, „dat het hunne goede „geliefte zij; te designeren binnen hun district eene „andere en bekwame plaats tot residentie van de „zelve Kamer.” Aan dezen wensch van de Spaansche Regters meenden H. Ho. Mo. echter niet te moeten toegeven. De Regters herhaalden nu hun verzoek, waarop „bij pluraliteit en jegens expresse „aanteykeninge van Holland,” werd besloten, aan „der gezamenlijke Regteren discretie te defereren,” om hunne residentie binnen Haarlem of binnen Dordt te nemen. De Dordtsche Afgevaardigde, de Heer VAN STREVELSHOEK, hield echter bij de resumptie de zaak op en buiten conclusie, en deelde hare geheele toedragt aan den Pensionaris van Dordrecht VAN SLINGELANDT mede. Deze vervoegde zich daarop tot de Gedeputeerden der verschillende Provinciën, en bragt het zóó ver, dat men den 5^{den} Februarij 1655 overeenkwam, aan de Regters te schrijven, „dat zij, „immers bij provisie, hunne residentie binnen Dordrecht moesten nemen.” De Oud-Raad dier stad droeg daarop aan Burgemeesters en Gecommitteerden ten Beleide van de zaken der stad met adjunctie van beide de Thesauriers op, om zorg te dragen voor het in gereedheid brengen van vier vertrekken: eene anti-chambre, twee kamers voor besoignes,

en eene voor de griffie.¹⁾ Wij meldden reeds, hoe die vertrekken in het Augustijnen-Klooster gevonden werden.

De beide Instructiën leveren over de zetels der Chambre mi-partie geene bijzonderheden meer op. De tijdstippen, waarop men telkens van de eene naar de andere plaats is verhuisd, zullen ons in het III^{de} Hoofdstuk bij de behandeling van de geschiedenis der Kamer blijken.

III.

Werkzaamheden der Chambre mi-partie, vorm en ten uitvoerlegging harer gewijsden.

Het 21ste art. van het Vredestractaat had, gelijk gemeld is, bepaald, dat „de Chambre mi-partie „opzigt zou nemen over de handelingen der ingezetenen van de Nederlanden en over de lasten en „impositiën, die op de koopmanschappen ter eenre „en ter andere zijde zouden geheven worden;”

---

¹⁾ De meeste dezer bijzonderheden dank ik én aan den door mij op het Rijks-Archief gevonden en oorspronkelijken brief der Regters aan H. Ho. Mo., én aan een uitvoerig extract der Resolutiën van den Oud-Raad van Dordrecht, mij door den tegenwoordigen Secretaris dier stad, Mr. P. VAN DEN BRANDELER, welwillend verschaft. Men zie ook: VAN AITZEMA, III. bl. 1138 en BALEN, t. a. p. I. bl. 127 vlgg.

daar bij voegende, „dat de Regters, bevindende, „dat daarin van beide of van eene van beide zijden „exces begaan werd, dat exces moesten reguleren „en modereren.” Voorts moesten de Regters „de „kwestiën over de non-executie van het Tractaat en „de contraventiën van dien, die in tijd en wijlen „zouden mogen komen te rijzen, zoo in de landen „van herwaarts over, als ook in de ver afgelegene „koningrijken, landen, provintiën en eilanden in „Europa, examineren, daarop *summarie* en *de plano* „disponeren en uitspreken, 't geen zij in conformité „van het Tractaat zouden meenen te behooren.”

Verkort werden deze woorden overgenomen in den aanhef der Instructie van 1652, die echter zelve omtrent den aard van de werkzaamheden der Kamer niets bijzonders bepaalde. Omtrent de wijze, waarop men regt moest spreken, en den weg, dien men tot het vellen van een vonnis volgen zou, kwam in het 16de en volgg. artikelen het een en ander voor. Genoemd artikel wilde, dat de Kamer vóór alles *viam concordiae* tusschen de partijen zou beproeven, en eerst, zoo dit niet gelukte, tot eene uitspraak, maar dan ook *summarie* en *de plano*, mogt overgaan. Deze uitspraak moest geschieden „in conformité van het Tractaat van Vrede en zoo als de „Regters zulks naar regten en in goede conscientie „zullen bevinden te behooren, zonder aanzien of „verkiezing van personen, gunst of ongunst, ontzicht „of dissimulatie.” Wanneer de voorgebragte zaken

verder onderzoek mogten vorderen, of ook zoo gewichtig waren, dat zij bij geschrift moesten behandeld of berigten daaromtrent ingewonnen worden, alsdan mogten de Regters daarin bevelen, 't geen „de gelegenheid” zou vereischen; hierop echter wel lettende, dat zij geene zóó lange termijnen voor het een en ander toestonden, dat de zaken niet binnen zes maanden werden geïnstrueerd; waarom zij ook alle onbehoorlijke „uitvlugten en dilajien” moesten trachten af te snijden. ¹⁾

De Instructie van 1653 gaf in haar eerste artikel één bepaald onderwerp op, dat aan het oordeel der Kamer moest onderworpen worden. Het was het reeds meermalen door ons besprokene geschilpunt der landen van Overmaze. Het derde artikel van het Vredestractaat had omtrent die Gewesten niets verordend, dan dat zij in den staat zouden blijven, waarin zij bij het teekenen van den Vrede waren, en dat, „in cas van dispuut en controversie,” deze aan de Chambre mi-partie zouden worden verwezen. Nu gelastte art. 1 der tweede Instructie aan de Regters, om met de aangelegenheid van Overmaze aan te vangen, zonder eenige andere zaken van Staat bij de hand te nemen, voor en aler deze waren afgedaan; tenzij hun speciaal bevolen werd, iets anders te beginnen. Dit zelfde artikel kende den Regters de bevoegdheid toe, om alle zaken

---

¹⁾ Art. 17 der Instr. van 1652.

van „particuliere provinciën, corpora, collegiën, „steden, plaatsen, dorpen of particuliere personen,” aan te nemen of af te wijzen, naar dat zij zouden oordeelen, dat zoo iets tot de bemoeijingen der Kamer al of niet behoorde.

Om den snellen voortgang der zaken nog meer te bevorderen bepaalde art. 18 der zelfde Instructie, dat de processen, „in geschrifte beleid” en in staat van wijzen gebragt zijnde, niet zouden worden uitgegeven om door iemand van den Raad overzien en dan daaromtrent rapport gedaan te worden; maar dat de stukken, op het buffet gebragt, zonder eenig voorafgaand verslag in de Kamer gelezen zouden worden, en hierin alzoo „gediligenteerd,” dat de zaken ten spoedigste, en uiterlijk binnen drie maanden, nadat zij in staat van wijzen waren gebragt, konden beslist zijn.

Om tot een eindvonnis, eene beslissing, het arresteren van een mandament ¹⁾ of van eene provisie van justitie ²⁾ te geraken, — welke beide geregte-lijke acten de Chambre mi-partie even als alle hooge geregtshoven toen ter tijde uitvaardigde, — ging men aldus te werk: de Voorzitter vroeg den Regter, ³⁾ die in de presiderende zijde op hem volgde, het

¹⁾ D. i. een bevelschrift.

²⁾ Eene soort van interlocutoir arrest; een maatregel, dienende, om de beslissing van een vonnis voor te bereiden.

³⁾ Art. 6. der eerste Instr. noemt hem, zoo als toen veelal de leden der hooge regts-collegiën betiteld werden, den *Raad*.

eerst naar diens stem; daarna vroeg hij om en om beide zijden rond, en bragt eindelijk zelf zijne stem uit, zoo dat, daar allen steeds volgens art. 20 der eerste Instructie in gelijken getale moesten aanwezig zijn, ¹⁾ de twee laatsten der niet voorzittende helft onmiddellijk achter elkander stemden, zoo als art. 6 dier Instructie dit dan ook uitdrukkelijk zegt. Indien bij dit rondvragen de stemmen kwamen te staken werd er andermaal omgevraagd, en, als ook dit tot het zelfde resultaat leidde, werden er volgens art. 7 der Instructie van 1652 bij de Regters, die „over de visitatie van het proces waren „geweest,” nog drie ervarenen personen gevoegd, twee van de eene en één van de andere zijde, zoo als het lot dit beslissen zou. Deze drie moesten den gewonen ced der Regters doen; het geheele proces werd herlezen, en allen deden gezamenlijk uitspraak.

De *vorm* der verschillende acten werd, hoewel weinig omstandig, bepaald in het 10de, 11de en 12de art. der Instructie van 1652 en het 7de van die van 1653. Het tweede dier artt. schreef voor, dat de Kamer regt zou doen „in den naam en van wege „den Koning van Spanje en de Staten-Generaal der „Vereenigde Nederlanden;” dat de „sententiën in dier „voege zouden geëxtendeerd worden,” en dat de

¹⁾ Verg. hl. 39, 40.

vonnissen aan appél noch revisie zouden onderhevig zijn. Het 10de art. sprak van de mandamenten en provisiën van justitie, die krachtens dat art. moesten „geëxpedieerd worden *op den naam van den „President en de andere Raden van de Chambre „mi-partie, bij den Koning van Spanje en de Staten-„Generaal der Vereenigde Nederlanden geërigerd.*” Volgens art. 12 werden aan alle Acten, die behoorden gezegeld te worden, twee zegels naast elkander gehangen, het eene met 's Konings wapen, het andere met dat der Staten-Generaal. Het eerste moest krachtens art. 7 der Instructie van 1653 steeds voor-aan hangen.

Dit was alles, wat de Instructiën omtrent den *vorm* der vonnissen inhielden; omtrent de *ten uitvoerlegging* bepaalden zij het volgende. Art. 24 der eerste Instructie belastte met de „executie der Sen-„tentiën en Dispositiën” van de Kamer de „ordinaris „justitie,” ingevolge de letteren requisitoir¹⁾ door de Kamer daartoe uit te geven. Deze executie moest naar gelang der omstandigheden óf daar plaats hebben, waar de contraventie geschied was, óf daar, waar de contraventeurs woonden. De ordinaris justitie moest haar verrigten binnen zes maanden, nadat

---

¹⁾ Verg. over het gebruik van deze „verzoekbrieven” toen ter tijde: R. C. NIEUWENHUYNS, *Over Letteren Requisitoriaal ten dienste der Justitie in strafzaken*, Utrecht 1858, bl. 16 vlgg.

het haar verzocht was.¹⁾ En indien eindelijk deze vonnissen den Koning of de Staten-Generaal onmiddelijk betroffen, of ook de Staten der particuliere Provinciën, zoo zouden deze, volgens art. 26 der zelfde Instructie, gehouden zijn ze te doen volvoeren en na te komen „zonder oppositie of vertrek,” onder „het verband geïnscreerd in het 76ste art. „van het Tractaat van Vrede.”²⁾

---

¹⁾ Art. 25 der eerste Instructie. Slot van art. 21 van het Tractaat van Vrede.

²⁾ Het artikel, waarbij de Koning en de Staten-Generaal zich verbonden niets te doen tegen of in prejudicie van het Tractaat.

DERDE HOOFDSTUK.

HANDELINGEN EN LOTGEVALLEN DER CHAMBRE MI-PARTIE.

Nadat ik in de beide vorige Hoofdstukken de oprigting, de zamenstelling en den werkring der *Chambre mi-partie* behandeld had, was het mijn voornemen, nu verder hare verrigtingen en lotgevallen naauwkeurig te beschrijven. Daartoe wenschte ik een zoo volledig mogelijk overzicht te geven van de voor haar aanhangig gemaakte gedingen, en een aaneengeschalkd verhaal te leveren, — indien doenlijk uit de stukken der Kamer zelve en andere oorspronkelijke bescheiden geput, — van hetgeen in en omtrent de *Chambre mi-partie* is voorgevallen. Om aan dit plan gevolg te geven wendde ik mij tot de verzameling van staats-stukken op het Rijks-Archief te 's Hage, tot de Koninklijke Bibliotheek en tot het Archief der stad Dordrecht. Tot mijne groote teleur-

stelling en verwondering was echter dáár, noch ook onder de stukken bij het Departement van Financiën berustende, iets te vinden, wat naar notulen, registers, rolle of eenige door de Chambre mi-partie nagelatene processale stukken of archiven geleek. Met hunne gewone en bekende hulpvaardigheid stonden de heeren Archivarissen en andere beambten aan het Rijks-Archief mij bij dit zoeken ter zijde; en groot is vooral de verpligting, die ik ten dezen jegens de Heeren Dr. R. C. BAKHUIZEN VAN DEN BRINK en Mr. L. PH. C. VAN DEN BERGH gevoel en met dankzegging voor de mij bewezene hulp erken.

Door dit niet aanwezig zijn der archiven van de Tweeledige Kamer zag ik mij genoodzaakt tot andere bronnen mijne toevlugt te nemen. In de eerste plaats raadpleegde ik de geschiedschrijvers van dien tijd, wier mededeelingen omtrent de Chambre mi-partie echter slechts op zeer weinig nederkomen. Eenige enkele malen vond ik bij VAN AITZEMA eene bijzonderheid of een uittreksel uit de Resolutiën; BASNAGE noemde de Kamer slechts op twee plaatsen; de *Hollantsche Mercurius* gaf een paar berigten, waarvan het eerste niet eens naauwkeurig was; WAGENAAR levert, na de oprigting verhaald te hebben, niets meer; — in één woord: ook dit zoeken stelde mij te leur. Daarop sloeg ik de Resolutiën der Staten-Generaal op en de correspondentiën tusschen H. Ho. Mo. en de leden en advocaten der Chambre mi-partie gevoerd. En hier vond ik

bij veel, dat mij maar ten halve voldeed, toch genoeg om mij in staat gesteld te zien tot het mededeelen van de voornaamste lotgevallen der Tweeledige Kamer gedurende de weinige jaren van haar bestaan. Wat mij echter hier weder in den weg stond, en vooral ten aanzien van het overzicht der processen mij onbevredigd liet, was de omstandigheid, dat de missiven, door President en Raden der Chambre mi-partie of de ter harer residentie aanwezige Landsadvocaten gedurende de eerste jaren aan H. Ho. Mo. gezonden, meerendeels in het Rijks-Archief ontbreken. Ik meen dit daaraan te mogen toeschrijven, dat, zoo dikwijls deze missiven „zaken van „Staat” betroffen, (en dit was meestal het geval,) zij steeds in handen der te 's Hage aanwezige Landsadvocaten gesteld werden, die ik vermoed, dat deze stukken onder zich gehouden of aan hunne ambtgenooten te Mechelen en Dordt terug gezonden hebben: althans in de liassen met de oorspronkelijke brieven, in de kopijboeken en in het groote brievenboek waren zij niet te vinden.

Zoo ontbreken ook in deze verzamelingen vele der brieven van de Kamer afkomstig, die in handen der Commissie van H. Ho. Mo. tot de Chambre mi-partie gesteld zijn: waarschijnlijk is deze Commissie met het teruggeven der in hare handen gestelde stukken nog meer terughoudend geweest, dan met het doen harer rapporten daarover.

Dit ontbreken van volledige berigten omtrent de

voor de Tweeledige Kamer gebragte processen heeft mij het geven van een overzicht over dezelve onmogelijk gemaakt; hoewel de weinig belangrijke aard van zulke kwestien, als ik nog in de Resolutiën vermeld gevonden heb, — die meest op geestelijke tienden, grensscheidingen van kloostergoederen en kwellingen van geestelijken betrekking hadden, — en de omstandigheid, dat ik nimmer van eene bepaalde uitspraak, door de Kamer geveld, gewag gemaakt vond, mij hiermede eenigermate verzoend hebben. Het geschil over de landen van Overmaze, der jurisdictie van de Kamer in de eerste plaats opgedragen, werd haar ontnomen, nadat zij een drietal jaren met het lezen van stukken, het wraken van Regters en het klagen over de onvolledigheid van haar personeel had doorgebracht; terwijl er inmiddels, volgens de getuigenis van den Spaanschen Secretaris van legatie RICHARD in zijne memorie van 10 December 1658, „wel *honderd* „processen waren aanhangig gemaakt.” Slechts omtrent zeer weinige van deze vond ik enkele mededeelingen; en toen ik hieruit den aard der kwestien en den loop der gedingen wenschte te reconstruieren ontbrak mij het voornaamste hulpmiddel hiertoe: de correspondentiën over ieder proces gevoerd.

Ik heb gemeend van dit een en ander melding te moeten maken, eer ik de behandeling van de verrigtingen en lotgevallen der *Chambre mi-partie*

aanving, die ik wensch mede te deelen, zoo als ze mij van jaar tot jaar uit de Resolutiën en andere oorspronkelijke bescheiden gebleken zijn. Daar ik in Hoofdstuk I al het met de Kamer in December 1653 voorgevallene vermeld heb, en hare eerste vergadering den 7^{den} Januarij daaraanvolgende plaats had, open ik de beschrijving harer geschiedenis met het jaar

1654.

Het geschil der landen van Overmaze maakte volgens den haar opgedragen' last dadelijk al de bemoeijing der Chambre mi-partie uit. Zij mogt geene andere „zaken van Staat” bij de hand nemen, eer deze was afgedaan, en het is dus ook niet te verwonderen, dat wij reeds den 10^{den} Januarij, drie dagen na hare eerste zitting, gewag gemaakt vinden van eene missive der Lands-advocaten bij de Chambre mi-partie, waarin zij verzochten, dat H. Ho. Mo. ten spoedigste bij de officieren van Valkenburg, Daalhem en 's Hertogenrade alle oorkonden wilden opvragen, die op „den eigendom „en de possessie van H. Ho. Mo. tot die landen” betrekking hadden, en in hunnen brief bij name werden opgegeven. De Staten-Generaal besloten, dat om deze stukken geschreven zou worden. Den 30sten Januarij, den 3^{den} en 6^{den} Februarij ontvingen zij er werkelijk van den Drossard ITTERSUM, van den Luitenant-voogd Mr. JOHAN PESTERS en

van den Drossard VAN THILL, en stelden ze in handen der Lands-advocaten. Omtrent deze en dergelijke bij de Chambre mi-partie in te leveren bescheiden werd den 3^{den} Februarij door H. Ho. Mo. het volgende bepaald: „geene importante schriften, den Staat dezer landen betreffende, zouden aan de Kamer gezonden worden, voor en aleer die door de Heeren President en oudsten Raad van den Hoogen Raad en door de Heeren President en oudsten Raad in den Provincialen Raad van Holland, Zeeland en West-Vriesland waren gevisiteerd en geëxamineerd;” naar den inhoud van welke Resolutie de Lands-advocaten zich „precise hadden te reguleren.” Den 12^{den} Februarij voegden H. Ho. Mo. hier nog bij, „dat alle schriften, vermits de importantie der zaken, door den oudsten en jongsten der Lands-advocaten moesten worden ingesteld.”

Inmiddels had de Drossard IJTERSUM den 23sten Januarij over „het plegen van acten van justitie door de pretense Spaansche officieren in den Lande van Overmaze” geklaagd. H. Ho. Mo. stelden zijne missive in handen van den Raad van State om er op te advisereren; waarna zij van denzelfden Drossard er weder eene op den 2^{den} Maart ontvingen, den 27sten Februarij te 's Hertogenrade geschreven, en o. a. klagten over den Magistraat der stad Aken inhoudende ter zake, dat deze de

Spaansche executiën tegen de ingezetenen der landen van 's Hertogenrade-Overmaze in de hand werkte; welke missive even als de vorige aan den Raad van State werd verzonden. Nu ontvingen H. Ho. Mo. den 11^{den} Maart eenen brief van den President en de Raden der Chambre mi-partie zelve, „houdende „remonstrantie en verzoek, ten einde cenmaal seri- „euselijk en promptelijk heilzame middelen bij de „hand mogen genomen worden, waardoor, hangende „het proces over de landen van Overmaze, den In- „gezetenen van die landen eenige securiteit van vre- „dig zitten mag geworden, buiten pericul van ap- „prehensie en saisissementen, met nieuwigheid in „het toekomende; en dat de reeds gedane, 't zij „van de eene of andere zijde uit Christelijke me- „dedoogenheid mogen worden afgedaan, zoo veel „zulks zonder prejudicie van het regt, ter weder- „zijden tot de voorz. Landen gepretendeerd, zal „kunnen geschieden.” H. Ho. Mo. vonden goed op dezen brief te antwoorden: „dat zij van hunne „zijde altijd genegen geweest waren en nog zijn, om „de Ingezetenen van de voorz. landen van Overmaze „van alle foules, exactiën en saisissementen te be- „vrijden; en bij zoo verre daartoe, hangende het „voorz. proces, eenige gevoegelijke expediënten kun- „nen worden uitgevonden, dat H. Ho. Mo. dezelve „zeer gaarne buiten prejudicie van hunne gerechtig- „heid en possessie tot en van de voorz. landen „zullen amplexeren, en in dien deele zooveel me-

„dedoogenheid bewijzen, als van goede Christenen „kan worden verwacht.”

Het geheele jaar 1654 verliep ten aanzien van het proces der landen van Overmaze op deze wijs, en ook de twee volgende bragten de zaak niet verder. Het bleven kwellingen en overlast van de eene, retorsiën van de andere zijde; hierover klagten bij de Chambre mi-partie en bij H. Ho. Mo., zonder dat men tot eene beslissing kwam. De Staten-Generaal waren in deze vertraging, mijns inziens, niet van overmoed, van een steunen op hun verkregen overwigt en een misbruik maken daarvan vrij te pleiten. Nu eens verwijderden hunne afgevaardigde Regters zich, zonder haast te maken om terug te keeren, dan weder ontbraken zij geheel; waardoor deze „zaak van Staat” volgens de Instructie geenen voortgang kon hebben. Dan — ik heb het onnoodig geacht, mijne lezers met al deze klagten aan H. Ho. Mo. gerigt, met alle tusschen de Chambre mi-partie en de Staten-Generaal daarover gevoerde correspondentiën, en met wat er omtrent het geschil der landen van Overmaze meer in de Resolutiën van H. Ho. Mo. voorkomt, bezig te houden, zoo wel om het onvolledige van al die berigten, als omdat het proces, zoo als ik nu nog kortelijk wensch aan te toonen, aan de regtspraak der Kamer ontnomen is, en de werkzaamheden door deze daaraan besteed, ten slotte nog verspild konden heeten.

Het was in den zomer van 1657, en dus drie en een half jaar na de oprigting der Kamer, toen de Koning van Spanje en de Staten-Generaal begrepen, dat er langs dezen weg wel nooit, of althans in lang niet, een einde zou komen aan „het „different.” De vraag, waar de geheele zaak op nederkwam, was eenvoudig deze: welk deel der Overmaassche landen den Koning, welk den Staten toebehoorde? Ter beslissing van dit vraagstuk, en tevens met het oogmerk om der Chambre mi-partie de handen ruim te geven, benoemden de Staten-Generaal den 15^{den} Augustus 1657 eene Commissie uit hun midden en uit den Raad van State, die met den Spaanschen Ambassadeur DON ESTEVAN DE GAMARRA, (BRUN was den 2^{den} Januarij 1654 gestorven,) in overleg moest treden en de grensscheiding regelen. Deze Commissie bestond uit de Heeren HUYGENS, VAN MÉRODE, DE WITT, DE MAUREGNAULT, VAN REEDE, VAN ISSELMUDEN, SCHULENBURCH, TUYLL VAN SEROOSKERKE, RUYSCH, VAN RAESFELD EN VAN BEVERNINGH, wien de last werd opgedragen „om die differenten en geschillen te richten, neder „te leggen, te accomoderen en te verdragen.” Naar gewoonte ontvingen zij hiertoe eene procuratie, die, melding makende van de verscheidene sedert het sluiten van den Vrede gerezene geschillen wegens „de Souvereiniteit en het absoluut gezag” over de landen van Overmaze, daarenboven inhield: „dat „de Staten-Generaal, uit zonderlinge affectie en ge-

„negenheid tot de op- en ingezetenen derzelve drie
 „Landen van Overmaze, en in consideratie van hunne
 „sobere gestaltenisse en hunnen verarmden staat,
 „gecauseerd door allerhande onbehoorlijke doortog-
 „ten, inlegeringen, executiën, exactiën, foules en
 „vexatiën, — voor als nog het oordeelden beter te
 „zijn, dat de voorz. differenten hoe eer zoo liever
 „bij minnelijke compositie werden ter neder ge-
 „legd, dan ze te laten decideren door de Chambre
 „mi-partie; in aanmerking genomen, dat de ge-
 „wenschte uitkomst, die men zich daarvan
 „wederzijds in den beginne had voorgesteld,
 „niet te hopen was, hoewel zij toch tot voorko-
 „ming van alle nieuwe onlusten, differenten en
 „verwijdering ten hoogste werd gerequireerd.”

Den 25sten Februarij en 27sten Maart 1658 stelde deze Commissie den grondslag vast, waarop de „ef-
 „fective partage” zou plaats hebben; beide Mogend-
 heden zouden in vollen, vrijen eigendom, souverei-
 niteit en superioriteit hebben, houden en bezitten
 eeuwiglijk en erfelijk voor haar en hare respective
 nakomelingen de *geregte helft* van de drie landen
 van Overmaze. De Commissie kwam met GAMARRA
 overeen, dat men op dit „fondament” voort zou
 bouwen tot het erlangen van een eindverdrag over
 de „zwevende differenten en geschillen.” ¹⁾

¹⁾ Zie VAN AITZEMA, IV^{de} deel, bl. 284, 285; en de meermalen
 aangehaalde verhandeling van den Heer PÉLERIN, bl. 13.

Dan, zoodra was deze voorloopige overeenkomst niet geteekend, of van Spanjes zijde werd er weder geklaagd, dat de Drost van Valkenburg het inzamelen van 's Konings bede belet had door den Deurwaarder van den Raad van Brabant te Brussel gevangen te nemen. De geheele zomer van 1659 verliep evenzoo onder het klagen over gepleegde verongelijking, tot dat men den 13^{den} December van dat jaar tot een *Interim* kwam, waarbij de voornaamste zwaarigheden werden uit den weg geruimd.¹⁾ Deze maatregel had echter de gewenschte gevolgen niet: in Julij 1660 klaagde de Spaansche Ambassadeur, dat de officieren der Generaliteit *f* 40,000 in Valkenburg en omtrent *f* 9,000 in 's Hertogenrade omsloegen, zonder tusschenkomst, veel minder met toestemming der Staten-Generaal; welke sommen genoemde officieren eischten, dat binnen zes weken zouden worden opgebracht, op straffe van executie, terwijl de Ambassadeur beweerde, dat den Koning de helft van haar bedrag toekwam. H. Ho. Mo. bevalen surséance in de heffing dezer gelden; en toen GAMARRA kort daarop klaagde, dat de officieren aan dit bevel niet gehoorzaamden, stelden de Staten-Generaal bij Resolutie vast, dat alle executiën en regtsplegingen, uitgezonderd de ordinaris-beden, zouden worden ge-

---

¹⁾ Dit *Interim* is o. a. in zijn geheel te vinden bij VAN AITZEMA, IV. bl. 322.

staakt, mits Spanje evenzoo van zijnen kant die deed ophouden, waarin de Ambassadeur toestemde. Nadat men cindelijk in 1661 nog eene deeling bij geslotene brieven beproefd, doch niet tot stand gebragt had, werd de „*definitieve acte van non-prejudicie en het accord van accomodement der differenten over de verdeeling der Landen van Valkenburg, Daalhem en 's Hertogenrade Overmaze*” den 26sten December 1661 te 's Hage bij drie verschillende overeenkomsten gesloten. ¹⁾ Het nog te regelen punt omtrent den weg, dien de Staten-Generaal zich door het regtsgebied van Schoenberg hadden voorbehouden, werd met eenige andere in 1664 door eene Commissie te Aken beslist.

Hiermede meenen wij genoeg gezegd te hebben over den afloop van dit eerste en belangrijkste der

---

¹⁾ Men zie over deze beëindiging van de geschillen over de landen van Overmaze en de daarop betrekking hebbende stukken: VAN AITZEMA, IV. bl. 787 vlgg. De aan iedere mogendheid toegekende deelen worden uitvoerig opgegeven in de *Histoire du Limbourg, suivie de celle des comtés de Daelhem et de Fauquemont, des annales de l'abbaye de Rolduc; par M. S. P. ERNST, publiée . . . par M. EDOUARD LAVALLEYE*, Tom. I. p. 48 suiv. Zoo ook wordt de geheele zaak beknopt behandeld in de verhandeling van den Heer PÉLERIN, bl. 14 en vlgg., alwaar ook de verschillende deelen worden opgegeven. Overigens vergelijkte men nog: DE NÉNY, *Memoires historiques et politiques des Pays-Bas*, sec. ed., Brux. 1785, Tom. I. p. 95. *Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden*, II. bl. 379.

voor de Tweeledige Kamer gebrachte processen, en keeren nu naar hare geschiedenis in het jaar 1654 terug. Hetgeen zij verrigtte kon uit den aard der zaak slechts weinig zijn, daar de kwestie der Overmaassche landen haar de handen bond, en tevens het getal der Regters van de Nederlandsche zijde niet volledig was. De Heeren LINTELO en BOURICIUS gingen reeds spoedig eens naar huis, (de eerste waarschijnlijk wel ten gevolge van de aan het slot van dit jaar nader te ontwikkelen geschillen over het praesidium,) en de uit Overijssel benoemde Regter ontbrak geheel. Wij merkten in Hoofdstuk I reeds op, hoe de Heer VAN ZALK voor zijne benoeming bedankt en den Staten van Overijssel verzocht had een' ander' in zijne plaats af te vaardigen, en hoe, toen H. Ho. Mo. zelve hem drongen om toch te gaan, hij volstandig bleef weigeren. Toen nu in den verderen loop van dit jaar ook LINTELO en BOURICIUS ontbraken, en het personeel der Nederlandsche Regters slechts uit vijf leden bestond, herhaalden de Regters en de Staten-Generaal hunne aanschrijvingen zonder ophouden, doch vruchteloos: de Heer VAN ZALK hield vol en de Staten van Overijssel benoemden geenen anderen in zijne plaats. Ik heb voor dezen onwil van den Heer VAN ZALK om de goede zaak te helpen bevorderen geene andere reden kunnen vinden, dan de reeds op 9 November 1653 door hem aan H. Ho. Mo. gemelde „ongelegenhed,” waarin hem zijne aanstelling bragt.

Den 8sten Junij 1654 besloten H. Ho. Mo. hunne missiven te dezer zake eenigzins anders in te rigten, in de hoop, haar alzo tot eene gewenschte uitkomst te brengen. Zij schreven aan de Staten van Overijsel, of deze alsnog iemand uit hun midden wilden benoemen om het ambt van Regter in de Chambre mi-partie te bekleeden, en, — indien uit hunne Provintie niemand deze taak op zich kon nemen „wegens het belet en de ongelegenheid,” — of zij het in dat geval ten spoedigste aan H. Ho. Mo. wilden bekend maken, daar deze dan „op „de suppletie van dien of anderzins zoodanig konden resolveren, als het meest ter „dienste des Lands zou bevonden worden „te behooren.” Doch ook deze maatregel baatte niet: in de Resolutiën vind ik van geen ingekomen antwoord gewag gemaakt, en het schijnt, dat de Staten van Overijsel bij hunne eens gedane benoeming bleven volharden, — althans de verdere brieven van H. Ho. Mo. zijn steeds aan den Heer VAN ZALK gerigt.

Eerst den 30sten October nam LINTELO weder van H. Ho. Mo. afscheid, terwijl BOURICIUS toen nog achter bleef.

Ten gevolge van deze gaping in hun personcel, zoowel als van de omstandigheid, dat de Regters wegens art. I van de „Ampliatie” hunner Instructie niet tot het kennismemen van eenig geding meen-

den te kunnen overgaan, eer dat der Overmaassche landen beslist was, werden er in dit jaar geene belangrijke zaken aanhangig gemaakt noch afgedaan. VAN AITZEMA zegt, dat er „inmiddels bij de Cham-
 „bre niet en gedaan werd en hare ordres en de-
 „creten niet geobediëerd werden.” Uit de bij H. Ho. Mo. ingekomene rapporten en brieven is mij dan ook, voor zoo ver ik ze op het Rijks-Archief gevonden heb, nagenoeg het zelfde gebleken. De stukken, die van den President en de Raden of van de litigerende partijen bij de Staten-Generaal in dit jaar inkwamen, heb ik niet aangetroffen; maar toch heeft het mij mogen gelukken genoeg bij een te brengen, om althans een paar voorbeelden te kunnen leveren van de voor de Tweeledige Kamer gebragte geschillen.

Reeds in het begin van dit Hoofdstuk merkten wij op, dat de kwestien, die men aan het oordeel der Chambre mi-partie onderwierp, veelal kerkelijke aangelegenheden betroffen. Het waren nu eens klagten van Priors of Canunniken, dat men hun het heffen hunner tienden belette; dan weder geschillen over beden en tollén door kloosters geïnd, of over de uitgestrektheid van klooster-domein en het handhaven van geestelijke jurisdictie. Soms kwamen hier kwestien bij, die de regtsvordering van Lands-officieren of het regelen eener grens betroffen, — steeds weinig belangrijke zaken. Het eerste zoodanige geschil, dat zich aan de Chambre

mi-partie voordeel, nadat men met het behandelen van de kwestie der Landen van Overmaze eenen aanvang gemaakt had, was dat omtrent de „Limiet-scheiding” van Huybergen ¹⁾ en Postel ²⁾ en het heffen van tienden door den Prior van het Klooster van St. Wilhelmus te Huybergen. Deze Prior schijnt in dit tiendheffen verhinderd te zijn geworden en zich door de Chambre mi-partie in zijn regt te hebben willen doen handhaven; althans VAN AITZEMA vermeldt (III. bl. 1138), dat „de Prior van Huybergen mandament ontving, dat alles nopens Huybergen zou blijven zoo als het was; maar klaagde „dat dit niet gepareerd werd, dat men met ge„weld al zijne vruchten had gecolligeerd, zijne „tienden ontvangen en hem niet gelaten had.” Daar mij de processtukken van deze kwestie geheel ontbreken, zie ik mij slechts in staat gesteld, eene niet onbelangrijke bijzonderheid te vermelden, die eene zwaarigheid betreft, door de Chambre mi-partie zelve bij het kennismemen van dit

¹⁾ Dit dorp lag twee uren ten Zuid-Oosten van Bergen-op-Zoom, grootendeels op Spaanschen bodem. Er was een Monniken-Klooster van de Orde van St. Willem van Aquitaniën met eenen Prior, zeven of acht monniken en eenige leekbroeders. *Tegenwoordige Staat*, II. bl. 222.

²⁾ De Abdij van Postel, onder het dorp Reusel ruim negen uren ten Zuid-Westen van 's Hertogenbosch en omtrent zes van Eindhoven gelegen, telde binnen hare muren een personeel van veertig monniken van de Premonstratenser of Norbentiner orde. *Tegenwoordige Staat*, II. bl. 93 vlgg.

geschil opgeworpen. De Regters toch meenden, dat art. 1 hunner tweede Instructie hun verbood, deze en alle andere aan hun oordeel te onderwerpen zaken te onderzoeken, laat staan ze te beslissen; voor en aleer het geschil der landen van Overmaze was afgedaan. Zij schreven daarover aan H. Ho. Mo. den 5^{den} Februarij, tegelijk met het zenden der overige op het geding betrekking hebbende stukken en requesten; de zaak werd in handen der Heeren VAN RAESFELD en andere Gedeputeerden tot de zaken der Meijerij van 's Hertogenbosch gesteld, die er den 10^{den} Maart rapport op uitbragten. Na het hooren van dit rapport besloten H. Ho. Mo. aan de Regters te schrijven, dat zij „konden lijden, „dat het stuk van de Limietscheiding en *in specie* „van Postel en Huybergen voor de Chambre mi- „partie zou worden geprepareerd en geïnstru- „cerd en gebragt in state van wijzen; edoch „dat in de lectuur van deze zaken of processen „niet zal mogen getreden worden voor en aleer „in de zaken van de landen van Overmaze „definitief zal wezen gesententieerd.” H. Ho. Mo. zetten dit nog nader uiteen bij missive van 6 Junij en betoogden toen, hoe zij gaarne de voorloopige instructie der zaak, doch geen „ordonnen of disponeren” dienaangaande zouden dulden, mits ook de Koning van Spanje tot die voorloopige instructie zijne toestemming gaf. Deze laatste ontvingen de Regters den 22sten Junij in eenen brief

van den Aartshertog, waarin hij van wege den Koning te kennen gaf: „tant s'en faut, que le dispositif du dit premier article d'ampliation d'Instruction auroit esté conceu et concerté pour restraindre votre authorisation générale et instruction précédente, qu'au contraire ç' a esté seulement en intention de parmi ce faire accélérer, avancer et pousser de tant plus la vuidange du différent du dit pays d'Outremeuse et nullement pour surceoir l'emprinse, cognoissance et instruction des autres affaires d'Etat *jusques à sentence définitive exclusivement*; . . . . aians même supposé l'intention des dits Seigneurs Estats Généraux avoir esté, aussi bien que icelle de sa Majesté et la vôtre, que là, où les affaires du dit pays d'Outremeuse ne seroient encores en estat de juger vous ne debvriez laisser de passer à la vuidange des autres, qui se trouveroient en pareil estat; mais qu'estant les unes et les autres disposées à y estre fait droict, celles d'Outremeuse devroient précéder en la décision; entendant pourtant sa dite Majesté de maintenir toujours punctuellement et sincérement le dit traicté de Paix et le dit 21me article.”

Toen deze bedenking aldus uit den weg geruimd was en de Regters de vrijheid hadden om de zaak in staat van wijzen te brengen, hielden zij er zich in den loop van het jaar 1654 bij voortduring mede bezig. Van het mandament, dat bij VAN AITZEMA voorkomt, heb ik niets naders kunnen ontdekken, dan

het vermeldde in twee Resolutiën der Staten-Generaal, in dato 18 Augustus 1654 en 2 Januarij 1655; bij de eerste van welke H. Ho. Mo. besloten, „dat „de pachters van de tienden van het Klooster te „Huybergen van wege dezen Staat in hunne pacht „zouden gehandhaafd worden, zelfs, zoo het noodig „was, met de sterke hand; onaangezien zeker „pretens billet van den Prior van Huybergen „voornoemd, sprekende van eenige ordre van „de Chambre mi-partie, waarvan H. Ho. Mo. „geenc kennis hadden.” Ik houd dit laatste voor eene van die „ordres” der Tweeledige Kamer, waarvan VAN AITZEMA zegt, dat ze niet „gepareerd werden.” — In de andere Resolutie, die van 2 Januarij 1655, wordt melding gemaakt van eene ingekomene missive van den Raad van State, in dato 22 December 1654, waarin dit Collegie aan H. Ho. Mo. kennis gaf van eene aan de pachters of tiendheffers van Huybergen door de Chambre mi-partie verleende surséance.

In de maand Mei ontvingen H. Ho. Mo. van President en Raden der Tweeledige Kamer berigt, dat eene andere zaak, evenzoo kloostertienden rakende, voor hun Collegie aanhangig gemaakt was. De Regters zonden een bij hen ingekomen request van den Deken en het Kapittel der collegiale Kerk te Kortrijk naar 's Hage over, met verzoek, dat H. Ho. Mo. maatregelen geliefden te nemen ten einde

de supplianten vrij en ongehinderd in de kwartieren van Hulster- en Axel-Ambachten konden overgaan tot het verpachten hunner tienden en het verrigten van andere daartoe betrekkelijke zaken. Daarbij was een request gevoegd van CHARLES DE LATRE en ADRIAAN DE LAUWER, Canunniken van dat Kapittel, waarin zij verlot vroegen om gedurende zes maanden in die Ambachten „ten fine als „voren te vaceren.” H. Ho. Mo., van deze requesten kennis genomen hebbende, lieten den 27sten Junij aan de Chambre mi-partie schrijven, dat deze zaak van dien aard was, dat zij tot de kennisneming en judicatuur der Kamer *niet* behoorde. De Regters beantwoordden dit met eene verwijzing op de artt. 2, 4, 11 en 21 van het Tractaat van Vrede, en een verzoek tot uiteenzetting der redenen, die H. Ho. Mo. tot hun schrijven hadden genoopt. Deze missive werd in handen eener Commissie gesteld; maar hoe het verder met de zaak verliep is mij onbekend gebleven, daar de mededeelingen omtrent dezelve hier ophouden. De requesten en stukken, aangaande de kwestie bij H. Ho. Mo. ingekomen, zijn aan de Lands-advocaten verzonden en misschien met de overige papieren der Kamer verloren gegaan.

Het is mijn voornemen niet, mij hier langer bezig te houden met de duistere processen, die dit jaar voor de Chambre mi-partie gebragt en allen

onbeslist gelaten werden, en waarover de Resolutiën en briefwisselingen geen of slechts een gering licht verspreiden. Ik vind nog gewag gemaakt van eene kwestie over de judicatuur van Ravestein en Megen; van requesten, opgezonden door den Pastoor JOHAN VAN DER HAGEN, LAMORAL EN PHILIPPE DE GAND EN FRANÇOIS VAN HOENSBROEK, die benevens vele andere der kennisneming van de Kamer werden aangeboden; doch daar er nog twee punten zijn, waarbij ik, dit jaar behandelende, heb stil te staan, — het verlengen van het verblijf der Kamer te Mechelen en de geschillen ter vergadering van H. Ho. Mo. over het presideren der Nederlandsche Regters in de Kamer, — treed ik in geene verdere ontwikkeling dezer voor de Chambre mi-partie aanhangig gemaakte zaken.

Toen de Chambre mi-partie ruim zeven maanden te Mechelen verblijf gehouden had, verzochten President en Raden bij missive van den 4^{den} Augustus 1654, dat zij, in plaats van met Januarij naar Dordrecht te vertrekken, nog tot Mei daaraanvolgende in Mechelen blijven mogten, om dan naderhand ook even lang te Dordrecht te vertoeven. Als reden van dit verzoek werd opgegeven, „dat die tijd, in het „hardst van den winter vallende, als wanneer zoo „wel het land als de wateren meest tot het reizen „onbekwaam zijn, eene groote ongelegenheid voort „brengt om met familie en huisraad over te trek-

„ken, zonderling voor diegenen onder ons, die door „het verloop van jaren het ongemak van eene zoo- „danige verandering niet wel zouden kunnen uit- „staan.” De Staten-Generaal besloten, zich tegen dit verzoek niet te verzetten, mits ook de Koning van Spanje het goedkeurde. De Koning gaf zijne toestemming den 19^{den} September, en dien ten gevolge werd de eerste zitting in de Noord-Nederlanden eerst den 12^{den} Mei 1655 gehouden.

Minder vlot dan met deze zaak ging het met de beantwoording der vraag, hoe het presidieren van de Nederlandsche zijde in de zittingen der Kamer moest plaats hebben. Het 5de art. van de Instructie van 1652 had bepaald, dat het Voorzitterschap iedere week verwisselen en de eene week aan de Spaansche, de andere aan de Nederlandsche zijde zijn zou. Nu rees bij de door H. Ho. Mo. afgevaardigde Regters de vraag, of de Gecommitteerden der verschillende Provinciën ieder op hunne beurt zouden voorzitten, dan wel, of een van hen „permanent” de eerste plaats zou bekleeden. Het was namelijk bij de *extraordinaris-deputatiën* van H. Ho. Mo. gewoonte, dat Gelderland als Hertogdom er in voorzat, op welk regt deze Provincie nu ook in de *Chambre mi-partie* meende te mogen aanspraak maken. Reeds in het begin van December 1653 had de door Zeeland gecommiteerde Regter, CROMMON, zich met deze vraag tot de Afgevaardigden ter

Staten-Generaal uit zijne Provincie gewend, die haar den 6^{den} dier maand bij H. Ho. Mo. ter sprake bragten, „om Hunner Ho. Mo. intentie en goede meening deswege te verstaan.” Daarop kwam de zaak den 13^{den} December weder ter tafel, en toen de Afgewaardigden van Utrecht en Overijsel ze nog in bedenking wenschten te houden, dienden de Geldersche tegen de geheele discussie een krachtig protest in, waarin zij bij H. Ho. Mo. aandrongen „dat „het hun gelieve de ordre van de respective Provincieën buiten dispuut te laten, nemaar aan Gelderland en deszelfs Gedeputeerden te willen laten „verblijven zoodanigen voorrang, als hun van allen „tijde is competerende, en als onder de Bondgenooten der Unie in alle Commissiën van de Generaliteit is gepractiseerd, en *in specie* altoos onder „gedelegeerde Regters van wege H. Ho. Mo. En,” dus luidde het protest verder, „in allen gevalle, „als hierover geschil bij de eene of andere zou „mogen worden gmoveerd, ’t welk zij vertrouwen „als neen, zoo zouden zij nooit met gemoede toestaan, dat deze noch andere kwestieën van gelijke „nature, bij dewelke het regt der Provincie wordt „geïnteresseerd en gelederd, zouden mogen gede- „termineerd worden bij de Gecommitteerden alhier „in deze Vergadering ter Generaliteit, zelfs niet bij „de Souvereine Provincieën, zonder speciale voor- „gaande submissie van partijen, ’t welk nogtans „hier niet zou kunnen geschieden, alzoo in de jong-

„ste solemnele Vergadering op de Grootte Zale de „differenten onder dezelve zijn gebleven, buiten „verkiezing van eenigen geaffecteerden regter of „arbiter. Diensvolgens verklaren de voorzeide aan- „wezige Gecommitteerden van Gelderland voor nul „en van onwaarde al 't geen zoo tot derzelver Heeren „Principalen prejudicie in dezen of diergelijke zou „mogen worden geresolveerd.” — Tien dagen na het indienen van dit protest roerden de Afgevaardigden van Zeeland de zaak weder aan; zij werd opgehouden en de Geldersche leden bleven bij hunne vorige verklaring volharden. Zoo verliepen deze en de volgende maand zonder dat er een besluit genomen werd, toen de Provintie Holland op den 30sten Januarij 1654¹⁾ het „presideren bij toerbeurten bij „de Heeren Hunner Ho. Mog. Gedeputcerden in

¹⁾ En niet, zoo als VAN AITZEMA, (t. a. p. bl. 1105) zegt „den „lesten Januarij.” Op dezen dag namen H. Ho. Mo. eene Resolutie omtrent de Kamer, die van eenen eenigzins anderen aard was. De Nederlandsche Regters toch hadden overgeschreven, hoe hunne Spaansche Collega's en de Magistraat der stad Mechelen hen ter maaltijd hadden „getracteerd en gefestoyeerd,” weshalve de Staten-Generaal nu goevonden hen te magtigen om „*ter eere van „het land* mede eenen maaltijd aan te stellen,” welks onkosten door de Generaliteit zouden voldaan worden, edoch niet hooger dan ten bedrage van 600 guldens. Den 7^{den} Maart werd daarop aan zekeren GORIS WOLFFS ordonnantie tot deze som verleend. — De Provintie Holland stelde, volgens VAN AITZEMA, omtrent het geschil over het presideren nog voor, der Kamer gedurende drie maanden *reces* te verleenen, met achterlating van een' of twee Regters te Meche-

„de Chambre mi-partie” weder ter vergadering voorbragt. Daarop werd goedgevonden en verstaan, „dat „den gemelden Heeren Gedeputeerden aangeschreven „zou worden, dat zij in de voorz. Chambre zullen „hebben te presideren bij toerbeurten *als vooren*; „en dit alles bij provisie, als hebbende de respec- „tive Provintiën in consideratie van de oppositie „van de Heeren van Gelderland aan dezelve gepre- „senteerd, het different over het presideren in de „voorz. Chambre bij onderling concert bij wege van „submissie of anderzins op de eene of andere ge- „voegelijke wijze ten principale uit den weg te „leggen.” De Gedeputeerden van Gelderland lieten zich echter deze Resolutie geenszins welgevallen; het punt was, meenden zij, onwettig in omvraag gebragt; de President had aan de Provincie, die zij vertegenwoordigden, reeds verweten, dat „zij scheen „te willen zijn *dictator perpetuus*;” maar desniettemin teekenden de Afgevaardigden tegen het genomene besluit in dezer voege protest aan: „de Heeren Ge- „committeerden van de Provincie Gelderland, inhe- „rerende en houdende mits dezen voor gercpeteerd „hunne aantekeningen van den 13^{den} December jl. „protesteren wel expresselijk in de beste maniere „tegens de bovenstaande conclusie bij den Heer

---

len, „omdat de zaken aldaar nog zeer raauw en ongereed waren.” Ook was er volgens hem „niet eene Provincie (exempt Gelderland), „of zij gaf Gelderland ongelijk.”

„Presiderende genomen; verklaren ze te houden voor
 „nul en van onwaarde, als rakende een point van
 „hoogheid, regt en praecëminentie van de meerge-
 „melde Provintie, 't welk volgens de algemeene
 „Unie niet kan gedecideerd worden, noch bij pro-
 „visie, noch ten possessoir, veel min ten principale,
 „bij de Gecommitteerden van de ordinaris-vergade-
 „ring ter Generaliteit, zelfs niet bij de Souvercine
 „Provintiën, als voor dezen gezegd is, zonder voor-
 „gaande vrijwillige submissie, die nogtans in dezen
 „niet zou kunnen geschieden, vermits het eigen
 „interest der Bondgenooten. Verzoekende daarom,
 „dat met de opgemelde conclusie mag worden ge-
 „supersedeerd, zullende liever gedoogen, dat
 „de bijeenkomst van de Chambre mi-partie
 „voor eenen tijd lang worde verschoven en
 „uitgesteld, tot dat de gezamenlijke leden van
 „de Unie zich over deze kwestie zullen hebben ver-
 „geleken. Bij ontstentenis van dien verklaren de
 „voorn. Gecommitteerden, dat de Heere LINTELO,
 „althans binnen Mechelen, genoodzaakt zal worden
 „aldaar in de volle Vergadering van de gedele-
 „geerde Regteren van gelijken te protesteren tegen
 „den voortgang van de voorgemelde Chambre mi-
 „partie en tegen alle vonnissen door haar te wij-
 „zen, vermits (hij Heere LINTELO van wege Gel-
 „derland aldaar moetende afbreken) dat Collegie
 „niet en kan gehouden worden in zijne volle leden
 „alsdan te bestaan, in conformiteit van deszelfs

„institutie. Dit alles voorbehoudens zoodanige na-
 „dere Resolutie, als de Heeren derzelve Commit-
 „tanten op dit subject zullen gelieven te nemen
 „en in het register van de acten der Generaliteit te
 „laten insereren.” — Den 7^{den} Februarij verzochten
 de Gecommitteerden van Stad en Lande om ophel-
 dering van de Resolutie van 30 Januarij, die hun
 tegen den daaraanvolgenden Maandag beloofd werd.
 Den 24sten Februarij dienden de Gecommitteerden
 van Gelderland hun provinciaal advies in, waarover
 gedelibeerd werd, en waarvan de Provintiën kopij
 verzochten, doch welks inhoud mij onbekend ge-
 bleven is.

Toen men op deze wijze de zaak ruim twee maan-
 den gerekt had, en H. Ho. Mo. begrepen, dat
 noch adviezen, noch deliberatiën ze iets verder zou-
 den brengen, besloten zij den 26sten Februarij de
 geheele kwestie aan het oordeel eener Commissie
 te onderwerpen, bestaande uit de Heeren HUYGENS,
 DE MAUREGNAULT, VAN SWIEPEN, VAN DER NYENBURG,
 VAN DER HOOLCK, AYLVA en MULERT. Deze Com-
 missie had den last om de zaak, zoo mogelijk, tot
 effenheid te brengen en van hare verrigtingen daar-
 toe rapport te doen. Den 3^{den} Maart stelden H.
 Ho. Mo. eene missive in hare handen, hun door
 de Staten van Gelderland over het geschilpunt
 toegezonden, en waarin deze Staten betoogden, dat
 de Chambre mi-partie „een gevolg en dependent”
 was van de Commissie tot de vredehandeling te

Munster; — dat er wel is waar in den vorm in zóó verre verandering was gekomen, dat deze Regters op eene Instructie beëdigd bij wege van regten zouden afdoen, hetgeen hunne „voorzaten” onder den naam van Plenipotentiarissen bij „vriendelijke „onderhandeling” hadden vereffend, maar „óf daar- „na donker en twijfelachtig bevonden, óf ten minste „quaestieus gevallen was, óf ook tot nadere verge- „lijking was gereserveerd;” — maar dat toch „de „rang, ordre en sessie dezer zijde” bleven stand houden, zoo als zij te Munster onderhouden en te Mechelen in 1652 gecontinueerd waren, en waartegen nooit verzet had plaats gehad, noch ook tegenspraak geschieden kon, „vermits de *préséance* en het daaruit „voortvloeiende *ombrage* in het presideren dezen „Furstendom en Graafschap van ouds toekomt, bij „de Unie is geconfirmeerd, en in alle Commissiën „en Delegatiën onveranderlijk alzoo tot dezer tijd toe „is geobserveerd.” Om deze redenen was der Staten „vrundt en ernstig” verzoek, dat H. Ho. Mo. van deze hunne sustenue zouden afzien en het „Fursten- „dom en Graafschap in derzelve regt, praeëminentie „en olde possessie niet wilden prejudiciëren, noch „vernadeelen, maar veel meer (als billijk) daarbij „maintenieren; zullende anderzins in contrarie cas „(hoewel ongaarne) genoodzaakt wezen door onze „Gecommitteerden in Hunner Ho. Mo. Vergadering „iteratiewijk daartegen te protesteren, ook onzen „Gedeputeerde te Mechelen, den Heere LINTELO, te

„gelasten in de volle Vergadering aldaar van 's ge-
 „lijken te protesteren tegen den voortgang van de
 „voorgemelde Chambre mi-partie en tegen alle von-
 „nissen bij dezelve te wijzen.” Den 11^{den} Maart
 bragten de Heeren HUYGENS c. s. hun rapport uit,
 waaromtrent de verschillende Provinciën verzocht
 werden zich den volgenden dag te willen verkla-
 ren, hetgeen mij echter niet gebleken is door haar
 gedaan te zijn. Den 20sten daaraanvolgende bragten
 de Gedeputeerden van de Provincie Vriesland het
 provinciaal advies van hunne Principalen ter tafel,
 vervat in eene missive, gedateerd te Leeuwarden 23
 Februarij, *stilo loci*. H. Ed. Mo. verstonden „dat
 „in het presideren in de Chambre mi-partie van
 „wegen dezen Staat zal worden gevolgd en onder-
 „houden de ordre van 't presideren aan de tafel van
 „H. Ho. Mo. gebruikelijk, daar de Chambre mi-partie
 „geene extraordinaris deputatie, maar een collegie van
 „den Staat moet worden gehouden, waarin de eene
 „Provincie geen meer regt, hoogheid of préséance kan
 „pretenderen, dan de andere.” Voor hunne gedane
 opening werden deze Gedeputeerden bedankt, ter-
 wijl de Geldersche verklaarden, dat zij hunne vorige
 protesten herhaalden. Nu werd het ontwarren van
 het geschilpunt den 13^{den} April weder aan de Hee-
 ren HUYGENS c. s. opgedragen, en, ondanks Gelder-
 lands voortdurenden tegenstand, bragt hunne Com-
 missie, „benoemd tot het vinden van een expédiënt
 „tot conciliatie der discreperende Provinciën, ter

„zake van het presideren bij toerbeurten door de „Heeren Regteren van wege dezen Staat gecommiteerd in de Chambre mi-partie,” haar rapport ter tafel, dat den 3^{den} gchoord en besproken, en waarop den 12^{den} beslist werd. De conclusie van het rapport werd aangenomen en kwam in hoofdzaak hierop neder: H. Ho. Mo. verklaarden, dat de Chambre mi-partie van de natuur van een *permanent collegie* was, als hebbende reflexie op het Vredestraetaat, met den Koning van Spanje gemaakt, niettegenstaande hare residentieplaats, naar de natuur en gelegenheid der zaken, even als hare leden veranderlijk was; en dat diensvolgens, zonder prejudicie en onverkort het regt van iedere Provintie, het presideren bij toerbeurten „als vooren” er in moest plaats hebben. De Provintie Gelderland werd verzocht zich hiermede te willen vereenigen, waartoe haar kopij der conclusie gezonden werd. — Men had dus tot nog toe in de zittingen van de Kamer de orde bij toerbeurten gevolgd, krachtens het bij Resolutie van den 30sten Januarij bepaalde.¹⁾ De Heer LINTELO was echter, waarschijnlijk op last zijner principalen, reeds sinds eenigen tijd vertrokken; eerst in November keerde hij terug, terwijl, zoo als VAN AITZEMA het uitdrukt, „die van Gelderland dit gansche jaar pruilden,” daar zij zich in hunnen wensch om onafgebroken

¹⁾ Zie bl. 92.

de voorzittersplaats te bekleeden zagen te leur gesteld.

Veranderingen in het personeel der Kamer hadden in 1654 niet plaats; gaan wij derhalve nu over tot de behandeling van het jaar

1655.

Van de werkzaamheden der Kamer gedurende dit jaar valt weinig mede te deelen; de zaken van Huybergen en van de leenen van Ravestein en Megen bleven met het Overmaassche geschil hangen. H. Ho. Mo. ontvingen den 5^{den} Maart een request van de Staten van Brabant en de Burgemeesters en Schepenen van Antwerpen, betoogende, dat de dorpen Bladel en Reusel tot het gebied van Antwerpen behoorden. Het werd in handen der Lands-advocaten gesteld, en op den 8sten April werd goedgevonden, dat deze zaak door de Chambre mi-partie zou worden geïnstrueerd, doch niet beslist, vóór dat de Overmaassche kwestie was afgedaan. Omtrent deze laatste deden de Lands-advocaten den 22sten Mei een mondeling verslag ter vergadering van H. Ho. Mo., waarin zij meldden, hoe ver zij met haar en met het opstellen van hunne schrifturen gevorderd waren.

Den 6^{den} Maart drong de Spaansche Ambassadeur er nogmaals op aan, dat de Regters bij hunne komst in Holland zich elders, dan te Dordrecht, en wel te Utrecht, Breda of Nijmegen zouden mogen vestigen.

H. Ho. Mo. sloegen echter dit verzoek weder af. Nu vertrokken de Regters ook werkelijk naar Dordrecht, waar zij den 11^{den} Mei hunne eerste zitting hielden in de eetzaal van het Augustijnen-Klooster. De Oud-Raad dier stad kende hun den 19^{den} dier maand vrijdom toe van alle zulke stads-imposten en accijnsen, als reeds geheven worden of gedurende het verblijf der Kamer nog mogten geheven worden: „met dien verstande nogtans,” (dus luidt de Resolutie deswegens,) „dat van de voorn. exemptiën „maar alleen sullen jousseeren en deselve genicten „diegene in de Camere voort, dewelke niet in „publycke herberge haar respect. logementten gecoo- „sen, nemaar alhier haar eygen huyshoudinge ge- „hadt ende mesnagie sullen hebben gedaan.” De Gedeputeerden ter dagvaart ontvingen last om aldaar, zoo mogelijk, te bewerken, dat „gelijke vrijdom- „men en exemptiën van des gemeenelants exchijn- „sen ende imposten” aan de Regters werden toege- staan.¹⁾ Overigens werden de Regters in deze stad met de meeste onderscheiding ontvangen; hun werd een maaltijd aangeboden, die, naar de daaraan be- steede kosten te oordeelen, zeer luisterrijk geweest moet zijn,²⁾ en de Dordtsche dichteres MARGARETHA

¹⁾ Resolutiën van den Oud-Raad der stad Dordrecht, 19 Mei 1655.

²⁾ Van onzen vaderlandschen oudheidkundige, Dr. G. D. J. SCHOTEL, ontving ik het volgende uittreksel uit de Tresorie-Rekening der stad Dordrecht, A^o 1655, waarin de aan dezen maaltijd besteede sommen vermeld zijn: „Bet. ABRAHAM VAN NUYSSEN-

GODEWIJCK begroette hunne komst met een gedicht, dat, hoewel niet fraai, toch opmerkelijk is, daar deze „*parel onder de Dordsche jonckheid harer eeuw* „*en lieffelijcke blom in het paradijs der consten en* „*wetenschappen aen de Merwe-stroom*” ¹⁾ het heeft vervaardigd, en het ten bewijze strekt van de hooge schatting, waarin de Leden der Chambre mi-partie bij Dordrechts ingezetenen stonden. ²⁾

„BURG, waert in St. Joris de somme van 460 £, over syn ver-
 „schot ende moeyten op 't houden van de extraordinaire maelyt der
 „Heeren van de Chambre mi party. Bet. aen d' Heer MICHEL
 „FELTRUM, 114 £ 8 ₤, over leverantie van wyn op selve maelyt.
 „Bet. ISAÄC VAN DE WAL, Cock, 230 £, over 't prepareren van de
 „spys, enz. Bet. CORNELIS VAN BYGAERDEN, 200 £, over leverantie
 „van hoenders, capoenen, enz. op de voorz. maelyt. Bet. JAN
 „PIETERSZ. DE BOTH, pastebacker, voor 't backen van diverse
 „taerten. (*De som niet opgegeven*). Bet. JOOST CLAES, Timmerman,
 „29 £ 12 ₤, over 't versetten van 't proponenten gestoelte uyt
 „het Hof in den Doel.” — Aan den zelfden geleerde dank ik de
 mededeeling van de onuitgegevene dichtregelen van MARGARETHA
 GODEWYCK.

¹⁾ Zie Dr. G. D. J. SCHOTEL, *Letter- en oudheidkundige Avond-
 stonden*, bl. 45 en volgg.

²⁾ Het gedicht luidt aldus:

AEN DORDRECHT.

OP DE CHAMBRE MY PARTY, VERGADERT BINNEN
 DORDRECHT IN JUNIO ANNO 1655.

Aensienelik Gesticht, Ghy treet nu in de stappen
 Van Mech'len, die dien Raet gehuist heeft in haer vest;
 Men speurt hierdoor U glans vermeerd'ren, niet verslappen.

Den 19^{den} Maart bevorens was er ter vergadering van H. Ho. Mo. eene missive van President en Raden der Chambre mi-partie gelezen, gedateerd 11 Februarij, en inhoudende, dat in ecnige voor de Kamer gebragte zaken de stemmen hadden gestaakt, en nu volgens art. 7 der eerste Instructie bij het lot behoorde te worden beslist, van welke zijde er twee Regters, en van welke een moest worden toegevoegd. Derhalve wenschten de Regters nu te weten, hetgeen zij ook den Aartshertog LEOPOLD gevraagd hadden, „hoe, in wat voege, mitsgaders „bij en voor wien deze loting zal hebben te geschieden.” Den 1sten Mei stelden H. Ho. Mo. in antwoord op deze missive het volgende vast: de

Omdat Ghy ooght en mickt na het Gemeene-best.
 Het streckte U tot lof, toen Godsgeleerde Mannen
 Haer solen setten op den bodem van U stadt,
 En hebben Kerckentwist en tweedraght uytgebannen,
 Door Godes Heyligh woort, dien kosteliken schadt.
 Nu sult Ghy dus te meer den Hemel prysen, dancken,
 Dat U besoecken komt soo menich braven Heer,
 Die Uwe Stad bekleedt met zijn geleerde rancken,
 Dit strekt U wederom tot uwen lof en eer.
 En syt Ghy niet het oogh van veel Hollantse steden?
 Geviert van ydereen? U deught verwint het al.
 Ghy wert steets in den Raet ge-cert en aangeboden,
 U Maeghdelick cieraedt en quam noyt tot den val.
 U dienen heughelick U lieve Gesellinnen,
 Omdat U silvre pruyck nu weer is opgehult,
 Ghy hebt weer in U Stadt 't pruyck van begaefde sinnen,
 Hierdoor soo wert U Croon hoe langx hoe meer vergult.”

loting zou geschieden door twee Regters, namelijk door hem, die in de loopende week presideerde, en door hem, die dit in de vorige week gedaan had; de wijze, waarop zij verrigt zou worden, mogten deze Regters zelve bepalen, al naar dat zij dit door het trekken van billetten of op eenige andere wijze wilden doen. De loting moest voorts plaats hebben in de „ordinaris Raetkamer ter presentie „van hunne medebroederen.” De keus der drie af te vaardigen personen stond, als het eene zaak van Staat betref, aan de wederzijdsche Committenten, en in eene zaak van particulieren aan de Regters zelve, die in het eerste geval van de plaats gehad hebbende loting en in het tweede van den naam der gekozenen personen dadelijk aan H. Ho. Mo. kennis moesten geven, opdat deze den nieuw benoemden hunne Commissiën zouden kunnen overhandigen en den eed afnemen. Daarop vroegen de Regters den 13^{den} Mei aan H. Ho. Mo., op wicns kosten dit personeel zou werkzaam zijn; iets, waarin niet bij de Instructiën voorzien was. In deze zaak werd dit jaar echter geen besluit genomen, hoewel de Regters er H. Ho. Mo. herhaaldelijk om verzochten, en als hun advies te kennen gaven, dat, gelet op art. 9 der Ampliatie hunner Instructie, de hooge Partijen deze personen moesten bezoldigen.

De veranderingen, die het personeel der Chambre mi-partie dit jaar onderging, waren de volgende:

van den kant der *Staten-Generaal* verving de Heer SIMON VAN HOORN, Raad en gewezen President der Schepenen van Amsterdam, den 11^{den} Mei de plaats van den Heer DOUBLET. De taak om hem te beëdigen werd aan LINTELO opgedragen. Den 29sten November werden de Heeren VERBOLT en ALEXANDER VAN DER CAPELLEN, Heer van Aertsbergen, ¹⁾ door Gelderland gecommitteerd om de plaats van LINTELO om de vier maanden te bekleeden. Den 31sten Mei werd Mr. HENDRIK MOREELSE, ²⁾ Raad ordinaris in den Hove Provinciaal van Utrecht, in de plaats van PARMENTIER beëdigd, en den 12^{den} November Mr. SERVAAS VAN PANHUIS, Raad en Pensionaris van Schoonhoven, in plaats van RICCEN. ³⁾ — Van *Spanjes* zijde verving de Heer HENDRIK LOYENS, Jur. Utr. Doct. en Professor te Leuven, den 27sten Januarij de plaats van STOCKMANS. ⁴⁾

---

¹⁾ Vreemd genoeg, vermelden noch SCHELTEMA, *Staatk. Nederland*, in voce, noch de Gedenkschriften van Jonkh. ALEX. VAN DER CAPELLEN (Utrecht 1778) iets omtrent het lidmaatschap der *Chambre mi-partie*, aan dezen opgedragen. Ik meen dit te moeten toeschrijven aan de omstandigheid, dat VAN DER CAPELLEN (zoo als later blijken zal) zeer kort na zijne benoeming gestorven is.

²⁾ SCHELTEMA, *Staatk. Nederland*, in voce. BURMAN, *Traject. Erud.* in voce.

³⁾ Men zie BALEN, t. a. p., en de Resolutiën der *Staten-Generaal*, passim.

⁴⁾ De Heer BRITZ meldt in zijne in Hoofdstuk I aangehaalde Verhandeling, dat STOCKMANS reeds den 24sten November 1654 ophield lid te zijn. Verg. BALEN, t. a. p.

1656.

Nog steeds hielden de kwestieën omtrent de Overmaassche landen en de judicatuur en leenen van Ravestein en Megen de Chambre mi-partie in dit jaar bezig. Nopens deze laatste schreven H. Ho. Mo. den 15^{den} April aan de Regters, dat zij in allen gevalle de zaken van Overmaze het eerst moesten afdoen, volgens art. 1 der Ampliatie hunner Instructie, zoo zij althans geenen specialen last tot het aanvaarden van een ander proces mogten hebben; maar dat H. Ho. Mo. daarenboven nooit gedoogen zouden, dat de Kamer zich de regtspraak over dit geding aanmatigde, daar het tot hare competentie geenszins behoorde. Een belangrijk incident deed zich in dit jaar bij de behandeling van het Overmaassche geschil voor. De Staten-Generaal waren van oordeel, dat niet alle Leden der Chambre mi-partie bevoegd waren om er regt in te spreken, en bragten dit door eene missive ter kennis der Kamer. Zij grondde hunne wraking daarop, dat diegenen, die voorheen in zaken, nu voor de Kamer aanhangig, als Regtsgeleerden consultatiën gegeven, of als Regters in Hoven van Justitie of andere Regtbanken geadviseerd hadden, zich van het oordeel over deze gedingen behoorden te versoonen. Hierop antwoordden de Regters, dat hun genoegzaam eenparig oordeel was, „dat deze redenen met alle „regten overeenkomstig waren en in alle Hoven

„van Justitie admissibel, wanneer iemand der plai-
 „doijercnde partijen ze wenschte te allegeren en
 „te verifiëren; ja dat, iemand van de Regters zich
 „in dier voege vindende geëngageerd, gewoon is
 „en ook zou behooren zich van zoodanige zaken
 „te ontlasten.” ¹⁾ Daarop schreven II. Ho. Mo. den
 28sten Januarij 1655 aan den Lands-advocaat en den
 procureur, beide toen te Dordrecht aanwezig: *Voor-*
eerst, dat ze te zamen den Heer RIJCKEWAART „in
 „t particulier” moesten kennis geven, dat hij naar
 het oordeel van II. Ho. Mo. in de zaak der landen
 van Overmaze geen Regter zijn kon, omdat hij, als
 Raad door den Koning van Spanje gecommiteerd
 over Braband, het Hertogdom Limburg en de drie
 landen van Overmaze, zoo vóór het sluiten van het
 Tractaat van Vrede, als ook daarna, en met name
 gedurende den twist over de souvereiniteit der drie
 genoemde landen, „heeft helpen formeren de plac-
 „caten, mandamenten cassatoir en verdere provisiën,
 „bij den gemelden Raad van Braband op den naam
 „van den hoogst-gemelden Heer Koning van Spanje
 „uitgegeven tot maintnue van deszelfs pretens regt
 „over dezelve landen, na dat die onder dezen Staat
 „zijn gereduceerd geweest.” Om dit gevoelen te
 staven en deze redenen kracht bij te zetten, moes-
 ten de advocaat en de procureur den Heer RIJCKE-
 WAART aan eenige door den Raad van Braband,

¹⁾ Verg. art. 24 van de Wet op de Regt. Org.

tijdens hij er Raadsheer in was, uitgeschrevene placaten herinneren, met name aan die van den 2^{den} September 1647 en den 19^{den} Maart 1648, en voorts in het algemeen aan alle, die op de zaak in kwestie ook maar eenigzins betrekking hadden. Weshalve zij den Heer RIJCKEWAART moesten aanzeggen, dat de Staten-Generaal hem „met goede en suffisante „redenen recuseerden, te meer, daar de voorschrevene placaten en provisiën van justitie door H. Ho. Mo. sub n°. 60 als *munimenta causae* geproduceerd werden.” — Een tweede last, dien H. Ho. Mo. aan den advocaat en den procureur opdroegen, was om „evenzoo in 't particulier” den Heer VERHEYEN te verklaren, „dat H. Ho. Mo. mede „sustineerden, dat ook hij geen Regter over de zaak „der landen van Overmaze zijn kon.” Zijne wraking grondden zij dáárop, dat hij, „na het resignereren van het ambt van Hoogschout der stad „Maastricht, door den Koning gebeneficiëerd was „geweest met het auditeurschap over het hertogdom „Limburg en de drie landen van Overmaze, en „zich gedurende de disputen over de souvereiniteit „van dezelve landen door den Koning en zijne „Officieren, over die landen aangesteld, had laten „gebruiken als agent, advocaat en adviseur in deze „zaak, en tot voorstand van het pretens regt van „den Koning over die landen; en dit alles niet alleen te Brussel bij de Regering aldaar, maar „zelfs ook in den Haag bij H. Ho. Mo. en den

„Spaanschen Ambassadeur.” Ook dit was, meenden de Staten-Generaal, reden genoeg voor VERHEYEN om zich aan het proces te onttrekken, hetgeen zij boven eene formele wraking van hunnen kant schijnen verkozen te hebben; zij gelastten overigens nog aan hunnen advocaat en procureur, dat zij hun zoo veel mogelijk moesten melden, hetgeen ieder der gewraakten mondeling of schriftelijk zou antwoorden, met juiste bijvoeging van alles, wat deze in het midden mogten brengen. — Aan den hun opgedragnen last voldeden CAU en VAN DIJCK gereedelijk, en zonden reeds den 15^{den} Februarij een verslag van hunne verrigtingen aan H. Ho. Mo. op. Dit verslag bevatte in hoofdzaak het volgende: zij hadden zich volgens de Resolutie en de hun toegezondene missive van 28 Januarij naar de Heeren RIJCKEWAART en VERHEYEN begeeven, en ieder hunner afzonderlijk voorgehouden, welke redenen H. Ho. Mo. tot hunne wraking meenden te hebben; terwijl zij den Heer RIJCKEWAART aangeboden hadden, hem de kopijen van de placcaten, mandamenten cassatoir en provisiën van justitie in handen te stellen, waarvan H. Ho. Mo. in hunnen brief hadden melding gemaakt. Daarenboven hadden zij aan beide Regters een afschrift gelaten van een extract uit de Resolutie, ieder voor zoo veel hem aanging, met verzoek, of ieder hunner voor zich van de daarin opgegevene redenen wilde kennis nemen, en zich dan van de regtspraak over de kwestie der Over-

maassche landen verschoonen. Dan, de Heer RIJCKE-WAART had eerst geweigerd dit extract aan te nemen, maar het toch later op hun aandringen tot zich genomen „om te lezen.” Daarop had hij het den 15^{den} Februarij in tegenwoordigheid van VERHEYEN aan CAT en VAN DIJCK terug gegeven, en hun tevens mondeling geantwoord, dat hij het niet als eene wraking kon aannemen; dat hij zoowel door den Koning van Spanje als door de Staten-Generaal gecommitteerd en beëdigd was, en dat hij zich op het door H. Ho. Mo. (zijnde ééne der partijen) aangevoerde niet zonder voorkennis des Aartshertogs LEOPOLD kon excuseren; maar dat, meenden II. Ho. Mo. eenige redenen tot zijne wraking te hebben, zij dit bij request moesten verklaren, zoo als zulks bij de Hoven van Justitie gebruikelijk was, en daar hunne gronden bijvoegen, al hetwelk dan in zijne handen gesteld en aan zijne Hoogheid medegedeeld zou worden, als wanneer de Chambre mi-partie, na kennisneming van de antwoorden en rescripten daarover, naar behooren zou resolveren. — VERHEYEN had, dus eindigde het verslag, dit antwoord aangehoord, en zich voor zijnen persoon er mede vereenigd, hoewel hij zijn extract behouden had.

Nadat dit rapport den 23^{den} Februarij ter vergadering van H. Ho. Mo. was gelezen, besloten deze aan den advocaat en den procureur op te dragen, om een concept van eene „geraisonneerde” missive aan de Chambre mi-partie te dezer zake

op te stellen, en het ten spoedigste aan de goedkeuring der Staten-Generaal te onderwerpen. In hoe verre dit gebeurd is, is mij niet gebleken; het eerst, dat ik weder melding van de zaak gemaakt vind, is in een advies van de Lands-advocaten PAETS, PANDELAAR en BORT, in dato 11 April 1656. Deze waren van oordeel, dat H. Ho. Mo. der Chambre mi-partie moesten berigten, dat zij, goede redenen van wraking tegen de beide meergemelde Regters hebbende, hun dit om gevoegelijkheids wille en met vast vertrouwen, dat zij zich zelve zouden hebben geëxcuseerd, hadden medegedeeld. Daar echter tot op den gemelden datum hierop nog geen acht was geslagen en de Chambre verklaard had, dit niet te zullen doen, ten ware deze redenen „judiciëlijk, zoo als in materie van regtspleging „gewoon is te geschieden, werden geproponeerd,” en voorts H. Ho. Mo. nu op deze wijze haar hunne wraking wilden voorstellen, was der Lands-advocaten gevoclen verder, dat H. Ho. Mo. der Kamer met bijvoeging dezer redenen moesten opdragen om bij den Aartshertog LEOPOLD aan te dringen, of hij andere personen in de plaats der gewraakte wilde aanstellen; terwijl de advocaten er niet aan twijfelden, of de Regters zouden de gronden van wraking billijken, daar zij er immers reeds in hun bovenvermeld, op den 28sten Januarij door H. Ho. Mo. ontvangen advies, mede hadden ingestemd. — De Staten-Generaal schijnen werkelijk dezen weg

gevolgd te zijn, althans reeds den 28sten April meldde hun de Spaansche Ambassadeur GAMARRA, dat de Aartsbhartog twee personen in plaats der gewraakte Raden had aangesteld; waarop H. Ho. Mo. antwoordden, dat, zoo hun de namen dezer personen werden medegedeeld, zij onbezwaard zouden zijn, om hen van Commissiën te voorzien en te beëdigen.

Wat nu de reden mag geweest zijn, dat de Staten-Generaal eerst den 8sten Februarij 1657 berigt ontvingen, dat de Heeren BUISSET en LAURIN door den Koning van Spanje in plaats van RIJCKEWAART en VERHEEYMN benoemd waren, is mij onbekend gebleven. Den eindelijkken afloop der zaak zullen wij bij de behandeling van het jaar 1657 nader uiteen zetten.

Ook het jaar 1656 kenmerkte zich weder door het ontbreken van twee Regters van de Staatsche zijde in de Chambre mi-partie. De Heer VAN HOORN had zich aan de hem opgedragene werkzaamheden onttrokken en de Heer BOURICIUS had de Kamer verlaten zonder terug te keeren. De Staten van Holland bleven achterlijk in het benoemen van eenen Regter in de plaats des eersten, niettegenstaande de herhaalde dringende uitnoodigingen van H. Ho. Mo. en van de Chambre zelve. Den 22sten November schreven de Raden te dezer zake aan H. Ho. Mo., dat zij besloten hadden den 8sten Januarij 1657 eenen aanvang te maken met het lezen

der op de Overmaassche geschillen betrekking hebbende stukken; terwijl zij overceengekomen waren om, indien er dan nog twee leden ontbraken; de zaak met zes Regters aan te vangen, en te zien, wat men alzoo zou kunnen daarstellen tot het aanbieden van eenige middelen van accoord. De veranderingen, die het personeel der Kamer overigens onderging, waren de volgende: de Heer VERBOLT, reeds in 1655 benoemd, werd den 21sten Februarij 1656 in plaats van LINTELO beëdigd; terwijl, wij zagen dit reeds vroeger, de Heer ALEXANDER VAN CAPELLEN TOT BUDELOFF, Heer van Aertsbergcn, hem na 4 maanden moest opvolgen. Deze werd den 20sten Mei beëdigd, doch stierf kort hierna, weshalve de Heer VERBOLT den 13^{den} Julij met eene nieuwe doorloopende Commissie weder beëdigd werd. De plaats van LUCAS CLANT werd den 12^{den} Mei door den Heer LUDOWIK HORENKEN TOT BAFPELO, RAMUM, enz. ingenomen. Mr. JOHAN BOREEL, Schepen en Raad van Middelburg, verving CROMMON den 23sten Mei, en GYSBERT VAN WYCKERSLOOT, oud Burgemeester der stad Utrecht, den Heer MOREELSE den 20sten September. In plaats van VERBOLT en HORENKEN werden op den 10^{den} November Jonkheer FREDERIK VAN ESSEN, Raad ordinaris in het hof van Gelderland, en Mr. LUKAS HARKENS beëdigd, terwijl eindelijk aan *Spanjes* zijde JACQUES LE GAY, Raad en Pensionaris der stede en Castelenyc van Veurne, den 27sten Maart CUIJER-

MANS verving. ¹⁾ — Als Predikant werd der Kamer dit jaar Ds. SCHIPHOUT, predikant te Schelluinen, toegevoegd.

Reeds merkten wij op, hoe de zaken, die gedurende dit jaar bij de Kamer in behandeling kwamen, de zelfde waren als die van het vorige jaar. Zij verrigtte echter niet veel: nu eens zagen de Regters door het eerste artikel van de tweede Instructie zich de handen gebonden, dan weder belemmerden de ontbrekende Regters, advocaat of procureur den geregelden voortgang der werkzaamheden; men verloor daarenboven tijd door het verhuizen naar Mechelen, waar men den 1sten Augustus weder aankwam; in een woord, de Kamer liet zóó weinig van zich hooren, dat zelfs VAN AITZEMA ontrent hare geschiedenis niets meldt. De Nederlandsche Regters zelve gevoelden, hoezeer de houding hunner Committenten bij die van Spanje afstak; daar dit steeds voor het aanvullen der vacante plaatsen en het aanwezig zijn der Raden zorg droeg, terwijl er aan hun eigen getal steeds een of meer ontbraken. Het duidelijkst blijkt dit uit hunne missive van den 18^{den} October 1656, aan den Griffier RUYSCH gericht, en reeds den 20sten ter tafel van H. Ho.

---

¹⁾ Verg. over deze veranderingen in het personeel der Regters: BALEN, t. a. p. en de Resolutiën der Staten-Generaal, A^o 1656, passim.

Mo. gebragt, waarin zij zich beklagden, dat zij „ter Kamere door de manquementen van de zijde „van H. Ho. Mo. in dier voege versted waren, „dat zij zich ongenoegzaam, ja volkomenlijk in „extremiteit van rade bevonden, en onmagtig tot „zoodanige directie, als in dezen hoog noodiglijk „vereischt werd.” Zij wezen er verder op, hoe zij den advocaat CAU, den procureur VAN DIJCK en den Raadpensionaris van Holland hiervan tevens hadden kennis gegeven, en alzoo, „zooveel in hen „was, de droevige en niettemin regtvaardige en „voor hen allenthalve verdrietige klagten van de „Raden van 's Konings zijde hadden gestild, doch „geenszins gestuit.” Eindelijk hadden zij zelfs ook H. Ho. Mo. om „redres tegen zulke ongelegenhe- „den” verzocht, dat echter niet gevolgd was. Nu waren er vele zaken van particulieren, waarin voorzien moest worden, tenzij men „den geïnteresseer- „den ondienst en der Kamere notoire kleinigheid” wilde aandoen, „buiten alle hare verdiensten;” waarom de Regters het noodig oordeelden den Griffier hiervan kennis te geven, „alzo zij ten uiterste daar- „toe geperst en gepraamd waren, en nagenoeg niets „naders en beters over hadden;” terwijl zij hem verzochten, of hij deze hunne missive aan de Staten-Generaal wilde mededeelen. — Werkelijk schenen H. Ho. Mo. na het hooren van dezen brief de zaak eenigzins ter harte te willen nemen, waartoe zij den gewonen weg van het benoemen eener Commissie

insloegen. Den 3^{den} November werden tot leden dezer Commissie de volgende Heeren gekozen: HUYGENS, VAN MÉRODE, VAN BEVERNINGH, VETH (of CROMMON), VAN DER HOOLCK, WIJCKEL, MULERT en SCHULENBORCH, die den last ontvingen om „een „bundig besoigne aan te stellen nopens het *redres* „der Chambre mi-partie, met den gevolge en aan „kleven van dien, en daarvan, zoo het haar eenig- „zins mogelijk is, rapport te doen.” Zij maakten hiermede echter zóó weinig haast, dat de Staten-Generaal zich genoodzaakt zagen hun den 15^{den} December 1656, en den 20sten Maart en 3^{den} April 1657, hunne taak te herinneren; hoewel ook dit laatste jaar verliep, zonder dat zij van zich lieten hooren.

1657.

Talrijk als de paragraphen in de Resolutiën der Staten-Generaal van dit jaar zijn, die op de Chambre mi-partie betrekking hebben, is derzelve inhoud al zeer onbelangrijk. Zij bevatten weder een voortdurend klagen over het ontbreken van Nederlandsche Regters; onophoudelijke aanvragen om Commissiën *in blanco* voor Spaansche gedelegeerden; een telkens herhaald verzoek om een besluit, hoe te handelen bij het kiezen der *superarbiters* in geval van staking der stemmen, en hoe de loting en bezoldiging dan zou plaats hebben; zonder dat in de Resolutiën eenige nieuwe processen als voor

de Kamer aanhangig gemaakt voorkomen. De geschillen omtrent de landen van Overmaze werden haar, wij zagen dit reeds vroeger, uit de handen genomen, doch althans dit jaar baatte dit niets tot het afdoen der hangende zaken. Wij zullen ons daarom weder bepalen tot het mededeelen van eenige bijzonderheden omtrent de geschiedenis der Kamer, zonder hare verrigtingen aan te roeren; na opgemerkt te hebben, dat van de geschiedschrijvers slechts BALEN en VAN AITZEMA ons iets omtrent haar melden; de laatste, als hij in zijn 37ste boek ter loops verhaalt, dat de Heeren HUYGENS c. s. in Mei rapporteerden over hunne conferentiën met den Spaanschen Ambassadeur, die o. a. betrekking hadden op de loting bij het kiezen der *superarbiters*, en het langs minnelijken weg afdoen der kwestie van de Overmaassche landen.

Den 8sten Februarij ontvingen H. Ho. Mo. een schrijven der Regters, waarin gemeld werd, dat de Koning den Raadsheer N. LOCQUET, gewoon Lid van het Hof van Brabant, in plaats van LE GAY benoemd had, en de Regters tevens om eene Commissie voor hem verzochten. Voorts bevatte de missive kennisgeving van de benoeming der Heeren BUISSET en LAURIN, om in plaats van de gewraakten, RIJCKEWAART en VERHEYEN, zitting te nemen; doch alleen in het geschil over de Overmaassche landen, en in de andere processen, die gedurende

de behandeling van die zaak mogten voorkomen. Eindelijk vroegen de Regters, of de ledige plaats van SIMON VAN HOORN toch mogt vervuld, en BOURICIUS verzocht worden zich naar Mechelen te begeben. De Staten-Generaal stelden de eerste punten in handen hunner Gedeputeerden tot de zaken der Chambre mi-partie (HUYGENS c. s.), terwijl de Heeren van Holland verzocht werden, de opene plaats van VAN HOORN ten spoedigste aan te vullen. Den 15^{den} Februarij herhaalden de Regters het verzoek om „suppletie” van hun getal, en den 7^{den} Maart drong de Ambassadeur GAMARRA zelf er op aan. Den 8sten Maart schreven President en Raden weder over de te zenden Commissiën der Heeren BUISSET en LAURIN, en vroegen, of men er duidelijk in wilde uitdrukken, dat deze Heeren alleen tot de zaken der landen van Overmaze waren gecommitteerd, en of H. Ho. Mo. iemand benoemen wilden om hen te beëedigen. Al deze stukken ondergingen het zelfde lot, van in handen der Commissie *ad hoc* gesteld te worden, die echter met haar rapport er over geen haast maakte. Nu vroeg de Ambassadeur den 8sten April weder, of men twee *nieuwe* Commissiën voor de beide Raden, door den Koning in de plaats der gewraakte Regters benoemd, wilde vervaardigen, „met de *clausule*, dat de gesurrogeerde Heeren ook zullen mogen opinieren in andere zaken, die daar voor zullen komen gedurende „de lectuur van het voorschrevene proces.”

Deze verzoeken om Commissiën en om aanvulling van het getal der Regters volgden elkander in dit jaar gedurig op, en ondergingen de zelfde regelmatige maar ook trage behandeling, van naar de bovengenoemde Commissie verwezen te worden. Het laatst, dat zij in de Resolutiën voorkomen, is op den 24sten November, toen er Commissiën *in blanco* verzocht werden met de *clausule* „gedurende de absentie,” en bestemd voor de Heeren PHILANTS en DE RUYSSCHEN, beiden door Spanje ter tijdelijke vervanging van RIJCKEWAART en VERHEYEN gecommiteerd, vermits deze den Ambassadeur in de nu aangevangene diplomatieke conferentiën over de Overmaassche zaken bijstonden. Dat de Raden BUISSET en LAURIN hen niet langer vervingen, zal geene verwondering baren, als men bedenkt, dat deze slechts tijdelijk gecommiteerd waren, zoo lang RIJCKEWAART en VERHEYEN als *gewraakten* geene zitting in de Kamer konden hebben. ¹⁾

Den 29sten Januarij 1657 werd Mr. JOHAN VAN SCHRIEK, Burgemeester der stad Deventer, in plaats van HENDRIK VAN COEVERDEN TEN BERGE, (die op den 3^{den} November 1655 eindelijk de ledige plaats van den Overijselschen Regter had vervuld,)²⁾ door

---

¹⁾ BALEN, t. a. p. bl. 128, geeft de vervanging van RIJCKEWAART door DE RUYSSCHEN op als eerst den 5^{den} April 1658 geschied. PHILANTS noemt hij niet.

²⁾ BALEN, t. a. p. bl. 128.

H. Ho. Mo. afgevaardigd; overigens hadden er geene veranderingen in het personeel der Kamer plaats.

Toen de Regters in de maand Augustus weder naar Dordt moesten vertrekken, heerschte er in die stad eene hevige en „schuwelijke” ziekte, die hen bevreesd deed zijn, zich aldaar te vestigen; zij verzochten daarom aan H. Ho. Mo., of zij niet nog een jaar te Mechelen mogten blijven, om dan daarna ook twee jaren achtereen te Dordrecht te vertoeven. Den 1sten Augustus kwam dit verzoek ter tafel van H. Ho. Mo., nadat de Regters reeds meer dan eens gevraagd hadden, een jaar langer te Mechelen te mogen blijven, „wegens de groote moeilijkheid en het „ongerief van het verhuizen;” hetgeen in zóó verre was toegestaan, dat de Staten-Generaal den 17^{den} April aan de Chambre mi-partie veroorloofd hadden, tot „prima November” te Mechelen zitting te houden. Toen nu echter de zeker zeer geldige reden van de afschuwelijke ziekte aan het verzoek nieuwe kracht bijzette, stonden de Staten-Generaal de gevraagde zaak gereedelijk toe, immers tot den laatsten Augustus 1658, mits de Regters het verlof hiertoe van den Aartshertog DON JUAN, die intuschen aan LEOPOLD was opgevolgd, aan H. Ho. Mo. overzonden. Deze ontvingen de acte van dit verlof des Aartshertogs den 27sten September.

Het door ons reeds bij de behandeling van het

jaar 1655 aangeroeerde punt betrekkelijk het loten in geval van staking der stemmen kwam dit jaar weder ter sprake, en zoowel de Ambassadeur GARRA als de Regters zelve dienden daaromtrent hunne memoriën en missiven bij de Staten-Generaal in. Deze namen den 8sten Maart te dezen aanzien eene Resolutie, welker inhoud hierop nederkwam: *in zaken van Staat tegen Staat* moesten Commissarissen, daartoe door beide Hooge Partijen te kiezen, het lot werpen, van welke zijde twee, van welke één *superarbiter* moest worden toegevoegd; de President en de Raden moesten steeds als de stemmen staakten Partijen hiervan verwittigen, opdat deze hare Commissarissen zouden kunnen benoemen. *In zaken van particulieren* daarentegen moesten de Raden zelve loten. De bezoldiging der *superarbiters* moest op de zelfde wijze en naar den zelfden maatstaf als die der gewone Regters geschieden, terwijl de meerdere kosten dezer betaling door den Koning en de Staten-Generaal bij helfte zouden gedragen worden. Deze Resolutie werd den Ambassadeur medegedeeld, doch der Tweeledige Kamer zelve schijnt men er geene kennis van gegeven te hebben; althans den 6^{den} April vroeg zij o. a. om eene Resolutie nopens de loting en een antwoord op de veelvuldige daarover door haar geschrevene brieven. Diensvolgens zonden H. Ho. Mo. er haar een afschrift van; waarop de Regters den 1sten Junij antwoordden, dat het gevoelen van de Staten-Generaal van dat

des Aartshertogs te dezen aanzien merkelyk verschilde, en dat ook H. Ho. Mo. zich zelven geenszins gelijk waren gebleven, maar integendeel geheel in strijd gehandeld hadden met hunne vroegere Resolutiën, en bepaaldelyk met die van den 1sten Mei 1655; ¹⁾ eene omstandigheid, die de Regters „zeer merkelyk versted” deed zijn. Hierom vroegen zij, of H. Ho. Mo. hunne Resolutiën over het staken der stemmen nog eens in nadere „resumtie van deliberatie” wilden nemen, en hetzij met den Ambassadeur, hetzij met den Aartshertog er over wilden confereren. — Deze missive werd even als de vorigen in handen der Commissie tot de zaken van de Chambre mi-partie gesteld, waardoor de zaak weêr op de lange baan geschoven werd; althans in dit jaar komt zij niet meer in de Resolutiën voor.

De Commissie, ten vorigen jare tot *redres* der Kamer benoemd, liet, hoewel twee malen in den loop der maanden Maart en April daartoe aangemaand, in dit jaar niets van zich hooren.

Het overlijden van den Lands-advocaat PANDELAAR was oorzaak, dat den 11^{den} December Mr. GERARD VAN DER WOLFF tot advocaat van H. Ho. Mo. voor de Chambre mi-partie benoemd werd.

---

¹⁾ Zie bl. 101, 102.

1658:

Leverde het vorige jaar weinig bijzonders omtrent de verrigtingen der Kamer op, in dit was het niet beter gesteld. Het voortdurend terug blijven der Hollandsche en Vriesche Regters, en het overlijden van eenige andere, is zeker voor een groot deel de oorzaak hiervan geweest; daar het der Kamer aan werkzaamheden gewis niet ontbrak: althans sprak de Secretaris der Spaansche Ambassade in zijne straks te vermelden memorie, den 10^{den} December aan H. Ho. Mo. ingediend, van „wel honderd „processen, die voor de Chambre mi-partie „waren geïnstrueerd, gefourneerd en gereed „om te worden geoordeeld.” Vangen wij onze mededeelingen omtrent de geschiedenis der Kamer gedurende dit jaar aan met de opgave van de veranderingen, die gedurende den loop er van in haar personeel voorkwamen.

Nadat de Griffier GRASWINCKEL zich in Januarij en Februarij herhaaldelijk genoodzaakt gezien had om de Commissiën voor de plaatsvervangers van RIJCKEWAART en VERHEYEN aan te vragen, gaven H. Ho. Mo. den 25sten Mei aan den Spaanschen Secretaris van Legatie RICHARD, na het lezen zijner hiertoe strekkende memorie, vier Commissiën voor even zoo vele Spaansche Regters. Twee van deze waren benoodigd door het overlijden van de Raden

EDELHEERE en LE GAY, de twee andere ten gevolge van „empêchements légitimes survenus à „deux autres Juges.” De plaats des Heeren LE GAY werd echter eerst in December van dit, die van EDELHEERE in Januarij van het volgende jaar vervuld. Die des eersten werd den 19^{den} December 1659 ingenomen door JEHAN CHARLES DES CORDES, Licentiaat in de Regten. De vacante plaats van RIJCKEWAART werd den 5^{den} April 1658 door JEHAN ANTHOINE DE RUYSSCHEN, Heer van Eleshem (of Helissen), ordinaris Secretaris in den Grooten Raad van Zijne Koninklijke Majesteit, vervuld.¹⁾ Hoe het met die van VERHEYEN is gegaan, is mij niet duidelijk geworden. Ten volgenden jare komt deze voor als in de Kamer zitting hebbende en met VAN RODENBURG de middelen tot haar *redres* be-ramende, terwijl BALEN niets van zijne vervanging door PHILANTS of een' ander meldt. In plaats van VAN WIJCKERSLOOT werd CHRISTIAAN VAN RODENBURG,²⁾ Raad ordinaris in het Provintiale Hof van Utrecht, den 8sten Junij beëdigd.

Den 19^{den} Augustus van dit jaar verplaatste zich de Kamer weder naar Dordrecht, en betrok den 28sten November aldaar een ander gebouw, den

¹⁾ BALEN, t. a. p. bl. 128.

²⁾ SCHELTEMA, *Staatkundig Nederl.*, in voce. BURMAN, *Traject. Erud.* in voce. VAN DE WATER, *Groot Utrechtsch Placaatboek*, II. bl. 1050.

Kloveniers-Doelen.¹⁾ Toen de Regters in Julij van dit hun voornemen om naar Dordt terug te keeren aan H. Ho. Mo. kennis gaven, voegden zij er het verzoek bij, dat de opene plaatsen van Holland en Vriesland toch niet langer onvervuld mogten blijven; terwijl het ook dit jaar weder bij de gewone aanschrijvingen van H. Ho. Mo. aan de Staten dier Provinciën bleef, zonder dat de Raden benoemd werden. De Spaansche Regters schijnen ditmaal echter ook geen haast gemaakt te hebben met hun vertrek naar Dordrecht; althans den 8sten October schreven de Nederlandsche aan de Staten-Generaal, dat hunne Spaansche Collega's toen „van dag tot dag te gemoet gezien werden.”

Na nog twee malen daartoe te zijn aangemaand bragt de Commissie, benoemd tot het vinden van een middel tot *redres* der Kamer, den 11^{den} October eindelijk haar rapport uit, welks inhoud echter, daar het mondeling geschiedde, ons onbekend is. H. Ho. Mo. stelden haar daarop eenige stukken in handen, consideratiën bevattende omtrent „de „jurisdictie en het beleid der Chambre mi-partie, „met voorstellen omtrent de disordre daarin zijnde.”²⁾ Deze stukken moest de Commissie onderzoeken, en

¹⁾ BALEN, t. a. p. bl. 128, 129.

²⁾ Van wien deze stukken afkomstig waren, is ons onbekend gebleven: de Resolutie meldt het niet.

er rapport op doen; waarmede alle bijzonderheden omtrent haar werk voor dit jaar ophouden.

In October schijnen H. Ho. Mo. eindelijk den slaauwen gang der zaken in de Chambre mi-partie moede te zijn geworden, en bedacht te zijn geweest op eene zoo niet geheele, dan toch tijdelijke opheffing derzelve. Na het voorlezen van den straks gemelden brief van de Nederlandsche Regters, in dato 8 October, stelden de Staten-Generaal op den 22sten dier maand eene Resolutie vast, waarbij de Gedeputeerden der verschillende Provinciën in de vergadering verzocht werden, ieder den Heeren hunnen Principalen in bedenking te geven: „of H. Ed. Mo. met H. „Ho. Mo. tot betrachting van de mesnagie van het „land niet zouden kunnen goedvinden, dat, gedurende de deliberatiën over het *redres* der Chambre „mi-partie, de gedelegeerde Regters van dezer zijde „geëxcuseerd werden van die moeilijke en uithuizige reizen naar de plaats der residentie van dezelve „Chambre, geconsidereerd, zoo als uit de missive „bleek, ¹⁾ dat zij aldaar geene diensten konden doen.” Nog voegden H. Ho. Mo. als drangreden daarbij, dat de Regters wegens dit heen en weêr trekken hunne „ordinaris functiën en particuliere affairen „kwamen te verzuimen en terug te stellen.” Ruim

---

¹⁾ Die o. a. inhield, dat het nu reeds „diep in het derde „jaar” was, dat de plaats van VAN HOORN, en nog langer, dat die van BOURICIUS was onvervuld gebleven.

eene maand later, den 26sten November, werd deze Resolutie aan al de Provinciën toegezonden, met verzoek om zich het daarin vervatte wél te laten gevallen. Niet zoodra kreeg echter de Spaansche Ambassade te 's Hage van haren inhoud kennis, of zij vond zich geroepen om zich met de zaak te bemoeijen, meenende, dat er Resolutie tot geheele ontbinding der Kamer genomen was. Dien ten gevolge ontvingen H. Ho. Mo. den 10^{den} December eene memorie van den Secretaris RICHARD, waarin hij om mededeeling verzocht van hetgeen door H. Ho. Mo. mogt zijn besloten „in zake rakende de „dissolutie der Chambre mi-partie en de revocatie „van de Regters aldaar gedelegeerd van wegen H. „Ho. Mo.” Hij schreef o. a., dat de Aartshertog niet kon begrijpen: „que L. L. S. S. voudraient „passer outre en une affaire de réelle conséquence „sans l'aveu et connaissance de sa Majesté, parce „que la Chambre a été si solennellement stipulée „par le Traité de paix et érigée avec beaucoup de „frais et de peine par un commun consentement „et sous des instructions réciproquement concertées, „pour l'affermissement de la paix, l'éloignement de „toutes les mésintelligences, qui pourraient survenir „entre sa Majesté et L. L. S. S., la décision des „différents résultant de contraventions et non-exécution du Traité de paix, et le soulagement des sujets „des deux Etats, qui y devraient trouver un recours „assuré pour le maintien de leur bon droit.” Ver-

der wees hij op de „guère moins de cent procès,” die voorgebragt, geïnstrueerd en in staat van wijzen gebragt waren, en afgedaan konden worden, zoo men de Regters slechts van de *clausule* van het eerste artikel der Ampliatie hunner Instructie wilde ontslaan. Het schijnt dus, dat H. Ho. Mo. van oordeel waren, dat, — hoewel de zaken der landen van Overmaze aan de jurisdictie der Kamer ontnomen waren, — deze echter niet tot iets anders mogt overgaan, voor dat dit geschil, zij het dan ook langs gcheel anderen weg, was beslecht. De Ge-deputeerden van Holland namen deze memorie over, en twee dagen later, den 12^{den} December, werd zij weder ter tafel gebragt. Na deliberatie vond men nu goed aan RICHARD te antwoorden, „dat „H. Ho. Mo. geenszins bij zich zelven Resolutie „genomen hadden tot dissolutie van de Kamer of „tot revocatie van de Regters, daarin van dezer „zijde gecommitteerd, maar wel, dat H. Ho. Mo., „bemerkende *rebus sic stantibus* in dezelve niets „vruchtbaarlijks te kunnen worden geëffectueerd, „de respective Provinciën in bedenken gesteld hadden, of zij niet zouden kunnen geraden vinden, „de Regters, uit den haren in de voorschrevene „Chambre gecommitteerd, voor eenigen tijd te excuseren van hunne uithuizigheid, tot dat de zaken „van dezelve Chambre bij onderling concert tusschen de hooge Partijen ter eenre of ter andere „zijde naarder gereguleerd zullen zijn.”

De lotgevallen en verrigtingen der Tweeledige Kamer gedurende dit jaar zijn uit de Resolutiën en oorspronkelijke stukken, (die weder meest alle ontbreken,) slechts zeer gebrekkig op te maken. De geschiedschrijver VAN AITZEMA geeft niets omtrent haar op, en BALEN noemt alleen de in haar personeel voorgekomene veranderingen. Van hare werkzaamheden valt niets te zeggen, daar de Kamer ongeveer niets moet hebben uitgevoerd: althans de Regters zijn in het geheele jaar niet voltallig geweest, en de Resolutiën der Staten-Generaal bevatten niets omtrent rapporten, missiven, aanvragen, om inlichtingen, of dergelijke ingekomene stukken, betrekking hebbende op voor de Kamer aanhangige gedingen. De handelingen over het *redres* werden voortgezet, en het is met deze, dat wij ons grootendeels zullen hebben bezig te houden.

Den 9^{den} Januarij werd ter vergadering van H. Ho. Mo. een concept gelezen van eene nieuwe inrigting der Kamer, dat goedgekeurd werd, en welks mededeeling aan den Spaanschen Ambassadeur den Heeren HUYGENS c. s. werd opgedragen. Deze moesten tevens aan GAMARRA verzoeken, of hij bij zijne Regering wilde aandringen op het aannemen van dit concept; terwijl aan VAN RODENBURG kopij van hetzelfde gezonden werd, om aan zulke Regters van de Spaansche zijde mede te deelen, als hij het

meest geraden vond; waarbij hem tevens verzocht werd, van zijne verrigtingen ten dezen getrouw en voortdurend verslag te doen. Maar wat hield nu dit „concept-reglement” in? Ziedaar eene vraag, welke juiste beantwoording ons ten eenenmale onmogelijk is, daar wij in de verschillende verzamelingen van brieven, memoriën, acten, enz, bij de Staten-Generaal ingekomen, er te vergeefs naar zochten. Wanneer wij echter straks eene nota van den Ambassadeur GAMARRA en eene Resolutie van H. Ho. Mo. zullen vergelijken, zal ons wel eenigzins blijken, wat de Staten-Generaal bedoeld hebben; te meer, daar deze nota door den Ambassadeur op last des Aartshertogs opgesteld werd na het ontvangen van het concept en van de mededeelingen der Heeren HUYGENS c. s. Den 4^{den} Februarij bragten deze laatsten een rapport uit over hunne conferentiën met GAMARRA; welk verslag echter geene andere Resolutie uitlokte, dan dat H. Ho. Mo. besloten af te wachten, wat de Ambassadeur dienaangaande te Brussel zou te weeg brengen. Den 22sten Maart 1659 kwam daarop de zoo even genoemde nota of memorie van GAMARRA in, welke inhoud ongeveer deze was: de Aartshertog DON JUAN, kennis genomen hebbende van de Resolutie van den 9^{den} Januarij, stemde er in toe, dat beide Regeringen gezamenlijk bij geschrifte een reglement maken zouden in den vorm eener interpretatie of toelichting der oorspronkelijke Instructiën, bij welke laatste dit nieuwe reglement

gevoegd zou worden, en met welke het gelijke kracht zou hebben. Daarenboven zouden de van weêrzijsden gedelegeerde Regters in toereikenden getale gedurende den ophanden zijnden zomer zes maanden zitting houden tot het lezen en afdoen der processen, die reeds in staat van wijzen waren gebragt, of dit gedurende dien tijd zouden kunnen worden; na welke zes maanden er van weêrzijsden maar twee Regters als *Commissarissen-Instructeurs* zouden overblijven, die dan gedurende hetzelfde aantal maanden nieuwe processen zouden instrueren, en alle noodige „appointementen” geven op de incidenten, die onder die instructie mogten plaats grijpen, even als ware de Kamer voltallig. Na verloop van dezen tijd zouden de gezamenlijke Regters op nieuw bijeenkomen om uitspraak te doen over de door de Commissarissen-Instructeurs beleide processen; daarna zouden deze weder bijeenkomen, en zoo verder. — De Ambassadeur voegde hierbij, dat hem dit „zeer raisonnabel” voorkwam, niet alleen omdat men aldus vele onkosten uitspaarde gedurende den tijd, dat er slechts twee Regters van iederen kant aanwezig waren, maar ook, omdat hij meende, dat men aldus te gemakkelijker tot eene einduitspraak in de processen zou komen.

Deze memorie werd in handen der Heeren HUYGENS c. s. gesteld en den 9^{den} April namen H. Ho. Mo. ten aanzien derzelve en van de Chambre mi-partie het volgende besluit: men zou reeds dade-

lijk van beide zijden éénen Gecommitteerde laten ter instructie der processen en het verleenen van alle noodzakelijke appointementen daarover vallende, om daarna door het volle getal van Regters, daartoe bijeen te roepen, de processen te doen beslechten; — terwijl, om dit plan te bespoedigen, VAN RODENBURG, hiertoe reeds gecommitteerd, zoodra mogelijk met een' der Spaansche Regters in conferentie moest treden om een nieuw Reglement te ontwerpen, volgens hetwelk de processen dan voortaan konden worden beleid, en dat als interpretatie en toelichting kon dienen van de vroegere Instructiën, met welke het gelijke kracht en „observantie” hebben zou. — Den Heeren HUYGENS c. s. werd opgedragen deze Resolutie aan den Ambassadeur mede te deelen. Dat zij nog al verschilde van het concept van H. Ho. Mo. van den 9^{den} Januarij, of wel, — indien de Staten-Generaal in deze hunne Resolutie van den 9^{den} April zich zelve gelijk zijn gebleven, — dit concept geenszins met den inhoud van GAMARRA's nota overeenkwam, valt terstond in het oog. De Staten-Generaal wilden de Commissarissen-Instructeurs dadelijk werkzaam doen zijn; de Aartshertog verlangde, dat eerst nog de gezamenlijke Regters gedurende een half jaar, en dan de Commissarissen zouden vergaderen; — de Staten-Generaal wilden de Regters, als de Commissarissen-Instructeurs met hun werk gereed waren, bijeen roepen; de Aartshertog, hen

op gezette tijden doen bijeenkomen; — de Staten-Generaal eindelijk sloegen éénen, de Aartshertog twee Commissarissen-Instructeurs voor. Dit laatste punt van verschil wordt echter eenigzins getemperd door den inhoud van Hunner Ho. Mo. Resolutie van den 28sten April, waarbij zij aan den Raad van State de vraag voorstelden, waaruit de daggelden betaald zouden moeten worden „*van den Commissaris- ofte Commissarissen-Instructeurs,*” die in de Chambre mi-partie zouden moeten blijven „*volgens de Resolutie van den 9^{den} Januarij.*” Het schijnt derhalve, dat wij niet te zeer aan de woorden „*éénen Gecommitteerde,*” in de Resolutie van den 9^{den} April moeten blijven hangen; en daarenboven blijkt uit eene nader te vermelden nota van den Secretaris RICHARD, den 10^{den} November ter tafel van H. Ho. Mo. gebragt, dat in dezen zomer steeds twee Nederlandsche Regters te Dordrecht vertoefd hebben; waaruit wij meenen te mogen opmaken, dat de Staten-Generaal dit punt hebben toegegeven. Dan, hoe dit zij, H. Ho. Mo. bleven volharden bij het gevoelen, dat de overige Regters nu in Dordrecht niets meer te verrigten hadden, en het reglement vóór alles moest worden vastgesteld, opdat men hen dan daarna zou kunnen bijeen roepen; en toen de Staten van Stad en Lande den 28sten April den Heer REUSEN als gedelegeerden Regter aan H. Ho. Mo. voordroegen, vonden deze hierin aanleiding om te bepalen, dat aan alle

Provinciën geschreven moest worden, of zij hunne respective *quotes* in de gelden, ter betaling van het personeel der Kamer bestemd, na 1° Mei wilden inhouden. Overigens werd voornoemde REUSEN door H. Ho. Mo. aangenaam verklaard, die te zijner tijd tot het ontvangen zijner Commissie zou worden opgeroepen, als de geheele Chambre mi-partie weder vergaderd zou zijn.

Het behoeft gewis geen nader betoog, hoezeer deze maatregel in tegenspraak was met den inhoud van GAMARRA'S memorie, die juist de strekking had om nu al de Regters te Dordrecht te doen bijeenkomen. Daarom zond RICHARD den 19^{den} Mei een krachtigen brief aan H. Ho. Mo., waarin hij berigtte, dat des Konings gedelegeerde Regters sedert den 5^{den} Mei in genoegzamen getale aanwezig waren tot het afdoen der hangende processen, *nu meer dan honderd in getal*; en er op wees, hoe de Resolutie van H. Ho. Mo. van den 28sten April, omtrent het terughouden van de wedde der Regters van 1° Mei af, op hetzelfde neêrkwam, als aan deze hunne Commissiën te ontnemen, en enkel op der Staten gezag zonder medewerking des Konings de Kamer te ontbinden. Hij toonde voorts aan, hoe zoowel alle geschilvoerende partijen, als het algemeene welzijn en de goede regsbedeeling hierbij schade leden, en daarenboven het Tractaat van Vrede geschonden werd; terwijl de Resolutie volgens zijne meening uitliep: „au notable mépris et

„vilipendance de l'autorité de Sa Majesté, dont les „Sieurs juges sont en la dite ville de Dordrecht à „ses grands frais inutilement et même indécem- „ment.” Hij vroeg daarop, of H. Ho. Mo. hun besluit wilden herroepen en den Regters bevelen, om zich zoo spoedig mogelijk naar Dordt te begeven, en de reeds geïnstrueerde processen af te doen; daar men zeer wel ter zelfder tijd het reglement voor de Commissarissen-Instructeurs kon opstellen, met welke taak VERHEYEN EN VAN RODENBURG reeds belast waren. Den 16^{den} Junij deden H. Ho. Mo. deze memorie aan de Gecommitteerden tot de zaken der Chambre mi-partie overhandigen.

Aldus trad men de tweede helft van dit jaar in, zonder dat de Tweeledige Kamer iets verrigten kon; daar tegenover de voltallige Spaansche Regters slechts twee Nederlandsche aanwezig waren, zoo als blijkt uit een met kracht en waardigheid gesteld verhoog van den Secretaris RICHARD, den 13^{den} November door H. Ho. Mo. ontvangen. Van de onderwerpen der aanhangige processen vermelden de Resolutiën in het geheel niets meer, en onder de van Spanje bij H. Ho. Mo. ingekomene brieven is er geen enkele, die op eenig voor de Chambre mi-partie gebragt geding betrekking heeft. Den 18^{den} November werd ter tafel van H. Ho. Mo. eene missive van VAN RODENBURG overgelegd, waarin deze rapport deed van zijne onderhandelingen met den

Raadsheer VERHEYEN, krachtens de Resolutiën van den 9^{den} Januarij en den 9^{den} April dezes jaars. Deze brief was reeds den 7^{den} Mei voorafgegaan door een verslag van VAN RODENBURG, waarin hij H. Ho. Mo. meldde, dat zij hunne Commissiën aan elkander vertoond en de werkzaamheden begonnen hadden. Nu berigtte hij den 18^{den} November, hoe zij verscheidene conferentiën gehouden, concepten en projecten gewisseld hadden, doch over een eenparig reglement het nog niet eens hadden kunnen worden. Wel hadden zij in sommige punten overeengestemd; doch uit de bijgevoegde stukken, (zijnde de ontwerpen, door beiden vervaardigd,) zou aan H. Ho. Mo. blijken, dat zij in andere nog gansch niet eensdenkend waren. Zoo had VERHEYEN het bezwaar geopperd, dat hij geene „ongelimiteerde „authorisatie” had, waardoor hij kon afwijken van de memoriën, van wege den Koning aan de Staten-Generaal overgeleverd; en hoewel VAN RODENBURG op zoodanige magtiging had aangedrongen, was ze aan VERHEYEN nog niet verleend. Aan den anderen kant had VERHEYEN in zijne ontwerpen punten ingelascht, waartoe VAN RODENBURG meende, dat hunne Commissie niet strekte; daar het hem voorkwam, dat het doel hunner bijeenkomsten was „het opstellen van een redres en reglement, waarnaar de „processen voortaan zouden worden geïnstrueerd, „(waarom hij ook een concept-reglement voor de „*Instructeurs* of de instructie der processen had

„gemaakt,) maar geenszins het maken van een reglement voor de *Deciseurs* of de decisiën der processen, en voornamelijk niet der zulke, als reeds „geïnstrueerd waren, en waarop dus geen reglement van instructie toepasselijk kon zijn.” Hij had derhalve gemeend, niet gemagtigd te zijn „tot „het avoueren der insertie van artikelen omtrent „het termineren der nu reeds geïnstrueerde zaken, „het representeren en tegenwoordig blijven der Regters te Dordrecht en het regelen van de *decisoire* „*besoignes* der Regters.” Voorts had VERHEYEN in het 7de art. van zijn ontwerp willen afwijken van art. 1 der *Ampliatie*, en het tweede lid van dit artikel willen uitbreiden en veranderen; beide zaken, waartoe VAN RODENBURG hem en zich zelve niet bevoegd achtte. Nog was VAN RODENBURG van oordeel geweest, dat de Regters bijeen geroepen moesten worden als de door de Commissarissen-Instructeurs beleide processen in staat van wijzen waren; in plaats van, zooals VERHEYEN wilde, het jaar in tweeën te splitsen, en de eene helft de *Deciseurs*, de andere de *Instructeurs* te doen optreden. Deze en andere minder gewichtige zaken kwamen in den brief van den Utrechtschen Regtsgeleerde voor, die den 18^{den} November in handen van HUYGENS c. s. gesteld werd. Nadat deze den 22sten dier maand hun mondeling rapport buitengewoon snel hadden uitgebragt, werd VAN RODENBURG bij Resolutie voor zijne genomene moeite bedankt, en verzocht te wil-

len voortgaan met het doen van voorstellen tot *redres* der *Chambre mi-partie*, en aan H. Ho. Mo. op te geven, hoe de punten van verschil tusschen hem en VERHEYEN nog konden vereffend worden, opdat de Staten-Generaal dan naar behooren zouden kunnen besluiten.

Hiermede houden nu de berigten omtrent de onderhandelingen over de hervorming der Kamer voor dit jaar op: zien wij nog, wat BALEN ¹⁾ omtrent de veranderingen in haar personeel vermeldt. Den 9^{den} Januarij vaardigden H. Ho. Mo. CORNELIS JONGBLOED, Burgemeester der stad Bommel in de plaats van VAN ESSEN af; terwijl ik geene andere Regters, als door H. Ho. Mo. in dit jaar gecommiteerd, heb aangetroffen. Wij merkten trouwens reeds op, hoe de Staten-Generaal bij de voordragt van REUSEN alle volgende voordragten van nieuwe Regters afsneden. De Koning van Spanje benoemde nog twee nieuwe Raden: CYPRIAAN DE VARICK, Heer van Carum, enz., op den 7^{den} Januarij in plaats van wijlen EDELHEERE, en PIETER VAN KORTEKENNE, Licentiaat der Regten, Raad en Pensionaris van het land van der Vrije, op den 17^{den} Januarij in plaats van GUILLIAM LOTTAIN beëdigd.

1660.

Reeds den 2^{den} Januarij ontvingen H. Ho. Mo.

¹⁾ T. a. p. bl. 129.

eenen brief van VAN RODENBURG, waarin hij voldeed aan hun verzoek van den 22sten November des vorigen jaars. De inhoud van dezen brief, die 14 folio bladzijden in het kopijboek beslaat, komt hier op neder: de zaken, waarover hij en VERHEYEN het niet eens hadden kunnen worden, waren voornamelijk de drie volgende:

- 1°. VERHEYEN had in zijn ontwerp aangedrongen op het afdoen der reeds in staat van wijzen gebragte processen; terwijl VAN RODENBURG meende, dat men alleen tot het maken van een reglement bevoegd was.
- 2°. VERHEYEN wilde de Regters-Deciseurs geregeld om het halve jaar doen bijeenkomen, om hen dan door de Commissarissen-Instructeurs te doen aflossen; terwijl VAN RODENBURG de laatsten steeds wilde laten aanblijven, en de eersten slechts dan oproepen, als hunne tegenwoordigheid vereischt werd en het jaargetijde geschikt was.
- 3°. VERHEYEN wilde de Commissarissen-Instructeurs magtigen om allerlei interdicten en provisiën te verleenen; terwijl VAN RODENBURG hen slechts de meest noodige „appointementen, over de Instructie vallende,” wilde laten uitvaardigen.

Ad I^{um} meende VAN RODENBURG, dat H. Ho. Mo. wel in den wensch van Spanje konden treden, voor zoo ver de geïnstrueerde zaken tot de regts-

magt der *Chambre* behoorden; maar dat zij bij dit toegeven aan Spanje's eisch bedingen moesten, dat het eerste artikel van de eerste *Instructie* zóó werd nagekomen, dat een minder getal *Regters* tot het afdoen der nu hangende gedingen bevoegd zou zijn, daar deze meest alle zaken van minder gewigt betroffen, en geene zaken van Staat waren. Om dit voorbehoud te verduidelijken, wees VAN RODENBURG er op, hoe men, met het volledig getal *Regters* deze processen beslissende, vele duizenden te koste zou leggen, ter wille van geschillen, die slechts weinige duizenden bedroegen; en hoe alzoo „de remedie of medicijne duurder zou komen te staan, als het quaed „zelve.” Ook beriep hij zich op de ondervinding, die leerde, dat de gedurige uitstellen bij de *Chambre* mi-partie voornamelijk aan het te groot aantal *Regters* te wijten waren; en op *Hunner Ho. Mo.* eigene handelwijze, die vroeger een geschil met Engeland, dat over vele millioenen liep, aan het oordeel van twee *Regtsgeleerden* en twee *Kooplieden* van iedere zijde onderworpen hadden,¹⁾ en

---

¹⁾ *Verbael van H. VAN BEVERNINGH C. S.*, 's Gravenhage 1725, bl. 367—369, 457. Dit precedent was VAN RODENBURG persoonlijk bekend, die één der hier door hem bedoelde *Commissarissen* geweest was, aangesteld krachtens art. 30 van het *Tractaat van Westminster*, 5 April 1654. De overigen waren: van *Engelands* zijde de *Regtsgeleerden* JOHAN EXTON en WILLIAM TURNER, beiden *Doctoren* in de *Regten*, en de *Kooplieden* WILLIAM THOMPSON en THOMAS KENDALL; — van die der *Staten*, als *Regtsgeleerde* ADRIAAN VAN

nog onlangs hunne geschillen over de Lands-Com-
manderije van den Aldenbiesen en de Souverei-
niteit van Gemert met den Aartshertog LEOPOLD als
Grootmeester der Duitsche orde aan de uitspraak
van drie *arbiters* hadden overgelaten. — Om nu te
geleidelijker tot een kleiner getal van Regters af
te dalen, meende VAN RODENBURG, dat men aan de
op dit oogenblik van beide zijden Gecommitteerden
tot het reglement van *redres*, of wel aan hen met
bijvoeging van nog eenen Regter van weêrzijden, ¹⁾
het onderzoek moest opdragen der thans in staat
van wijzen gebragte processen; daarna moest dan
dit vier- of zestal Regters van de meerdere of min-
dere belangrijkheid van iedere zaak rapport doen
aan de hooge Partijen, als wanneer men volgens
art. 1 der Instructie met onderling goedvinden
een zeker aantal Regters kon oproepen om de kwes-
tiën, die niet „van Staat of groote importantie”
waren, te beslechten. Ook kon men, tot nog groo-
tere bezuiniging, den nu werkzaam zijnden Com-
missarissen opdragen om deze zaken summierlijk

ALMONDE, Pensionaris van den Briel, en als Kooplieden LODEWIJK
HOUWENS en JACOB OYSEL. Konden deze Commissarissen het niet
eens worden, dan zouden de Protestantsche Zwitsersche Kantons
als *superarbiters* optreden.

¹⁾ Behalve VAN RODENBURG was gedurende zijne onderhandel-
gen met VERHEYEN de Heer VAN PANHUYS aan het *redres* der
Kamer werkzaam. Evenzoo had VERHEYEN de hulp van een' der
Spaansche Regters.

door te loopen, en daarna (nog vóór het bijeenroepen der Regters) den weg van minnelijk vergelijk (*viam concordiae*) te beproeven, zooals de Instructie dit ook medebragt.

Ad II^{um} meende VAN RODENBURG, dat het verschil kon worden bijgelegd, door de bijeenroeping der Regters aan geenen zekeren tijd des jaars, het beste seizoen, te binden, maar alleen aan de noodzakelijkheid. Volgens het plan van VERHEYEN moesten zij steeds een half jaar bijeen zijn; dit keurde VAN RODENBURG af, omdat zij zodoende te zamen zouden zijn, hetzij er werkzaamheden waren of niet; en althans de *instructie* der processen, (waarmede zij immers gedurende dat halve jaar zich ook zouden bezig houden,) door een minder aantal Regters kon geschieden, dan de *decisie*. Dit zou dus weder onnoodige kosten veroorzaken, „waarvan het hoog tijd was, dat de hooge Partijen „verligt werden.”

Ad III^{um} was VAN RODENBURG van gevoelen, dat op dit punt geen middel van „conciliatuur of temperament” te vinden was, daar toch aan Commissarissen-Instructeurs geene andere magt kon verleend worden, dan tot de noodzakelijke „appointementen, op hun instrueren vallende.”

Hiermede besloot VAN RODENBURG zijn schrijven niet. Er was nog iets, waaromtrent hij het met VERHEYEN niet eens was, en dat hij nu dacht te moeten vermelden. Deze toch had, wij zagen het

reeds ten vorige jare,¹⁾ bij deze gelegenheid het eerste lid van art. 1 der tweede Instructie willen schrappen en het laatste lid uitbreiden; zoodat, nu de zaken van de landen van Overmaze aan eene afzonderlijke Commissie waren opgedragen, deze der Kamer niet meer belctten zouden, om zonder bepaalden last tot andere zaken van Staat over te gaan; en de Regters, die krachtens het tweede lid de zaken van „particuliere Provinciën, steden, corpora, personen,” volgens hun oordeel niet tot de regtsmagt der Chambre mi-partie behoorende, konden afwijzen, deze zelfde bevoegdheid ook in zaken van Staat en grooter aanbelang, en voorts „in allerlei soorten van materiën” zouden uitoefenen. Aan het eerste had VAN RODENBURG niet toegegeven, omdat hij niet wist, in hoe ver de Staten-Generaal van gevoelen waren, dat de Overmaassche kwestie ten aanzien der Chambre mi-partie als afgedaan te beschouwen was, en of niet deze geheele zaak eerst moest zijn beslecht, vóór de beide Mogendheden andere zaken van Staat regelden. Wat het tweede punt aanging, meende hij, dat de Kamer daardoor zich zelve tot eenen gewonen Raad, „een ordinaris Collegie van Justitie,” zou maken; en dat de hooge Partijen, — die immers steeds door de Commissarissen-Instructeurs omtrent den aard der voorgekomene geschillen zouden onderrigt

---

¹⁾ Bl. 135.

worden, om het aantal Regters, dat er in moest regt spreken, te kunnen vaststellen, — tevens zouden kunnen bepalen, of de zaken tot de judicatuur der Kamer behoorden of niet; eene uitspraak, waarbij aan beide Partijen de voorlichting der Commissarissen-Instructeurs zeer zou te stade komen. Hier kwam bij, dat het Tractaat van Vrede in het organieke artikel der Chambre mi-partie den aard der zaken opgaf, die aan het oordeel der Kamer zouden kunnen onderworpen worden; zoodat VAN RODENBURG meende, dat men den Koning ten aanzien van het eerste lid van art. 1 der Instructie van 1653 zijnen eisch kon toegeven, mits hij de bepaling van het 21ste art. van het Tractaat met het tweede lid van het zoo even genoemde artikel der Instructie wilde handhaven.

Dit was in korte trekken de inhoud van VAN RODENBURGS schrijven, dat in handen der gewone Commissie tot de Chambre mi-partie gesteld werd, en waarop deze reeds den 5^{den} Januarij rapport deed, welk mondeling rapport door de Heeren van Zeeland overgenomen werd, om het aan hunne Principalen op te zenden. Het duurde nu tot den 23sten Julij, eer de aangelegenheden van het *redres* weder ter sprake kwamen, op welken dag de afgevaardigden van Holland drie Resolutiën van de Staten hunner Provintie overlegden, concepten omtrent het *redres* bevattende. Den 5^{den} Augustus stelde

men deze stukken in handen van de Heeren HUYGENS c. s., die den 11^{den} hun verslag er over uitbragten; waarna de Resolutiën, volgens hun gevoelen „gedresseerd,” aldus als concepten van *redres* van wege de Staten-Generaal werden vastgesteld:

1°. Geene gedelegeerde Regters konden van de zijde van dezen Staat worden aangesteld, dan personen in regten ervaren; de advocaten en de procureur moesten, als er zaken van Staat hangende waren, steeds ter plaatse van het verblijf der Kamer aanwezig zijn, en de Griffier moest een register houden van de in- en uitgaande brieven en van alle andere zaken, waarvan de Kamer of de Nederlandsche Regters dit begeerden.

2°. Wanneer de stemmen staakten, waren H. Ho. Mo. van gevoelen, dat de veel besprokene loting geschieden moest tusschen „de twee eerste Regters,” die de een van de eene, de ander van de andere zijde aanwezig waren, hetzij door het trekken van billetten, of op zoodanige andere wijze, als zij dienstig zouden achten. Deze loting moest in de gewone raadkamer geschieden, in tegenwoordigheid der overigen; terwijl men de keus der toe te voegen personen gevoegelijk aan de Regters zelve zou kunnen overlaten, die hen naar de wederzijdsche Committeenten zouden verwijzen, om hunne Commissiën te ontvangen en beëdigd te worden. De Heeren HUYGENS c. s. moesten dit aan den Spaanschen Ambassadeur mededeelen, het met hem trachten

eens te worden en van hunne verrigtingen rapport doen.

3°. Na de herhaalde aanschrijvingen van den Secretaris RICHARD en de memorialen van den Ambassadeur, strekkende tot aanvulling van het getal Regters in de Chambre mi-partie, vonden H. Ho. Mo. goed, dit verzoek toe te staan en ter uitvoering van dien de noodige maatregelen te nemen, mits Spanje dan ook den voorslag aannam om vier Commissarissen-Instructeurs te stellen, van iedere zijde twee, die alle nieuwe zaken, volgens het Vredestraataat tot de bevoegdheid der Kamer behorende, en de reeds hangende processen, die nog niet in staat van wijzen waren gebracht, zouden instrueren. Voorts moesten dan ook de Regters, in meerder aantal vergaderd, volgens het 9de artikel hunner Instructie, trouw dagelijks drie uren voor en drie uren na den middag werkzaam zijn, tot dat de zaken, waartoe zij bijeengeroepen waren, afgedaan zouden zijn. Was er weder een goed aantal processen ter beslissing gereed, zoo moesten zij, na op eenen bekwamen tijd te zijn bijeengeroepen, ook weder behoorlijk bijeenkomen. Ook hierover, even als over het te maken reglement van *redres*, moesten de Heeren HUYGENS c. s. met GAMARRA confereren, en van hunne verrigtingen rapport doen. Nog besloot men, de verschillende Provinciën te verzoeken, of zij hunne gedelegeerde Regters niet meer aan eenen zekeren korten tijd wilden binden,

maar hen committeren, tot tijd en wijle de processen, welker stukken zij hadden aangevangen te lezen, zouden zijn beslist.

Toen deze drie concepten op den 11^{den} Augustus vastgesteld waren, namen de Gecommitteerden der verschillende Provinciën ze over, om aan hunne Principalen medegedeeld te worden; en den 4^{den} December stelden H. Ho. Mo. ze voor goed als Resolutiën vast, om aan den Ambassadeur door de Heeren HUYGENS c. s. medegedeeld te worden. GAMARRA gaf daarop den 17^{den} December aan de Staten-Generaal te kennen, dat hij ze aannam; waarop H. Ho. Mo. den Heeren HUYGENS c. s. opdroegen, een concept-reglement in dien geest te vervaardigen, den Heer VAN RODENBURG om zijne consideratiën er over te verzoeken, en daarna rapport te doen, opdat het door H. Ho. Mo. vastgesteld en dan met den Ambassadeur geteekend kon worden.

Tot dus verre de zaken aangaande het *redres* der Kamer gedurende dit jaar; ons blijft nog over na te gaan, welke veranderingen haar personeel onderging. Tot negen malen toe drong de Spaansche Gezant of zijn Secretaris er op aan, dat H. Ho. Mo. het getal Regters wilden aanvullen; zonder dat dit echter gebeurde. Nu eens werden de Provinciën verzocht, zich er op te willen verklaren; dan weder ontving de Commissie tot de Chambre mi-partie de memoriën: — de Regtersplaatsen ble-

ven onvervuld. VAN RODENBURG was van der Staten zijde alleen met VAN PANHUYS te Dordrecht aanwezig, terwijl de Koning van Spanje nog JOHAN VAN DER SCHORE, der Regten Licentiaat, in plaats van VAN DER BEKE tot Regter benoemde, die als zoodanig den 18^{den} Julij beëdigd werd.¹⁾ Over zijne beëdiging rees nog eene geringe kwestie, daar de Staten-Generaal haar aan hunnen Griffier GRASWINCKEL opdroegen, hetgeen den Spaanschen Ambassadeur onwelveogelijk toescheen, omdat van Spanjes zijde de Raadsheer VERHEYEN beëdigde, en van die der Staten toch ook VAN PANHUYS aanwezig was. Te meer was dit ongepast, omdat GRASWINCKEL als Griffier van de beëdiging nota moest nemen; iets, dat volgens GAMARRA's gevoelen „*incompatible, ou du moins peu accordant*,” was met de magtiging om de beëdiging zelve ook te verrigten. De Staten-Generaal besloten daarop aan VAN PANHUYS op te dragen, om VAN DER SCHORE den eed af te nemen.

Den 6^{den} Augustus dezes jaars werd de Kamer weder naar Mechelen verplaatst, waar haar al spoedig de Spaansche Griffier, BOCCABELLA, ontviel. De Koning benoemde den 6^{den} Januarij 1661 diens zoon JOHAN BAPTISTA BOCCABELLA, Heer van Steenwerven, in zijne plaats tot Griffier, en den 17^{den}

---

¹⁾ Niet, zoo als BALEN zegt, 18 Julij 1659.

Januarij droegen de Staten-Generaal aan GRASWINCKEL op, hem als zoodanig te beëedigen.

1661.

Dit jaar is in de geschiedenis der Chambre mi-partie al zeer onbelangrijk, en wij meenen veilig te kunnen verklaren, dat hare werkzaamheden gedurende hetzelfde geheel hebben stil gestaan. VAN AITZEMA EN BALEN leveren dan ook niets omtrent hare lotgevallen, (de eerste roert nog slechts even het *redres* aan,) en de Resolutiën houden weinig belangrijks omtrent haar in. Den 19^{den} Januarij verzochten H. H. Mo. den Heer VAN RODENBURG, die zich toen te 's Hage bevond, er nog eenige dagen te willen blijven, opdat men hem nader zou kunnen hooren op cenige punten aangaande de Instructie der Kamer. Den 20sten bragten de Heeren HUYGENS c. s. het concept-reglement ter tafel, waarvan de vervaardiging hun den 17^{den} December 1660 was opgedragen. Het is waarschijnlijk op dit concept, dat VAN AITZEMA doelt, als hij het jaar 1660 behandelende zegt, ¹⁾ dat „eene Concept-instructie wel van dezer zijde op het papier gebragt „is, maar contineerde, dat alleen alle contraventien „van het Tractaat van Vrede, bij den Koning of de „Staten-Generaal, tractanten of contrahenten zelve,

¹⁾ T. a. p. IV. bl. 706.

„begaan, ten eersten voor de Chambre gecauseerd
 „of gebragt zouden worden; en dat alle contraven-
 „tiën, door particulieren gedaan, nergens anders
 „zouden worden aangeklaagd, geïntroduceerd of
 „vervolgd, dan voor de ordinaris justitie ter plaatse
 „van de begane contraventie, of ter woonplaats van
 „de contraventeurs.” Hij voegt er bij, dat de
 Spaansche Ambassadeur dit niet kon noch wilde
 toestaan, als strijdig met de voorgaande Instructie
 der Kamer, „oordeelende, dat de meeste contra-
 „ventiën gebeurden aan deze zijde.”

Nadat de Heeren HUYGENS c. s. dit concept had-
 den aangeboden, werd hun opgedragen het aan GA-
 MARRA mede te deelen, zijn gevoelen daarover te
 hooren, en van alles rapport te doen. Den 1sten April
 berigttten de Afgevaardigden van de Provintie Zee-
 land, dat hunne Principalen het concept aannamen,
 en hiermede houden alle mededelingen nopens de
 Chambre mi-partie en hare hervorming voor dit
 jaar op. Alleen werd nog de vaste Commissie van
 H. Ho. Mo. tot de zaken der Chambre mi-partie
 op den 11^{den} October aldus te zamen gesteld: VAN
 OMMEREN, DE MÉRODE, Raadpensionaris DE WITT,
 STAVENISSE, CAU, VAN LANGE, ACKEMA en HUYGENS.

1662.

De Resolutiën der Staten-Generaal even als VAN
 AITZEMA, die slechts een uittreksel van deze geeft,

handelen in dit jaar ten aanzien der Chambre mi-partie over niets dan de Commissarissen-Instructeurs en hunne Instructie. Wij zagen reeds, dat Spanje op den 17^{den} December 1660 de door H. Ho. Mo. vastgestelde punten aannam, en er diensvolgens van iedere zijde twee Commissarissen-Instructeurs moesten benoemd worden. Nu gaf GAMARRA op den 20sten Mei 1662 aan H. Ho. Mo. kennis, dat de Heeren VARICK en SCHORE door den Koning als zoodanig waren aangesteld, en verzocht hij, of H. Ho. Mo. nu ook de hunnen wilden committeren; er bijvoegende, dat de Koning hen niet had willen magtigen om vóór hunne uitspraken partijen voor zich te doen verschijnen, ten einde haar tot een vergelijk te leiden, *als zijnde dit strijdig met de Instructiën der Kamer*. Wat de Spaansche Regering hiermede bedoeld hebbe, is mij niet regt duidelijk: de geheele instelling der Commissarissen-Instructeurs was strijdig met de Instructiën der Chambre mi-partie; het beproeven van *via concordiae* was echter bij de eerste Instructie aan de Regters opgedragen; waarom mogten de Commissarissen-Instructeurs het nu ook niet doen? — Daar echter H. Ho. Mo. tot de benoeming nog niet overgingen, herhaalde GAMARRA zijn verzoek den 14^{den} Junij; waarop de Gecommitteerden tot de zaken der Chambre mi-partie den 18^{den} Julij ¹⁾ hun

¹⁾ Niet op den 18^{den} Augustus, zoo als VAN AITZEMA meldt.

advies uitbragten. H. Ho. Mo. vonden vervolgens goed aan GAMARRA te doen weten, hoe verwonderd zij waren, dat bij zijne memorie van 20 Mei den Regters-Instructeurs de bevoegdheid was ontzegd, om partijen voor zich te doen verschijnen en tusschen haar *viam concordiae* te beproeven, „door-
 „dien in het formeren van de concepte Instructie
 „voor dezelve Regters-Instructeurs, en de *besoignes*
 „daarover gevallen, de functie van zoodanig com-
 „positoir officie zonder contradictie aan dezelve In-
 „structeurs is gesteld en geïnjungeerd geweest.”
 Voorts wezen H. Ho. Mo. er op, hoe de oorspronkelijke Instructie dit bemiddelen tusschen partijen mede bragt, en beide Regeringen dus bij het opstellen van oordeel geweest waren, dat men vóór een vonnis te vellen „devoiren van amiabele
 „interpositie” moest aanwenden. Daarenboven, — gelukte het treffen van dit accord, dan zouden de *Regters-Deciseurs* niet behoeven bijeengeroepen te worden, en zou men aldus de kosten van hunne bezoldiging weder uitsparen; terwijl het ook gewoonte was in de Hoven van Justitie, zulke pogingen tot accord door Gecommitteerden in te doen stellen; en men in de *besoignes* over het maken van het *redres* aan beide zijden verklaard had, bijzonder het oog te hebben op „de expeditie van partijen
 „en de betrachting van mesnagie van finantiën.”
 Overigens waren H. Ho. Mo. tot de benoeming der Commissarissen-Instructeurs reeds dadelijk bereid,

die aanstonds konden overgaan tot „interpositie van „het voorschreven *tentamen van accoord*”; terwijl intusschen de onderhandelingen over hunne Instructie zouden worden voortgezet, en het vooreerst nog niet noodig was de Regters bijeen te roepen; daar hiertoe niet alleen een goed getal van zaken in staat van wijzen gebragt moest zijn, maar ook, ter voorkoming van de klagten en disputen over de regtsmagt der Kamer, alvorens moest worden bepaald, welke zaken volgens het Tractaat van Vrede tot hare judicatuur behoorden.

De Commissie, met het overbrengen van deze memorie belast, rapporteerde den 22sten Julij, dat zij haar aan GAMARRA had medegedeeld, en deze op zich genomen had, er over te schrijven; welk berigt voor dit jaar het laatste omtrent de Chambre mi-partie is.

1663.

Den 1sten Februarij ontvingen H. Ho. Mo. antwoord op de meddeelingen, door hunne Commissie aan den Ambassadeur GAMARRA den 18^{den} Julij des vorigen jaars gedaan. De Secretaris RICHARD diende alstoen eene memorie in, waarin hij kennis gaf, dat de Koning, om de zaken der Chambre mi-partie te bespoedigen en in het belang der procesvoerende partijen, wilde treden in het voorstel van H. Ho. Mo., en den Commissarissen-Instructeurs

toestaan, om van den aanvang van het proces af pogingen te doen tot eene minnelijke schikking, mits partijen dit zoowel aan den Koning als aan de Staten-Generaal verzochten. Indien H. Ho. Mo. echter niet tevreden waren met „*cette offre si raisonnable*,” dan wilde de Koning hun de geheele zaak toegeven en veroorloven, dat de Commissarissen-Instructeurs zelve het initiatief ter verzoening van partijen namen, en deze, wanneer zij wilden, voor zich deden verschijnen. Deze memorie werd weder in handen der Commissie gesteld; en toen RICHARD den 15^{den} Februarij aan H. Ho. Mo. uit naam van GAMARRA eene voordragt deed tot het benoemen van eenen Canunnik in de St. Servaas-kerk te Maastricht, voegde hij er het verzoek bij om Resolutie te mogen ontvangen op zijne memorie van 1 Februarij. De Staten-Generaal verzochten daarop de Heeren HUYGENS c. s. om deze alsnog te willen ter hand nemen en er op te rapporteren, hetgeen zij werkelijk den 2^{den} Maart deden, met bijvoeging van het ontwerp eener overeenkomst te dezer zake tusschen den Ambassadeur en de Staten, welk ontwerp aan de Regters-Instructeurs de magt toekende om het initiatief te nemen tot bemiddeling der partijen. H. Ho. Mo. lieten het ter kennis van RICHARD brengen, en den 22sten Mei diende GAMARRA zijne aanmerkingen er op bij H. Ho. Mo. in: ¹⁾ „hij

¹⁾ In haar geheel te vinden bij VAN AITZEMA, t. a. p. IV. bl. 1098.

„vond het vreemd, dat H. Ho. Mo. daarin voor-
 „sloegen, eene nieuwe Instructie te formeren, ter-
 „wijl de generale van 12 Julij 1652 en de Ampli-
 „atie van 17 October 1653 met gemeene bewilliging
 „gearresteerd en krachtig genoeg waren; — in het
 „eerste artikel der laatste Instructie aan der Regte-
 „ren oordeel was overgelaten, welke zaken tot hunne
 „jurisdictie behoorden, en welke niet; en de Reg-
 „ters-Instructeurs er geene andere van nooden had-
 „den.” Hij voegde er het verzoek bij, of H. Ho.
 Mo. hunne Regters-Instructeurs wilden magtigen,
 om hierover met die des Konings te onderhandelen.
 Zijne memorie werd weder in handen der Commissie
ad hoc gesteld; en nu vinden wij de Chambre mi-
 partie in de Resolutiën niet terug vóór den 24sten
 December van dit jaar, toen President en Raden
 van wege den Koning aan H. Ho. Mo. om „man-
 „dament van daechsel op en jegens de vrouw Prin-
 „cesse Douarière¹⁾ als tutrice van den tegenwoordigen
 „Prins van Oranje” verzochten. H. Ho. Mo. be-
 weerden echter, dat deze zaak, (waarvan op ver-
 zoek van den Aartsbisschop van Mechelen c. s.
 kennis was genomen,) niet tot de judicatuur der
 Kamer behoorde, en verwezen ze dus naar den
 Heer HUYGENS en de andere Gecommitteerden tot
 de zaken van Spanje, die met den Ambassadeur er
 over moesten raadplegen.

---

¹⁾ AMALIA VAN SOLMS.

1664.

De berigten omtrent de Chambre mi-partie worden nu langzamerhand al schaarscher en onbeduidender. In de Resolutiën wordt de Kamer in dit jaar niet vóór den 17^{den} Mei genoemd, toen GAMARRA H. Ho. Mo. verzocht, of zij bij hunne Gecommitteerden wilden aandringen op het doen van rapport op zijne memorie van den 22sten Mei des voorgaanden jaars. Men stelde dit verzoek der Commissie in handen, die nu op staanden voet, den 24sten Mei, haar rapport deed; waarop H. Ho. Mo. besloten den Ambassadeur in antwoord op zijn „memoriaal” van den 22sten Mei 1663 te doen weten, „dat zij „het vreemd vonden, dat bij dat memoriaal gerevo- „ceerd was, hetgeen reeds vroeger expresselijk was „geconvenicrd, volgens Hunner Ho. Mo. Reso- „lutie van 4 December 1660, aangenomen door „den Ambassadeur in naam des Konings den 12^{den} „der zelfde maand; waarbij o. a. bepaald was, dat „een reglement voor de Commissarissen-Instructeurs „zou gemaakt worden; ten welken einde ook ver- „scheidene conferentiën door de Gecommitteerden „met den Ambassadeur gehouden waren.” Daaren- boven had GAMARRA „abusivelijk in zijn memoriaal „tot een fundament van dien geposeerd, dat in het „eerste artikel van de Ampliatie der Instructie aan „de Regters-Instructeurs gedefereerd was het aan- „nemen of verwerpen van zaken, voor de Chambre

„komende, omdat nogtans de dispositie van dit „artikel sprak van de *besoignes* der gansche Cham- „bre en niet van de Regters-Instructeurs. Voorts „hadden H. Ho. Mo. het project van de wijze, „waarop het *tentamen concordiae* zou plaats hebben, „in het vorige jaar vervaardigd, waarop ook het „memoriaal des Ambassadeurs van den 22sten Mei „1663 was gevolgd.” En omdat nu de Ambassa- „deur meende, dat alles gemakkelijker door de Reg- „ters-Instructeurs zelve zou worden tot stand gebragt, en H. Ho. Mo. den voortgang der *besoignes* wilden bespoedigen, gaven zij hem dit punt toe. ¹⁾

In Junij gingen H. Ho. Mo. tot de benoeming hunner Commissarissen-Instructeurs over. Gelderland, Holland, Zeeland, Utrecht en Overijsel be- noemden SERVAAS VAN PANHUYS om met VAN RO- DENBURG het ambt van Commissaris-Instructeur van wege dezen Staat in de Chambre mi-partie te be- kleeden. Den 20sten Junij besloten H. Ho. Mo. hem als zoodanig te committeren voor den tijd van twee jaren. De Heeren van Vriesland en van Stad en Lande stemden in deze benoeming niet toe, maar namen ze over. Den 29sten September ontvingen de Staten-Generaal weder eene memorie van den Heer RICHARD nopens het „retablissement” der

---

¹⁾ Zie VAN AITZEMA, t. a. p. V. bl. 303. 304, waar deze geheele Resolutie te vinden is: het eenige, dat hij omtrent de Kamer in dit jaar opgeeft.

Kamer, die bij de Commissie *ad hoc*, in wier handen zij gesteld werd, schijnt te zijn verloren geraakt.

1665.

Den 7^{den} Januarij dezès jaars werd het concept van Instructie voor de Commissarissen-Instructeurs door de Staten-Generaal vastgesteld, en verzochten zij de Commissie tot de zaken van de *Chambre mi-partie* het aan den Spaanschen Ambassadeur mede te deelen. Deze gaf den 19^{den} Maart kennis, dat de Koning het ontwerp aannam; waarop H. Ho. Mo. den 25sten Maart de Heeren HUYGENS c. s. magtigden, om het met GAMARRA te teekenen en den dag, waarop, en de plaats, waar de Commissarissen-Instructeurs hunne zittingen zouden aannemen, te beramen. De Commissie schijnt zich echter weder met het volbrengen van haren last alles behalve gehaast te hebben; althans den 7^{den} April drong de Ambassadeur bij H. Ho. Mo. aan op het verleenen van die zelfde magtiging aan hunne Commissie, waarop H. Ho. Mo. haar verzochten, zich alsnog ten spoedigste van hare taak te kwijten. Zij rapporteerde nu den 20sten April, dat zij het ontwerp den 9^{den} met den Ambassadeur geteekend had, zoo als zij het gesloten en geteekend ter vergadering overlegde; en dat GAMARRA de keus van de plaats van zamenkomst der Instructeurs aan H. Ho. Mo. overliet. Deze wezen

daarop de Stad Dordrecht aan, en verzochten VAN RODENBURG en VAN PANHUYS om met den Ambassadeur den tijd der opening te bepalen. De nu vastgestelde Instructie ¹⁾ hield o. a. in: dat de Commissarissen-Instructeurs ter bekwamer plaats al de partijen, die toen een proces voor de Chambre mi-partie hangende hadden, of wel hare gemagtigden konden ontbieden, om het *tentamen van accoord* tusschen haar te beproeven; terwijl het aan het oordeel der Commissarissen-Instructeurs werd overgelaten, of de zaken voor zoodanige bemiddeling vatbaar waren. Terwijl zij hiermede bezig waren ten gerieve der reeds proces voerende partijen, moesten zij ook een project van Instructie maken, „waarnaar men gehouden zijn zou zich te reguleren; ook specialijk te dien einde, om daaruit te kunnen zien, of het proces, dat geïnstrueerd of gedecideerd wordt, dependeert van de judicatuur der Chambre, dan of het behoort gerenvoijerd te worden aan de ordinarij justitie.” De Koning en de Staten-Generaal zouden ook weder dit project moeten goedkeuren, en zoo lang dit niet gebeurd was mogten geene andere zaken in staat van wijzen gebragt, noch eenig vonnis geveld worden. Na deze goedkeuring mogten de Commissarissen-Instructeurs te Mechelen en te Dordrecht „besoigneren tot instructie der processen,” mits zich daarin

¹⁾ VAN AITZEMA, t. a. p. V. bl. 611.

naar de nieuwe Instructie regelende, en te Mechelen zich aan den stijl, die in den Grooten Raad aldaar gevolgd werd, houdende, te Dordrecht aan dien van den Hoogen Raad van Holland. Voorts mogten de Commissarissen-Instructeurs alle *mandamenten-regulatief* tot bevordering van de instructie der processen uitvaardigen, maar geene *definitive*, noch ook *regulative*, die de kracht van *definitive* konden hebben.

Den 21sten Mei kwam er een schrijven van President en Raden, (aldus noemde zich het viertal Commissarissen,) ter vergadering van H. Ho. Mo., waarin zij van hun voornemen kennis gaven om het opmaken der Instructie en het verrigten van het *tentamen van accoord*, hun bij de Instructie van 9 April opgedragen, den 1sten Augustus te 's Hage aan te vangen; daar men bepaald had, dat dit „ter bekwamer plaatse” zou geschieden, en H. Ho. Mo. daarmede steeds 's Hage bedoeld hadden, als zijnde dit de „allersortabelste plaats om ver„scheidene considerabele redenen.” Als zij deze „*besoignes*” aldaar verrigt hadden, en de hooge Partijen de ontworpen Instructie hadden goedgekeurd, zouden de Commissarissen-Instructeurs met het instrueren der processen te Dordrecht beginnen. H. Ho. Mo. lieten zich dit alles welgevallen, en berigttten dit aan VAN RODENBURG EN VAN PANHUYS. Deze verzochten daarop den 2^{den} Junij, of H. Ho. Mo. eene kamer tot hunne vergadering met de

beide andere Instructeurs wilden doen gcreed maken. De Staten-Generaal droegen aan de Gecommitteerde Raden van Holland op om hierin te voorzien.

1 6 6 6.

Alleen de Commissarissen-Instructeurs waren gedurende dit jaar in de Chambre mi-partie werkzaam; de Regters zelve schijnen niet bijeen geroepen te zijn geweest. Van de verrigtingen der eersten heb ik niets gevonden; zij waren nu vier in getal: VARICK, SCHORE, VAN RODENBURG EN VAN PANHUYNS; de instructie van alle processen was hun opgedragen; het *tentamen van accoord* mogten zij verrigten; waren er genoeg zaken ter beslissing gcreed, dan zouden de Regters bijeenkomen. De eenige mededeeling, die in de Resolutiën van dit jaar omtrent de Kamer voorkomt, en die ook door BALEN gegeven wordt, (welke schrijver de geheele instelling der Commissarissen-Instructeurs onaangeroerd laat,) is, dat de Griffier GRASWINCKEL overleed, en door Mr. JOHAN VAN SOMEREN, CORNELISZ., Syndicus en Pensionaris van Nijmegen, op den 12^{den} November vervangen werd. Den 28sten December kregen H. Ho. Mo. berigt, dat de Koning van Spanje den Ambassadeur gemagtigd had, om hem te beëedigen.

1667.

De instelling der Commissarissen-Instructeurs en de gedeeltelijke oplossing der Tweeledige Kamer in dit Collegie hebben, naar ons voorkomt, aan de werkzaamheden en het bestaan der Chambre mi-partie, in plaats van deze te „redresseren,” den laatsten slag toegebracht. Niet alleen toch worden na deze verandering de berigten omtrent de Kamer en de Instructeurs steeds geringer in aantal en onbetekenender, om na weinige jaren geheel op te houden; maar ook ontmoeten wij in de Resolutiën niets dan aanvragen, wat men te doen had met de Archiven der Kamer; „remonstrantiën,” dat haar personeel niet langer moest betaald worden; en ééns een verzoek, om de Kamer op den voet der Instructie van 1665 ¹⁾ te herstellen. Deze doodslaap, dien de Kamer is ingegaan, (nergens heb ik eenig bepaald, door beide Staten te zamen vastgesteld besluit tot opheffing der Kamer gevonden,) meen ik voor een deel aan de oorlogen te kunnen toeschrijven, waarin zoowel de Republiek als Spanje in dezen tijd gewikkeld waren. De Koning van Spanje zag zich, na den oorlog met Frankrijk over het bezit der Spaansche Nederlanden gevoerd, in 1668 bij den Vrede van Aken genoodzaakt een vrij aanzienlijk deel van dit zijn grondgebied af te staan: Rijssel,

---

¹⁾ Zie bl. 156, 157.

Doornik, Kortrijk, Oudenaarden, Charleroi en verscheidene andere plaatsen werden de vrucht der veroveringen van LODEWIJK XIV; gelijk van hunne zijde de Staten-Generaal tegen Engeland, van 1665 tot 1667 een bloedigen krijg hadden gevoerd; en het zal gewis niemand verwondering baren, dat men zich in oorlogstijden niet bekommerde om eene Instelling, waarvoor men in tijd van vrede zoo weinig hart had. Hoe dit zij, — het juiste oogenblik, waarop de Kamer heeft opgehouden te bestaan, weet ik niet; de laatste berigten, die omtrent haar in de Resolutiën voorkomen, zal ik nu nog mededeelen; geen geschiedschrijver meldt iets meer van hare lotgevallen; alleen vond ik bij JANIXON¹⁾ de volgende aantekening: „de Kamer is „sedert *een groot getal van jaren* niet meer in „wezen, en van dezelve is in 't Barrière-Tractaat, „den 15^{den} November 1715 te Antwerpen tusschen „den Keizer en de Staten-Generaal gesloten, gansch „geen gewag gemaakt.” De schrijver had er mogen bijvoegen, dat ook de Nijmeegsche en Rijswijksche Tractaten er niet van spraken.

Den 28sten Mei 1667 werd de Griffier VAN SOMEREN door H. Ho. Mo. gemagtigd, om van GRASWINCKELS weduwe alle onder haar berustende stukken, papieren, documenten en het Zegel van

---

¹⁾ *De Republiek der Vereenigde Nederlanden*, 's Gravenhage 1731. D. I. bl. 358.

den Staat, tot de Chambre mi-partie behoorende, over te nemen: de Resolutie en de te ontvangen receipte zouden haar tot *décharge* dienen. — Daarop werd den 15^{den} Augustus ter vergadering van H. Ho. Mo. eene memorie van de Staatsche Commissarissen-Instructeurs gelezen, inhoudende, „dat „de stukken *hinc inde* gefurneerd tot de Over- „maassche processen nog ter Griffie van de Chambre „mi-partie te Mechelen waren berustende, tot groot „nadeel van de partage van H. Ho. Mo., door „dien zij door het verloop van tijd zouden kunnen „consumeren, en vele andere incidenten, zoo van „brand als anderzins, subject waren; waarom zij in „bedenking gaven, deze stukken aldaar te doen „afhalen.” H. Ho. Mo. droegen dit aan VAN SOMEREN op, die op den 19^{den} September van het volbrengen van dien last rapport deed; waarop hem gelast werd, den koffer met die papieren onder behoorlijken inventaris aan den Agent DE HEYDE over te leveren, „om ter Griffie gedeponneerd te worden.”

1 6 6 8.

Den 16^{den} Februarij vertoonde de Heer VAN BEVERNINGH ter vergadering van H. Ho. Mo. eene „Leere Beurse, waarin het Grootzegel van de Cham- „bre mi-partie gelegd was,” en die aan de bewa- ring van (nu wijlen) VAN RODENBURG was toever-

trouwd geweest. H. Ho. Mo. bevalen, dat de Beurs in hunne „kassc” zou gelegd worden.

Van de Nederlandsche Commissarissen-Instructeurs was er dus nu nog slechts één, VAN PANHUYS, over. Beide te zamen waren zij echter in het houden hunner bijeenkomsten alles behalve ijverig geweest, zoo als uit een schrijven der Gencraliteits-Rekenkamer aanstonds blijken zal; en hunne vergadering werd te 's Hage als afgeloopen of althans geschorst beschouwd. Dit laatste blijkt vooral uit de genoemde missive, den 27sten Maart dezes jaars ter vergadering van H. Ho. Mo. ontvangen. Zij droeg de dagtekening van den 26sten dier maand, en daarbij waren eenige bijlagen gevoegd, al hetwelk „in effect hield,” dat er verscheidene declaratiën in handen der Rekenkamer gekomen waren over de vacatiën en tractementen van den Griffier der Chambre mi-partie; over de „gages en extra-ordinaris-onkosten” van den Kamerbewaarder DE BRUIN, en over de som van 100 gulden jaarlijks, ten behoeve van den gewezen Predikant; en nog daarenboven bijzondere declaratiën van onkosten, alles te zamen ruim 3400 Carolus-guldens 's jaars bedragende. Het hooge bedrag dezer som was het gevolg van de omstandigheid, dat de Griffier en de beide anderen hunne vacatiën kwamen inbrengen, „alsof zij, gelijk in den beginne, nog continuëlijk „van dag tot dag waren besoignerende.” Daar nu echter, zoo als H. Ho. Mo. bekend was, de Heeren

„Commissarissen-Instructeurs, (aan wie het
 „waarnemen der Chambre mi-partie specialijk aanbe-
 „volen was,) zelden of voor dees tijd niet bij-
 „eenkwamen,” hadden de leden der Generaliteits-
 Rekenkamer niet kunnen nalaten, aan H. Ho. Mo.
 in bedenking te geven, „of zij niet zouden kunnen
 „goedvinden de voorz. onkosten, daaronder mede
 „begrepen de voorz. 100 guldens jaarlijks sedert
 „de opgehoudene dienst van den Predikant, ten
 „opzigte van de gemelde gediscontinueerde besoignes
 „van nu af aan ten profijte van den lande geheel
 „te *mesnageren*, of ten minste te *modereren*,” Dit
 voorstel werd in handen der Heeren VAN RAESFELD
 en andere Gedeputeerden tot de zaken der Griffie
 gesteld, om „te visiteren, examineren, met eenige
 „Heeren Gecommitteerden tot de Rekenkamer, (zelfs
 „te nomineren,) in conferentie te treden, en daar-
 „van rapport te doen.”

1669.

Den 21sten Januarij van dit jaar ontvingen H.
 Ho. Mo. eene memorie van den Spaanschen Am-
 bassadeur, waarin hij verzocht, dat de Chambre
 mi-partie weder hersteld mogt worden, zoo als
 met hem op den 9^{den} April 1665 overeen was ge-
 komen, en dat in plaats van VAN RODENBURG een
 ander Commissaris-Instructeur benoemd mogt wor-
 den. De Staten-Generaal stelden deze memorie in

handen der Heeren HUYGENS c. s., Gedeputeerden tot de Spaansche zaken, om rapport te doen. Daar dit rapport uitbleef, herhaalde de Ambassadeur zijn verzoek op den 11^{den} Maart, en nu bragt de Commissie het den 15^{den} dier maand uit. Zij was van oordeel, dat men zich aan de Resolutiën van 20 April en 21 Mei 1665 moest houden, en dus de Commissarissen-Instructeurs in hunne werkzaamheden handhaven. De verschillende Provinciën namen dit rapport over; eene beslissing viel er echter niet op.

Den 7^{den} Februarij werd den Griffier VAN SOMEREN in plaats van zijne gewone bezoldiging, hem bij de Instructiën toegekend, een vast tractement van 1200 gulden 'sjaars verleend, in afwachting van het herstel der Kamer. In de opene plaats van VAN RODENBURG werd niet voorzien; noch in dit, noch in de volgende jaren vind ik van zijne vervanging gewag gemaakt.

Na 1669 ontmoeten wij de Chambre mi-partie niet weder in de Resolutiën vóór 1675. Den 20sten Februarij van dat jaar ontvingen H. Ho. Mo. eene missive van den Raad van State, in dato den 16^{den} dier maand, en houdende, „dat de Chambre mi-partie nu reeds eenige jaren buiten functie „en employ geweest was, en desniettemin eenige „Ministers en Officianten derzelve steeds hun trac-

„tement bleven genieten.” Hierom wilde de Raad niet in gebreke blijven, H. Ho. Mo. in bedenking te geven, of zij niet „konden gelieven goed „te vinden, dat het besoigne, op het gemelde subject hier bevorens gedecerneerd, werde gereassu- „meerd, en tot dien einde de Heeren, daartoe ge- „deputeerd, op 'tserieuste aangemaand om dient- „halve ten spoedigste bij rapport te dienen van „derzelver consideratie en advies.” H. Ho. Mo. stelden de zaak in handen der Heeren POMPE en andere Gedeputeerden tot de zaken, rakende de finantie, en van eenige Gecommitteerden uit den Raad van State, door genen te benoemen, om „deze besoignes te reassumeren, ten einde te bren- „gen, en dienthalve ten spoedigste zonder tijdver- „zuim rapport te doen met bijvoeging van hunne „consideratie en advies.”

Terwijl deze Commissie hiermede bezig was, kwam er den 23sten Februarij een request in van DE BRUIN, „den concierge, kamer- en eerste deurwaarder van „de Chambre mi-partie,” waarin hij verzocht, dat H. Ho. Mo. hem, „voor den korten tijd, dien hij „nog te leven had,” in het ontvangen zijns tractements wilden doen voortgaan, zoo als tot nog toe geschied was; of dat H. Ho. Mo. hem eene schadeloosstelling voor zijne vroegere in verschillende betrekkingen bewezene diensten wilden toelleggen, of wel hem eene andere kamerbewaardersplaats toekennen, hetzij bij H. Ho. Mo., hetzij bij den Raad

van State, hetzij bij de Generaliteits-Rekenkamer. — Dit request werd den Heeren POMPE c. s. in handen gesteld, die den 13^{den} Maart hun rapport over de beide hun opgedragene zaken uitbragten. Zij zeiden daarin, bevonden te hebben, dat het tractement des Griffiers den 7^{den} Februarij 1669 op 1200 gulden ingekort was, en de Chambre toen, zoowel als nu, geene effectuele dienst deed. Zij meenden daarom (evenwel onder verbetering), dat men zijn tractement weder op 600 gulden moest inkorten, tot dat de Kamer „gerestablieerd” was; evenzoo moest men den Predikant, dien 100 gulden 's jaars toekwam, met 20 à 30 gulden reisgeld, slechts 50, eens zonder meer, toekennen; en DE BRUIN, die even min als de anderen in werkelijke dienst was, ook slechts de helft van zijn tractement doen genieten. Omtrent den laatste stelden de Rapporteurs nog de volgende wijziging voor: men zou hem, „wegens zijne vroegere den „lande bewezene en nu nog te bewijzen goede „diensten, de emolumenten, aan zijne tegenwoordige „betrekking verbonden, (bestaande in huishuur, „brand, schoonmaken der plaatse der Chambre, „vertrekken en comptoir,) geheel doen genieten, „tot de som van 200 gulden toe, zijnde dit met „zijn tractement 571 gulden, of de helft van het „geen hij vroeger genoot.”

De Staten-Generaal vereenigden zich niet met dit voorstel, maar besloten den Raad van State te ver-

zoeken, „voortaan geene ordonnanties meer af te geven, of acten van verzoek te verleen, tot betaling der tractementen van de voornoemde Officianten of Ministers, tot dat H. Ho. Mo. daaromtrent anders beslissen zouden.” Van eene nadere beslissing heb ik echter geen spoor kunnen ontdekken, ¹⁾ zoodat ik met zekerheid meen te mogen beweren, dat dit besluit den doodsteek aan de Chambre mi-partie gegeven heeft; te meer, daar gedurende al de volgende jaren de Resolutiën in het geheel geene melding meer van haar maken.

In weêrwil van den onvruchtbaren afloop van dit eens zoo luisterrijk Collegie, bleef de herinnering der Tweeledige Kamer bij de Europesche Diplomatie voortleven, en heeft men zich niet door die proeve laten afschrikken; getuige o. a. het Tractaat, tusschen Groot-Britannië en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika den 19^{den} November 1794 gesloten,

---

¹⁾ In de *Rapporten en Memoriën over de Finantiën van Holland*, folio 336—352, (verg. Bijlage IX tot de *Inleiding tot eene Geschiedenis der Nederlandsche Diplomatie*, door Mr. G. W. VREDE, II^{de} Deel, I^{ste} Stuk,) komen de volgende betalingen voor, die van 1671 tot 1674 loopen, terwijl alle overige in die lijst vermelde „defroijementen” zich tot 1678 uitstrekken: DS. JOHANNES STIPHOUT, Predikant van de Chambre mi-partie, 520 gulden; LAMBERT DE BRUIN, Kamerbewaarder, 3995 gulden; JOHAN VAN SOMEREN, Griffier, 2100 gulden.

waarbij ter vereffening van eenige internationale geschillen in art. 6 een gemengd Gerechtshof werd ingesteld; getuige ook het op 4 Mei 1818 door Groot-Britannië met Nederland aangegaan Verdrag, gewijzigd door de additionele Conventie van 31 December 1822, betrekkelijk de beteugeling van den slavenhandel, door eene te Paramaribo en te Sierra-Leone gevestigde internationale Regtbank. Het hoofddoel van beide deze instellingen was, even als dat der Chambre mi-partie, het voorkomen van feitelijkheden en represailles, en het bewaren van onderlingen vrede.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or introductory paragraph.

Second block of faint, illegible text in the middle of the page.

Third block of faint, illegible text at the bottom of the page.

STELLINGEN.

I.

Het middel, om door eene internationale Regtbank den eeuwigen vrede te handhaven, kan uit zijnen aard nimmer tot het gewenschte doel leiden.

II.

Zeer te regt bepaalde art. 6, al. 1, Ontwerp van 1859: „De doodstraf wordt uitgevoerd op eene „plaats, door de muren der gevangenis of op andere „wijze voor het algemeen ontoegankelijk.”

III.

De doodstraf is wel allerm minst in een militair Strafwetboek op hare plaats.

IV.

De aanstelling van vaste *Medici forenses* van Staatswege reken ik ook hier te lande dringend noodzakelijk.

V.

De vrouwen-vereenigingen ten behoeve der armen zijn, zoo als zij thans werken, af te keuren.

VI.

Het uitoefenen van den kleinhandel door grotsiers pleit niet voor den bloei des groothandels.

VII.

Non facio cum Cl. MOMMSEN, (Beiträge, I. p. 342,) putante rerum, quae pondere, numero, mensura constant, non per aversionem venditarum, periculum deteriorationis emptorem spectare.

VIII.

In l. 31 § 1 D. de acq. rer. dom. (XLI, 1.) pro: „alioquin si quis aliquid *vel* *lucri* causa, vel „metus, vel custodiae condiderit,” legendum esse

puto: „alioquin si quis aliquid *periculi* causa, vel „metus,” etc.

IX.

Te regt wil Mr. OPZOOMER (Aanteekeningen op de Wet, houdende Algemeene Bepalingen voor de Wetgeving van het Koninkrijk, bl. 16), dat er eene blijvende Commissie van wetgeving zal zijn, aan welke het hoogste regterlijke ligchaam, zoo dikwijls het in de praktijk onvolkomenheden in de wet heeft ontdekt, daarvan mededeeling zal doen, opdat zij de noodige veranderingen aan de wetgevende magt voordrage.

X.

De bepalingen van art. 99 en volgg. B. W. behoorden daarin niet te zijn opgenomen.

XI.

De toegang tot het „bijzondere huis,” bedoeld in art. 132 B. W., behoeft niet voor een ieder open te staan.

XII.

Lastgeving is noch feitelijk in den wissel aanwe-

zig, noch juridisch de grond der verbindtenis van den acceptant. Met deze stelling zijn de woorden van art. 140 W. B. v. K. niet in strijd.

XIII.

De gefailleerde koopman, die krachtens art. 808 W. B. v. K. zijne kleedingstukken, enz. van de curators heeft ontvangen, is bij den verkoop der roerende goederen niet verplicht ze terug te geven.

XIV.

De koopman, die opgehouden heeft andere dan handelsschulden te betalen, kan in staat van faillissement verklaard worden.

